

דער יוד

(DER JUDE)

ציטשויפט

פֿיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואָך.

פֿערלאג: חברה "אחיאסף".

אבנאמענטס פרייז יאהרליך:
אסטרייך-אונגארן — 12 קראָנען.
האלבאָהריג — 6.
פֿירמעליאָהריג — 3.
דייטשלאַנד — 10 מאַרק.
ארץ ישראל — 12 פֿראַנק.
אנדערע לענדער — 15.
אמעריקא, ענגלאַנד — 10 שילינג.
פרייז פֿון מודעות (אנצייגען):
פֿיר יעדער קליינע שורה פעמיט
20 העללער, 25 פֿפעניג, 10 קאפּ.

דער פרייז פֿיר רוססלאַנד:
גאנץ יאהרליך — 5 רובל.
האלב יאהרליך — 3 רובל.
פֿיערטעל יאהרליך 1.50 רובל.
מען קען אויך אויסצאהלען אין
3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 2
דען 1טען אויגוסט — 1
ענדערען די אדרעסע קאסט
20 קאפּ.

Krakau. 19 Juli 1900.

נומער 29.

קראקווא, תמוז תר"ס.

1900

→ וואכענקאלענדער (לוח) ←

ה. תר"ס

די טעג פֿון חודש		תמוז יולי-ליפיעין		נייער ס.	אלט. ס.
וואָך	כ"ה			יולי	יולי
זונטאג	22			9	
מאנטאג	23			10	
דינסטאג	24			11	
מיטוואך	25			12	
דאנערס.	26			13	
פֿרייטאג	27	ראש חודש אָב.		14	
שבת	28	פרשת מטות.		15	

טאג	יאהר	קורצע פֿערצייכנונגען פֿון דער יודישער געשיכטע.
כ"ה. ה. רג"ד	איו געווען א גרויסע שרפה אין קראקא פֿאר וועלכע דער המון האָט זיך נוקם געווען אין יודען.	
כ"ז. ג. תת"ל	האָבען די קנאים מנצח געווען די רוימער און עס זענען פֿער-ברענט געוואָרען די זיילען פֿון דער עזרה.	
כ"ח. ה. י"ג	האָט פאפסט אינאצענץ IV פֿערבאָטען עלילת דם.	
"	ה. תרמו	געשטאָרבען הר"י שלמה גאנצפֿריעד (בעל קצור שלחן ערוך).
כ"ט. ד. תתס"ה	געשטאָרבען רש"י ז"ל.	
א'. ב. תפ"ו	געשטאָרבען אהרן הכהן.	
"	ג. תי"ג	עזרא מיט די עולי גולה געקומען קיין ירושלים.
ב'. ג. תת"ל	האָט טיטוס אָנגעהויבען צושטערען די מויערן פֿון ירושלים.	

אינהאלט:

א) איבער די קולטורפראגע.

ב) די קולטורארכייט אין ציוניזם.

ג) אונזערע ברידער אויף קאווקאז. ג.

ד) פאליטישע איבערזיכט.

ה) דער 4-טער קאנגרעס.

ו) אַבריעף פון ווארשא.

ז) מען שרייבט אונז.

ח) די יודישע וועלט.

ט) אלגעמיינע וועלט-נייעס.

י) דעם שמש' טאכטער. נעדיכט.

יא) קאליקעס. ערצהלונג.

יב) דער חורבן.

יג) א ביסעלע פאליטיק. פֿעלעטאָן.

י. ל.

R.

צבי כשראי.

י. ל.

אינהאלט:

- איבער די קולטורפראגע.
- די קולטורארכייט אין ציוניזם.
- אונזערע ברידער אויף קאווקאז. ג. צבי כשדאי.
- פאליטישע איבערזיכט.
- דער 4-טער קאנגרעס.
- א בריעף פון ווארשא.
- מען שרייבט אונז.
- די יודישע וועלט.
- אלגעמיינע וועלט-נייעס.
- דעם שמש' טאכטער. געדיכט. ש. פרוג.
- קאליקעס. ערצעהלונג. מ. ספעקטאר.
- דער חורבן. מ. פרייד.
- א ביסעלע פאליטיק. פֿעלעטאָן. מ. ספעקטאר.

צו אבאָנירען:

אין וויען:

E. Torczyner, Wien I, Rudolfsplatz 6.

אין קראקא:

Administration „DER JUDE“, Krakau, Gertrudy 19.

אין ווארשא:

Verlag „Achiasaf“, Warschau, Postkiste Nr 25, mündlich: Twarda 6, Thür II.

אין לאדז. ביי אונזערעם פערסערטער:
S. Hochberg, Lodz, Cegielnianastr. 36.
דער יוד' איז אויך איינגעטראגען אין דער צייטונגספרייזליסטע דער ק. ק. עסטרייכישען פאסט אונטער דער נומער:
1920 a Nachtrag VII.

Патент. въ АНГЛИИ.

Кремъ KAZIMI Метаморфоза ПРОТИВЪ ВЕСНУШЕКЪ

Единств. доказа-
тельство подлин-
ности—подпись: *Calimi*
Безъ этой подписи—подделка.
Продается во всѣхъ аптекахъ,
аптек. и парфюм. магазинахъ.
Главн. склады въ Торгов. Домѣ
И. В. СЕГАЛЬ
въ Вильнѣ и Одессѣ.

דער בעסטער מיטטעל געגען זאמער-
שפּרינקליך; מאכט פֿריש און צארט די
הויט פֿון געזיכט.

לעזט

ביכער אין זשאנגאן, לשון קודש
רוסיש, פֿאלניש און דייטש אין
צוקערמאנ'ס לייחביבליאטעק
גרויסע אויסוואהל—זעהר בילליג!!
נאלעווי 7 (פֿריהער 15)

דוקטור רעגיןא
זלאטופסקא
הילט אין דרוזגעניק פֿרויען-
און קינדער-קראנקהייטען.

ברוכי-
בענדער!

האלטען איין
דען שווערסטען ברוך אונד דיי-
קען נישט דעם קערפער. נאגראדע
פֿאן דאקטארסקע אויסשטעלונג.

D. MOSZKOWSKI,
Warszawa, Muranów 16.

צוקערמאנ'ס
בוכהאנדלונג,
לייחביבליאטעק
אונד אנגעטור פֿיר
צייטונגען אונד א-
נאנסען זיינען פאן
10 יולי איבער-
טאנען אויף נא-
לעווי 7 (אנשטאט
15) אונד פער-
גרעסערט אין אל-
לען אבטהיילונגען.

АПТЕКА АП. КО-
ВАЛЬСКАГО
въ Варшавѣ, Гра-
ничная ул. № 10.

עמפֿיעהלט די בעריהמטע מיטלען,
וועלכע זענען ערפֿינדען פֿון וור.
רוסיאן, און אויסגעארבעט אין פֿאב-
ריק, אונד נעמליך:

בראסיקא צו פֿערשיעדענע
קאפֿף און צאהנשמערצען מיג-
רענען א. ו. ו. א 40; 80; 1,50
און 2,50 ר'; מיט פארטא (פלאקאן
פֿיר 80 ק') א 2 און 3 ר'. גראנדלעס
צום הוסטען און אסטמהא אד"ג.
א 60 ק'; 2 שאכטעל מיט פארטא
1,50 ר'. פאסטילען צו זגאנא און
מאגענקראנקהייטען א 40 ק', 2
שאכטעל מיט פארטא 1 ר'. פֿערנער:
סודארין געגען אבבריהען, שוויצען
פֿון קערפער און שלעכטען שווייס-
גערוך פֿון די פֿוס, הענד, פאחוועס
אדג. א 30; 50 און 75 ק'; מיט
פארטא 1 ר'. (שאכטעל פֿיר 75 ק').
קלאוויאל צו אראבנעהמען מא-
זאלען, בראדאוועקעס אדג. א 45;
מיט פארטא 1 ר' (פֿיר פלאש א 45 ק').
קרינאד, וועלכער פֿערהיט פֿון
ליסנא, נעהמט ארויס שיפפען,
שטארקט די האַר און מאכט זיי
וואַקסען א 1,20 און 2 ר'; מיט
פארטא א 1,50 ר' און 2,25 ר'.
ביסמוטה-פודער, פֿערערבט נישט
די הויט און איז נישט שערליך צום
קערפער א 20; 30; 50 און 100 ק';
מיט פארטא 1 ר' (שאכט. פֿיר 50
און 30 ק') און 1,50 ר' (שאכט. פֿיר
1 ר' און פֿיר 30 ק') פֿערנער:
"מאלטמעל" קארמעלקעס צום הוס-
טען און צום שטארקען פֿון האַניג,
מארגן און קרייטעכצער. מיגרענד-
ישפֿיטען פֿון אמט'ן מענטאד און
דארום זעהר ניצליכע. פאסטילען
פֿון הינעווישע ראבארבער און פֿער-
שיעדענע אנדערע.

ביי יעדער רפואה געפֿינט זיך א
בעשרייבונג ווי זי צו בענוצען. בע-
שטעלונגען ווערען געשיקט אָהן
האנדעלר אויף גאנצאהמע.
סוחרים בעקומען א גרויסען ראבאט.

שענע פרעזענטען צו בר-מצוה
און דרשה געשאנק!
תפלין זעקלעך פֿון 50 ביז 75 קאפֿי
טלית זעקלעך פֿון 1,25 ר' ביז 1,75 ר'
שישטיכלעך צו דעקען חלה אויף
שבת, יו"ט און ססח מיט 14 ריסונקעס
פֿון 1,25 ר' ביז 2 ר' א שמוק. אלעס
פֿון סאמעט פֿערשיעדענע פֿארבען
זעהר פרעכטיגע ריסונקעס און שריפט.
סוחרים בעקומען ראבאט! פֿאר דעם
נאָמען און פֿאמיליע אויפֿדרוקען 30
קאפֿי. אדרעס:
L. Mowszowicz, Warszawa,
Dzika 38.

זייט געזונד!

נימצליכע ביכער וועגען פֿערהיטען די געזונדהייט און היילען קראנק-
הייטען, פֿערפֿאססט פֿון דאקטאר מ. גאטטלייכ.

עס זינד שוין ערשינען פֿאלגענדע 4 ביכער:

(1) די ערשטע הילף ביי דער דאקטאר קומט.
אינהאלט: פֿערגיפטונגען, דאָס אַבבריען, דאָס פֿערברענגען,
אַבשטארבען, הילף פֿיר ערטרונקענע, פֿיר אויפֿגעהאַנגענע, ביי ערשט-
קונג, פֿיר בליטץ ערשלאָגענע, ביי ערשטיקונג פֿון שאַרליכען גאָזען,
הילף פֿיר פֿערטשאַרעטע פֿון דונסט (סוואַנט), פֿיר פֿערפֿארענע, ביי
מאָרד-ערשיטטערונג, ביי זאָנענשלאָג, ביי שווערער קרענק, דאָס אַב-
שטארבען פֿון די נייגעבאַרענע, די סימנים פֿון טויט, בלוטשטירצונגען,
הילף ביי אפֿפֿלעקסיע, אויסלינקען און צוברעכען, ווי געהט מען אַרום
אַ קראַנקען. פֿרייז 30 קאפֿי מיט פארטא.

(2) שווינדלונג (סוכאטע).

אינהאלט: ווי פֿערהיט מען זיך פֿון שווינדלונג? ווי היילט
מען שווינדלונג מיט היגענישען מיטלען; מיט לופט, וואסער און גר-
טע נאָהרונג — פֿרייז 30 ק' מיט פֿאָסט.

(3) מאגען און געדערם קראנקהייטען.

אינהאלט: מאגען-קאטאר (שארפֿער און הראַנישער), רונדע
מאגען-וואונד, ספאזמעס פֿון מאגען, נערוואַזע דיספעפסיע, מאגען פֿער-
ברייטונג, מאגען קרעבס; פֿערשיעדענע געדערמקראנקהייטען — פֿרייז
40 קאפֿי.

(4) מעננערקראנקהייטען (סעקרעטנע):
פֿרייז 40 קאפֿי.

עס דרוקט זיך:

(5) נערווענקראנקהייטען.

Книжный магазинъ и
библиотека ВАРШАВА,
А. ЦУКЕРМАНА
Налевки 7. прежде 15.
Verlagsbuchhandlung
A. ZUCKERMAN
Warschau, Nalewki
N. 7.

גילזען-מאשינען
די בעסטע ציגארעטען גילזען-מא-
שינען נייעסטער קאנסטרוקציען,
מיט אונד אָהנע דרוק-אפֿפאראטען,
בעקאמט מאן ביי:
M. BLÜTH WARSCHAU
Panska str. 26.
אהוב את המלאכה!
אללע סארטען שפיענעל
מאכען גרינדליך לערנט אויס
דורך בריעפֿע
דער 25-יאָהריגער פראקטיקאנט
אין דיא שפיענעלפֿאַבריקאציען
Judko Weinblatt, Warszawa,
Ślizka Nr. 22.

אפאטהעקע פֿון אפ. קאוואלסקי
ווארשא גראניצשנא שטראַס 10
Nr. 10

בעזיצט איין פֿאַרראַטה פֿון פֿרישע אין דעם 1900-טען יאהר געשעפטע נאטו-
ראלע מינעראל-וואסערען, אויך קינסטליכע, פֿערפֿערטיגט אויסשליסליך מיט
דעסמילירטע וואסער, וועלכע איז ריין פֿון אנשטעקענדע באקטעריען.

Еврейскіе силуэты
ערצעהלונגען פֿון רוסישע און פֿאָלנישע שרייבער פֿון יודישע
לעבען, אין רוסישער שפראך.
די הכנסה פֿון פֿערקויף פֿון דעם בוך געהט פֿאר די
הונגערנדע אין דרום-רוסלאנד.
פֿרייז 1,50 ר' מיט פארטא 1,73 ר'.
צי בעקומען ביי
Издательство Аxiacaфъ, Варшава

דער ייד

צייטשריפט

פֿיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואָך.

פֿערלאג: חברת "אחיאסף".

אבנאמענטס פרייז יאָהרליך :
אָסטרייך-אונגארן 12.— קראָנען.
האַלבֿיאָהריג 6.—
פֿירטעליאָהריג 3.—
דייטשלאַנד 10.— מאַרק.
אַרץ ישראל 12.— פֿראַנק.
אַנדערע לענדער 15.—
אַמעריקא, ענגלאַנד 10.— שילינג.

פרייז פֿון מודעות (אנצייגען):
פֿיר יעדע קליינע שורה פעמיט
20 העלער, 25 פענינג, 10 קאס.
Erscheint Donnerstag.

דער פרייז פֿיר רוססלאַנד :
גאַנץ-יאָהרליך 5.— רובל.
האַלבֿ-יאָהרליך 3.— רובל.
פֿירטעל-יאָהרליך 1.50 רובל.

מען קען אויך אויסצאהלען אין
3 ראטען:
ביים אבאנירען 2 רובל
דען 1טען אפריל 2 "
דען 1טען אויגוסט 1 "

ענדערען די אדרעסע קאסט
20 קאס.

Krakau, 19 Juli, 1900.

נומער 29.

קראָקוואַ, תמוז תר"ס.

האָט מען אָנגעהויבען שרייַען, נאָך די קולטור שטויסט איהם פֿון זיך אָב די קולות האָבען געמאַכט זייער איינדרוק, דער שוואַכער ציוניזם האָט זיך איינגעשראַקען, און מען האָט גענומען זוכען אַ פֿאַרשטאַנד. אַ פֿאַרשטאַנד איז נישט אַלע מאל דער סײַמן פֿון פֿראַקטישער קלוגהייט, עפֿטער איז זי נור אַ סײַמן פֿון שוואַכקייט. אויך די ערשטע הובבי-ציון זענען אַרויסגעטרעטן טען מיט דעמזעלבען שאַרפֿען און קלאַרען פֿראַגראַם פֿון דעם איצטיגען ציוניזם, נאָך זענענדיג צו שוואַך זיך צו האַלטען אין דער הויך, האָבען זיי זיך אָנגעהויבען אַראַבלאָזען אַליין נידריגער, געמאַכט אויף אַלע זייטען פֿאַרשטאַנד און פֿאַרשטאַנד, ביז זיי האָבען אַליין זיך אויפֿגעהערט צו דערקענען. אויך דעם איצטיגען ציוניזם קענען די פֿאַרשטאַנד נור שטעלליך זיין. ווילענדיג צופֿרידען שטעלען יעדערען, שטעלט מען קיינעם נישט צופֿרידען. דאָס פֿראַגראַם ווערט אַליין מעהר און מעהר אַרומגעשניטען, און אויך דעם איצטיגען ציוניזם שטעהט פֿאַר די געפֿאַהר, אַנשטאַט אַ ציוניזם פֿון 3 רובל צאָהלער פֿאַר דעם אַדעסער קאָמיטעט צו ווערען אַ ציוניזם פֿון 5 רובל נעכטער און אַקציעס צאָהלער. מיט דעם אַליין קען אַ פֿאַלק נישט געהאַלפֿען ווערען, מיט דעם אַליין קען אַ געזונדע בעוועגונג, וואָס וויל אין גאַנצען אומאַנדערשען דאָס יודישע לעבען, נישט געפֿיהרט ווערען.

לאָמיר זיך נישט נאָרען, די ציוניסטישע אַרבייט איז צו גרויס, מען זאָל זי קענען היינט אַדער מאָרען אויספֿיהרען. אַרבייטענדיג צו קריגען אַרץ-ישראל, מוזען מיר צוגלייך נעכטען אונזער פֿאַלק געזונטע נאַציאָנאַלע געפֿיהלען, וועלכע עס האָט אין זיין לאַנגען גלח-לעבען פֿערלאָרען, מיר מוזען אויך שטאַרקען אין איהם דעם קרעפֿטיגען פֿערלאַנג צו זיין בע-פֿרייאַונג, מיר מוזען אין איהם אויסבילדען די פֿעהיגקייטען צו פֿיהרען אַ געזונדעם פֿאַלקסלעבען איבערהויפֿט, מיר מוזען אויסזוכען אין פֿאַלק די בעסערע קרעפֿטען, וועלכע זאָלען ערצויגען ווערען צו געזונדע און קרעפֿטיגע שטרייטער פֿאַר אונזער פֿאַלקסרעטונג. ווי אזוי אָבער קענען מיר קריגען די גייסטיגע קרעפֿטען? איז דען דאָ איין אַנדער מיטעל ווי צו פֿערברייטען דאָס וויסען פֿון דער העברעאישער שפראַך, יודישער ליטעראַטור, יודישע געשיכטע, ווי צו נעכטען אונזער פֿאַלק אַב עס ער ער צו זיין גאנצ, ווי איהם צו געבען אַלגעמיינע בילדונג און ווי צו פֿערבעסערן אין איהם ווי ווייט מעגליך די אָפֿנים פֿון זיין עקאָנאָמישען לעבען? קענען מיר דען און טאָרען מיר דען זיך אָבזאָגען פֿון אונזער אַרבייט און לאָזען אונזער פֿאַלק אויסגעהן אין פֿינסטערניש, אין אונוויסענהייט, אין שוואַכקייט און אין אַרמקייט? וואָס וועט דאָן פֿון דעם ציוניזם ווערען? וואו וועלען מיר געהען אונ-זערע קעמפֿער, וואו וועלען מיר געהען אונזער פֿאַלק, ווען אַנשטאַט צו הויבען אונזער פֿאַלק צום ציוניזם וועט עס אַליין וואָס מעהר פֿון איהם דערווייטערט ווערען, ווען אַנשטאַט איהם צו שטאַרקען צום נאַציאָנאַלען לעבען, וועט עס אַליין וואָס מעהר אָבגעשוואַכט ווערען, ווען דער פֿונק

איבער די קולטורפֿראַגע.

די קולטורפֿראַגע, פֿון וועלכער עס ווערט איצט אזוי פֿיעל גע-דעמט, איז אין ציוניזם ערשט נאָך נישט לאַנג ענטשטאַנען. עס איז קיינ-מאל ביי קיינעם קיין פֿראַגע נישט געוועזען. צי דער ציוניזם דאַרף זיך פֿערנעמען מיט קולטוראַרבייט אַדער נישט. עס איז יעדערען קלאַר גע-ווען דער געדאַנק אז אויפֿבויען ציון הייסט אויך אויפֿהויבען אונזער ליטעראַטור, פֿערברייטען אונזער שפראַך, פֿערבעסערען אונזער קנוד; איטליכער האָט גאַנץ גוט פֿערשטאַנען אז אַ פֿאַלק, וועלכעס האָט גע-קאַנט אויסשטעהן די שרעקליכסטע קריפֿות נור אַ דאַנק דער קראַפֿט, וואָס איז געלעגען אין זיין גייסטיגען לעבען, אז אַזאַ פֿאַלק, דערפֿיה-לענדיג זיין שוואַכקייט און צוריסענהייט, האָט זיך פֿריהער פֿאַר אַליין געדאַרפֿט און געמוזט געהען צו שטאַרקען דאָס איינציגע גייסטיגע כאַנט, וואָס פֿאַר איהם איז געווען מעגליך. האָט עס דען געקענט אַנדערש זיין? די הובבי-ציון און שפּעטער די ציוניסטען האָבען גאַנץ גוט געוואוסט, אז דער ציעל, וועלכען זיי האָבען זיך געשטעלט אויפֿצובויען ציון, איז נישט געווען איין אַרבייט אויף עטליכע יאָהר. יעדער האָט אַרויסגעזעהן די שווייגיקייטען וואָס אַזאַ בעוועגונג דאַרף בעגעגען אויף איהר וועג, און יעדער האָט דערום געפֿיהלט ווי עס איז גייסטיג צו שטאַרקען די יודען און דאָס יודענשטום אין די גלות לענדער, פֿדי דאָס פֿאַלק זאָל נישט ווערען וואָס ווייט ער מעהר צוריסען, עס זאָל פֿון איהם נישט בלייבען נור איינצעלנע צוהאַקטע אַיבֿרים, וועלכע זענען פֿעהיג נור צום צאָפֿלען זיך און נישט צום לעבען. יעדער האָט געוואוסט אז די ציוניסטישע אַרבייט פֿאַדערט די גרעסטע אַנשטערענגונג פֿון אַלע פֿאַרשטאַנדען פֿאַלק, און, צוטרעטענדיג נור צו דער אַרבייט, האָט יעדער זיך געמוזט זאָגען דעם ביטערען, שרעקליכען אָמט, אז מיר האָבען נישט דאָס פֿאַלק, וואָס איז פֿעהיג צו אונזערע הויכע ציעלען, און נישט די פֿעהיגע פֿיהרער וואָס זאָ-לען זיין בעקאַנט מיט אונזער פֿאַלק און איהם איבערגעבען. ביי אַזאַ מצב, וועלכער איז אַלעמאַל יעדערען גאַנץ קלאַר געוועזען, האָט שטענ-דיג געמוזט וואַקסען דער פֿערלאַנג צו קולטוראַרבייט, און אזוי איז עס טאַקי געוועזען ביז נאָך דעם 2-טען קאָנגרעס. ערשט אין דער צייט צווי-שען איהם און דעם 3-טען קאָנגרעס איז עס אַנדערש געוואָרען. פֿאַר וואָס? זיך סטאַרענדיג צו פֿערברייטען דעם ציוניזם וואָס מעהר צווישען פֿאַלק, האָט מען געוואָלט אויסמיינען אַלסדינג, וואָס עס קען נור אַרויס-רופֿען ביי וועמען עס איז אַ אונצופֿרידענהייט. מען האָט גערעכענט אז אזוי ווי די גרויסע מאַסען פֿון אונזער פֿאַלק זענען פֿרום און פֿאַנאַטיש, וועט די קולטוראַרבייט זיי שטעהן אין וועג צוצוטרעטען צום ציוניזם. און אין גאַנצען פֿון יִשׁוּלִים און אַהֲדוּת צווישען דעם גאַנצען פֿאַלק האָט מען אָנגעהויבען צו פֿאַדערען אויסצושליסען די קולטור פֿון דעם ציוניס-טישען פֿראַגראַם. דאָס גאַנצע פֿאַלק וואָלט צוגעשטאַנען צום ציוניזם,

און צייט, אבער דער קאנגרעס דארף זיך מיט קולטור נישט פֿערנעהמען, אויף איהם דארף זיין שלום.

דערויף מוזען מיר ענטפֿערען, דאָס דער שלום וועט דורך דעם נישט געשטארקט ווערען. זאלען מיר זיך אויך פֿארשטעלען אז אַ גרויסער טהייל פֿון אונזער פֿאלק איז געגען קולטור, און אז אויף די קאנגרעסען וועט די קולטורפֿראַגע נאָר נישט בעהאַנדעלט ווערען. נוט, וועלען אַבער די געגנער פֿון קולטור זיין מיט דעם צופֿרידען, וואָס דיזעלבינע ציונים-טען, וואָס זענען געווען מיט זיי אויפֿין קאנגרעס, קומען זיך גלייך צונויף צו טהון גאַנץ אנדערע אַרבייטען, וועלכע דער קאנגרעס האָט נאָר נישט פֿאַרגעשריבען און פֿערנעהמען זיך מיט קולטוראַרבייט, וואָס איז אַזוי שערליך פֿאַר דעם ציוניזם. וועט מען אָפֿשר דאָן גאָר קומען צו דער דעה אז די ציוניסטען קולטורטרענער זענען העכסט שערליך און אז מען דארף זיי אין גאַנצען אויסשליסען פֿון דער ציוניסטישער פֿעראייניגונג. און פֿאַר וואָס זאלען דאָן אין גאַנצען אויפֿהערען די פֿנים-וויילען, אין וועלכע מען שרייבט איצט אז דער ציוניזם איז נור אַ פֿאַלש, אַבצור-נאַרען דאָס פֿאלק, עס אַראָבצופֿיהרען פֿון וועג. אפשר, וועלען די פֿאַס-קוילאַנטען נאָך קריגען מעהר שפּייז דורך דעם, וואָס זיי וועלען אויפֿ-ווייזען, דאָס מען נאָר זיי אָב, דען אויפֿין קאנגרעס האָט מען אַ וואָרט נישט גערעדט וועגען קולטור און דערנאָך האָט מען זיך פֿון זיי אָבגע-טהיילט און אָנגענומען בעשליסען, וואָס זענען העכסט שערליך. ווער ווייט?

ניין, אונזער פֿאלק איז איין אלטעס קולטורפֿאלק, וואָס האָט תמיד געשעפט זיין קראַפט פֿון דער קולטור, און דערום קען עס זיך פֿון זיין קולטוראַרבייט נישט אָבזאָגען; מיר קענען נישט אַ ווילען נישט אונזער געשיכטע אַומעקען. אָבטהיילען די קולטוראַרבייט פֿון ציוניזם קענען מיר אויך נישט, דען ביי אַלע אונזערע בעמיהונגען צו קריגען אונזער לאַנד מוזען מיר אויך קריגען אונזער פֿאלק און איהם געבען די קרעפֿטען, דורך וועלכע עס זאָל אויך ווייטער קענען אויסהאַלטען יעדען שטורם-ווייג און זאָל קענען און וועלען אַרבייטען פֿאַר דעם ציוניסטישען קאַיזער, וואָס האָט שטענדיג געלעבט ביי איהם אין האַרצען.

די אויפֿגאַבען פֿון דער קולטוראַרבייט זענען גרויס און שווער. זי קען נישט געפֿיהרט ווערען אָהן די איינאַרדנונג און די איינזאַמלונג פֿון אַלע קרעפֿטען, אויך נישט צו זיין אַרגאַניזירט און געפֿיהרט ווערען מיט אַ פֿלאַן. מיר טאָרען אָבער נישט שאַפֿען איין אנדער אַרגאַניזאַציע-היין דער ציוניסטישער, ווייל מיר וועלען דאָן קריגען 2 גאַנץ אָבגעזונדערטע און אָבגעטהיילטע אינסטיטוציאָנען. דער קאנגרעס מוז פֿאַר אונז בלייבען דער איינציגער אויסענוועניגסטער אויסדרוק פֿון אונזער איינהייט, ער איז פֿאַר אונז די העכסטע אינסטיטוציאָן און אין איהם אַליין דארף און קען

פֿון יודענטהום, וואָס גלייבט נאָך אַמאָל אויף אין האַרצען, וועט וואָס מעהר אויסגעלאָשען ווערען און ווען אונזער יונגער וועט אַליין מעהר אָבגעריסען ווערען פֿון אונזער פֿאלק און זיין געשיכטע. נישט גערעכט זענען דערום די וואָס זאָגען: ציוניזם איז אונזער פֿערלאָנג און נישט קול-טור! אָהן קולטוראַרבייט קען דער ציוניזם נישט זיין און נישט לעבען. מיר וואָלטען נור אויף דעם פֿאַל אונז געקאָנט פֿאַרשטעלען הוילע ציונים-טישע אַרבייט אָהן יעדע קולטור, ווען עס וואָלט שוין געווען די רייד דערפֿון, אז מען דארף נור איינאַרדנען די עמיגראַציע און קאַלאָניזאַ-ציען אין אַרץ ישראָל, מיר זענען נאָך אָבער פֿון דעם זעהר ווייט, אונז זער ציוניסטישע אַרבייט מוז איינגערעכענט ווערען אויף פֿיעל, פֿיעל יאָהרען, און דערוויילע לאָזען פֿאַלען דאָס יודענטהום — איז דען דאָס מעגליך? איז דען דאָס פֿראַקטיש? וואָס טויג אונז די גרויסע צאהל פֿון שְׂקל געבער און אַקציעס צאָהלער, ווען זיי מאַכען נישט אונזער פֿאלק שטאַרקער און פֿעהיגער צו דער ציוניסטישער אַרבייט, און ווען זייער אייגענעם לעבען ווערט אויך נישט פֿולער און רייכער אין געדאַנקען און אידעאַלען. וואָס איז דער נוצען דערפֿון אז פֿון איין זייט וועלען מיר האָבען יעדעס יאָהר מיט אייניגע טויזענד שְׂקלים מעהר און פֿון דער אנדער זייט וועלען די קינדער אַליין מעהר ענטפֿערעמדעט ווערען פֿון אונז און פֿון אונזער פֿאלק. וועט דען אויף אַזא אָפֿן לאַנג געדויערען אויך דאָס וואַקסען פֿון די שְׂקלים און די אַקציעס? מיט וואָס וועט אונזער אינטעליגענץ אויפֿגעהאַלטען ווערען אין ציוניזם, ווען זי וועט אין איהם, אין יודענטהום נישט געפֿינען דאָס גייסטיגע לעבען און עס מוזען זוכען אַנדערש וואו? אונזער פֿאלק, זאָגט מען, איז געגען קולטור. וואו זעהען מיר דאָס? דער חֶשֶׁק צו בילדונג איז איצט ביי אונז אומעטום אין די פֿערוואַרפֿענסטע ווינקעליך. די ציוניסטען זענען נור אָנגעשראַקען פֿון די רייד פֿון איינצעלנע פֿאַנאַטיקער, אָבער אונזער פֿאלק איז נישט מעהר פֿאַנאַטיש. אונזער פֿאלק קוקט נישט מעהר אויף אַ פֿרעמדע שפּראַך און אויף אַ פֿרעמדעם בוך ווי אויף אַ טריף פֿסול. וועט אָפֿשר אונזער פֿאלק זיין געגען די פֿערברייטונג פֿון דער העברעאישער שפּראַך און פֿון אונזער ליטעראַטור? דאָס דאָך געוויס נישט. צו וואָס איז דען אַזוי דער שרעק און דער פחד? און זאלען אַפֿילו געוויסע טהיילען זיין געגען קולטור, וועלען זיי צו אונז צושטעהן שפּעטער. פֿדי צו געווינען אויך אייניגע פֿון די טהיילען, זאלען מיר זיך דען צוליעב זיי אָבזאָגען פֿון דער וויכטיגער אַרבייט, אָהן וועלכע דער ציוניזם קען זיך נישט האַלטען?

מיר זענען נישט געגען קולטור, ענטפֿערן פֿיעל, זאלען טאַקי די ציוניסטען זיך פֿערנעהמען מיט קולטוראַרבייט, זאָל יעדערער אין זיין שטאַדט טהון וואָס איז נור מעגליך נאָך די פֿאַדערונגען פֿון זיין אָרט

פֿעלעטאָן.

א ביסעלע פאליטיק.

I.

א ביסעלע פאליטיק. יודען האָבען ליעב פאליטיק.

אַט פֿון דער יודישער ליעבע צו פאליטיק האָב איך די טעג געהאט אַ גרויסע טובה.

איהר ווייסט דאָך מסתמא אז איצטער איז די צייט וואָס די "פֿעל-קער וואַנדרעווען", ד. ה. דער סעזאָן אין וועלכע מען ציהט זיך איבער פֿון איין וואָהנונג אין די צווייטע, וואָס דאָס איז פֿאַר אַ גלות, איין אָבקומענעש אויף דער וועלט, ווייסט נור דער וואָס האָט דאָס אומגליק נישט לאַנג איבערגעלעבט. נישט אומזיסט זאָגט דאָס יודישע שפּריכוואָרט, "צוויי מאָל זיך געצויגען איז איין מאָל אָבגעברענט", טאָקע ווי נאָך אַ שרפה, אָדער גלייך ווי דער "גרויסער קולאַק" * און נישט קיין טרענער און פֿיהרען וואָל-טען מיין בעל-בית'שקייט איבער געטראָגען. פֿון די שטוהלען פֿעהלען פֿיס

(* ליינט די פאליטיקע אין אויבערשטען שטאַק פֿון "יוד").

ליך, פֿון סאַמאָואַר פֿעהלט אַ הענדטיל, פֿון טשאַניק דאָס פֿיסקיל, פֿון מיינע קאַלאָשען פֿעהלט איינער, אויף מיין טאַכטערס היטעלע מיט בלומען האָט זיך איינער פֿון די "גרויסע קולאַקען", אַ טרענער מיין איך, אנדער געזעצט זיך אַברוהען... מיין טאַכטער האָט בעת מעשה געגעבען אזא קוויטש אז עס גרילצט מיר נאָך איצטער אין די אויערען.

נאר נישט דאָס בין איך אויסען, איך האָב אייך נור געוואָלט דער-צעהלען אז איידער איך האָב זיך נאָך אָנגעהויבען אַרויסציהען פֿון מיין וואָהנונג, איז צו מיר געקומען אַ יוד מיט זיין ווייב און מיט זיין איידעם און פֿערלאַנגט, אז איך זאָל זיך מאַרגען פֿריה אַרויסציהען ווייל ער האָט גע-דונגען מיין וואָהנונג. איך האָב איהם געענטפֿערט אז פֿריהער ווי אין דריי טעג אַרום קען איך זיך נישט ציהען, ווייל פֿון מיין נייער וואָהנונג האָט מען זיך נאָך אויך נישט איבערגעצויגען, מען דארף נאָך דאָרטען קאַלכען און פֿאַר-בען די פאדלאַגעס.

— איך וועל זיך ציהען אויף אייך, איך וועל נישט קוקען אויף קיין זאך, האָט דער יוד געזאָגט פֿול מיט כּעס.

— אויף אייך וועלען מיר זיך ציהען, מיט פּאַליציע וועלען מיר אייך אַרויסוואַרפֿען, האָבען זיך אָנגערופֿען זיין ווייב מיט דעם איידעם, מאַרגען, נישט שפּעטער ווי מאַרגען, מיר דאַרפֿען אויך קאַלכען.

וואָס זאָל איך אייך דאָ אַ סך בראַיען, עס האָט געהאַלטען ביי אַ גרויסען סקאַנדאַל, אז די גאַנצע גאַס זאָל זיך צוזאַמען לויפֿען, נאר פֿלוצים האָט זיך געעפֿענט די טיהר און דער ברעפֿטערענער (מאָריך ימים זאָל ער זיין) האָט מיר דערלאָנגט אַ צייטונג, ווי מיין ברודער יוד, וואָס האָט גע-

פֿעראייניגט זיין אונזער גאנצע ארבייט, וואָס וויל הויבען און שטארקען אונזער פֿאָלק.

די קולטורארבייט אין ציוניזם.

אין די לעצטע נומערן "וואסחאד" און "בודושצנאסט" האט מען אייניגע מאל גערעדט וועגען די קולטורארבייט פֿון די ציוניסטען. אנווייזענדיג אויף דער בעקאנטער שאלה וואס דר. הערצל האט געפרעגט אויף דעם קאנגרעס, "וואס איז קולטור?" פֿרעגען אלץ די צייטונגען: אין וואָס בעשטעהן די קולטורעלע אויפגאבען פֿון די ציוניסטען, צו וואס ציעלען זיי מיט זייער קולטורארבייט און וואָס האָבען זיי דערגרייכט אין איהר. אויף די ערשטע שאלה: אין וואָס בעשטעהט די קולטורעלע אויפגאבען פֿון די ציוניסטען, איז באמת נישט כדאי צו ענטפֿערען, ווייל די קולטורעלע אויפֿגאבען פֿון די ציוניסטען זענען נישט אנדערש ווי די קולטורעלע אויפגאבען פֿון יודישען פֿאָלק בכלל. אונזער ציעל איז: אונזער פֿאָלק וואָל קומען צו אזא מצב אז עס וואָל קענען פֿריי ענטוויקלען זיינע קרעפטען און זיין נישט האלבדייטשען אָדער פראנצויזען, נאָר אמת'ע און גאנצע יודען. דערביי ווילען מיר זיך נישט אָבשליסען פֿון דער גאנצער וועלט, ווייל מיר האלטען עס פֿאר שערליך. גוטעס דארף מען זיך אבלערנען פֿון אלעמען, אפילו פֿון א פֿרעמדען. מיר זאגען נור אז ביי אונזער היינטיגער לאַגע בענוצט זיך נור די אינטעלעגענץ מיט דעם גוטס וואס עס געפֿינט זיך ביי אנדערע, ווייל דאס פֿאָלק איז בכלל אנווייזענדיג, און דער אינטעלעגענץ ווידער האָט אזוי פֿערשמעקט דאס אבלערנען זיך פֿון אנדערע, אז זי מאכט נישט קיין שום אונטערשייד צווישען גוטס און שלעכטס און נעהמט אלץ איבער בלינדערהייט, אויב עס איז נור פֿרעמדס, און פֿערקעהרט טרייסעלט זי זיך אב פֿון דעם גוטס, אויב עס איז נור יודישעס. מיר ווילען אָבער אז אונזער פֿאָלק וואָל פֿיהרען א נאציאנאלען לעבען, ווי א פֿאָלק פֿאר זיך, ער וואָל ווייטער ענטוויקלען זיין קולטור, וועלכע איז ווי פֿערגליווערט געוואָרען און געבליבען אויף איין אַרט איבער פֿערשידענע אויסענווייניגסטע סבות. אז ער וואָל ארבייטען צוזאמען מיט אנדערע פֿעלקער, אָבער אויף זיין אייגענעם דרך, כדי צו פֿערבעסערען דאָס לעבען פֿון כלל. לעבענדיג צווישען אנדערע פֿעלקער האָבען מיר פֿון איין זייט צרות, אַלס פֿרעמדע און פֿון דער אנדערער זייט ליידען מיר אַלס א פֿאָלק, וועלכער קען נישט ארבייטען פֿאר זיין קולטור און קען נישט איינריכטען זיין לעבען ווי ער וויל.

די קורצע ערקלערונג האָבען מיר געגעבען כדי יעדערער וואָל פֿערשטעהען אין וואָס עס בעשטעהען אונזערע קולטורעלע אויפגאבען. מיר ווילען נישט נור בעקומען אויף דעם אָדער יענעם אופן ארץ־ישראל און ווערען זעלבסטשטענדיג, ארץ ישראל איז אונז טהייער, אַלס א לאַנד וואו עס איז אויפֿגעוואַקסען אינער אמונה, וואָס עס האָט זיך אויסגעבילדעט דאָס יודישע לעבען, אָבער ארץ־ישראל צו בעקומען איז נישט קיין צוועק, נאָר א מיטעל כדי איינצורייכטען דאָרט אונזער פֿאָלקסלעכען אויף די יסודות פֿון גלייכהייט, אחדות און פֿרייהייט.

אין וואָס זשע האָט זיך אויסגעדריקט די טהעטיגקייט פֿון די ציוניסטען אויף דעם וועג, עס איז דאָך שוין דריי יאָהר זייט עס ווערען געמאכט

יעדעס יאָהר ציוניסטען קאנגרעסען און אויף די קאנגרעסען איז אלעמאל די שאלה וועגען קולטורארבייט נישט קיין עיקר, נאָר אַ טפל; אָבער ווער עס בעטראכט גוט דעם גאנץ פֿון די קאנגרעסען דער זעהט אז וואָס ווייטער ווערט מעהר און ערנסטער גערעדט וועגען דער שאלה, און עס איז אַ האַפֿנונג אז מיט דער צייט וועט זי פֿערנעהמען אויך אויף די קאנגרעסען אזא גרויסע אַרט ווי זי פֿערנעהמט ביי די ציוניסטישע חברות. אויסער דעם דארפֿען מיר זיין צופֿריעדען מיט דעם וואָס די קולטורארבייט טהוען מיר נישט ווי א מצוה וועלכע אנדערע האָבען אויף אונז ארויפֿגעלעגט, נאָר מיר פֿיהלען אליין אז זי איז נייטיג אין אונזער פֿאָלקסלעכען, און דערום זענען מיר זיכער אז די קולטורארבייט וועט לסוף גוכר זיין און אלץ איבער וועגען. אַלוא לאָמיר צוריק געהן צו דער שאלה: אין וואָס האָט זיך אויסגעדריקט די קולטורארבייט פֿון די ציוניסטען? מיר מווען אָבער פֿריהער בעמערקען, אז די שאלה ווערט געפֿרעגט פֿון דעם נייען מיין ציוניסטען: פֿוי די פֿאָליטישע. מען פֿערגעסט אין דעם, אז די ציוניסטישע בעוועגונג אָט זיך אָנגעהויבען נישט מיט ³ יאָהר צוריק, נאָר אַסך פֿריהער, אז עס עקסיסטירט אַ גאנצע נייע ליטעראַטור וועלכע איז געשאפֿען געוואָרען דורך דער בעוועגונג און אז די לעצטע צוואנציג יאָהר איז אויך געטהון געוואָרען פֿיעל כדי צו בילדען דאָס פֿאָלק. פֿונדעסטוועגען וועלען מיר ענטפֿערען אויף דער שאלה, און בקיצור דערצעהלען וואָס די ציוניסטען האָבען אויפֿגעטוהן אין קולטורארבייט במשך פֿון די צוויי יאָהר, אין וועלכע עס איז געווען דער ערשטער און צווייטער קאנגרעס. דאָס וואָס מיר וועלען דערצעהלען איז גענומען פֿון ריכטיגע קוועלען, פֿון די חשבונות וועלכע מען האָט פֿאַרגעשטעלט אויף די ציוניסטישע ראַיאָן־פֿערזאמלונגען פֿאַר דעם צווייטען און דריטען קאנגרעס. די ארבייט פֿון די ציוניסטען איז צווייערליי: פֿון איין זייט דארפֿען זיי צוציהען צו זיך די אינטעליגענץ וועלכע איז אין גאנצען אָבענוונדערט געוואָרען פֿון פֿאָלק דורך דער אסימילאציע, און זי בעקאנט מאכען מיט דעם פֿאָלק און זיין געשיכטע, מיט זיין לעבען און אַלטער שפראך, פֿון דער אנדערער זייט דארפֿען זיי מאכען פֿיינער און געבילדעטער דאָס פֿאָלק, איינגעבען איהם אַ חשק צו לעבען פֿריי און עלבסטשטענדיג, און אויפֿפֿרישען אין איהם די אַלטע פֿאָלקסאידעאלען. די לעצטע ארבייטען טהיילט זיך ווידער אויף די ארבייט פֿאַר ערוואַכסענע מענשען און פֿאַר דעם יונגען דור צו ערציהען איהם אין גייסט פֿון ציוניזם. ווען מיר קוקען זיך צו צו דער טהעטיגקייט פֿון די חברות, זעהען מיר, אז די ציוניסטען האָבען נישט פֿערנאכלעסיגט קיין איין צווייג וואו עס דארף זיך ארויסווייזען די קולטורעלע טהעטיגקייט. אמת עס איז נאָך וועניג געטהון געוואָרען אין פֿערגלויך מיט דעם וואָס מען דארף טהן, נאָר מען דארף נישט פֿערגעסען אז סך־הכל איז נישט מעהר ווי בערך דריי יאָהר זייט די בעוועגונג האָט זיך צושפּרייט צווישען פֿאָלק, אז עס איז דאָ ביי אונז זעהר וועניג טהוערס, און אז די וועלכע פֿרעגען מיט אזא ברייטקייט: "אין וואָס בעשטעהט אייער ארבייט?" ווילען אליין נאָר נישט טהון.

לאָמיר צוריק געהען צו די חשבונות. אין דעם דין וחשבון וואָס מען האָט פֿאַרגעשטעלט אויף דער אסיפה פֿאַר דעם ²טען קאנגרעס, שטעהט אזוי: אויסער זאמלען שקלים און צייכענען אַקציעס פֿון קאַלאָניאַל־באַנק האָבען זיך די ציוניסטישע חברות אַס מעהרסטענס און מיט דעם גרעסטען חלק פֿערנומען מיט קולטורעלע פֿראגען, פֿיעל חברות, איינגעהענדיג די

און גוט אויף דעם האַרצען, פֿלעג איך אַ מאל אליין ליינענען אַ צייטונג נאָר איצטער, איממשינס געזאגט, איז דער קאַפּ אזוי פֿערשלאָגען מיט פרנסה, אז מען איז נאָר נישט דערביי, אָט מאכט זיך, האָב איך ליעב צו הערען און שמעסען וועגען פֿאָליטיק, זאָגט זשע מיר, איך בעט אייך, ווער זשע פֿיהרט היינט דאָס רעדיל אז ביסמארק איז נישט דאָ?

— אנדערע אויף זיין אַרט.

— עט, בלאָטע, אז ביסמארק איז נישט דאָ, איז נאָר נישט, ער האָט דאָס געהאַט אַ גמרא־קעפּיל! שאַדע, שאַדע, וואָס ער איז נישט דאָ, האָט ער נישט אויפֿגעהערט סמאַטשקען מיט די ליפּען.

לאַנג האָבען מיר געשמעסט פֿון פֿאָליטיק און ווען זיין ווייב מיט דעם איידעם זענען אונז אַריינגעפֿאלען אין די רייד און ווייטער אָנגעהערט די פֿראגע "וועגען מאַרגען זיך אַרויף ציהען אויף מיר", האָט דער יוד זיי געענטפֿערט:

— מען קען זיך נישט ציהען יענעם אויף דעם קאַפּ, מען איז דאָך מענשען, מיר וועלען שוין ווי אזוי עס איז צוואַרטען די פֿאַר טעג.

און אָט, ווי איהר זעהט אַדאנק דעם יודענס ליעבע צו דער פֿאָליטיק איז מיר אַרויסגעקומען נישט קיין קליינע טובה, דאָס איך האָב זיך געקענט איבערציהען אין מיין נייע וואָהנונג רוהיג און אַהן סקאַנדאַלען, וואָס דערצו איז נישט יעדער זוכה.

אָט וואָס פֿאַר אַ קראַפֿט עס שטעקט אין דער פֿאליטיק.

מ. ספּעקטאַר.

וואָלט ציהען זיך אויף מיר, האָט דערזעהן אַ צייטונג, האָט זיך זיין געזוכט באלד איבערגעבויטען און האָט זיך געווענדעט צו מיר מיט ווייכע רייד.

— א, א צייטונג... וואָס הערט זיך עפּים מיט דער פֿאליטיקע, איהר ווייסט דאָך יאָ וואָס עס טהוט זיך...

איך, וואָס קען בכלל נישט צוועהן קיין כעס און האָב ליעב אז מען רעדט מיט ווייכע רייד, האָב איהם מיט פֿערגינגען געענטפֿערט אויף זיין פֿראגע:

— אזוי, אזוי שטעהט עס מיט די ענגלענדער און מיט די בורען, זאָגט איהר, און וואָס הערט זיך עפּים, הא, הא, מיט די קיטאישטיקעס, מיט די חינושטיקעס, אַלע מלכים שלאָגען זיך מיט די לאַנגע צעפּ, הא, הא, אַ שענע מעשה, עס ווייזט אויס אז די חינושטיקעס זענען נאָר נישט קיין פּעפֿערס.

איך האָב באלד בעמערקט אז דער יוד, וואָס וויל זיך ציהען אויף מיר האַלט מיט די חינושטיקעס און איך האָב איהם געמוזט צוליעב טהון און בין אויך אַרויסגעטרעטען געגען אייראָפּא.

— נו, און וואָס זאָגט עפּים ביסמארק? האָט דער יוד געפֿרעגט מיט אַ גנבה'שען שמייכלע.

— ביסמארק איז שוין לאַנג געשטאַרבען.

— ברוך דין אמת, איך האָב נאָר נישט געוואוסט, האָט דער יוד אָנגעהויבען סמאַטשקען מיט די ליפּען, שאַדע, איך האָב נאָר נישט געוואוסט, אין דער יוגענד ווען איך בין געוועסען אויף קעסט, — עס איז געוועזען צייט

מיר זאלען זיך צוקוקען צום געזיכט פֿון די גרוינער קריסטען, צו זייער געשטאלט, זייער בעוועגונג, זייער נערוועזער אַרבייט, צו זייער שטרעבען און דענקען, וועלען מיר פֿערהערשט ווערען פֿון דער עהנליכקייט צווישען זיי און די יודען; אויך זייערע געמען זענען אלטע יודישע ווי למשל: אברהם, יצחק, יעקב, אדם, אסף, חבקוק, יחזקאל, חנניאל, עזרא, ירמיהו; שרה רבקה מלכה, חנה דבורה, אסנת, מרים, אלישבע, בת-שבע, און זיי בעריהמען זיך טאקי און שטאַלצירען מיט זייער יחוס און זיי שטאַמען פֿון די עשרת-השבטים, און ניט נור דער פֿאַרשטער עולם, אפילו די גרויסע פֿירסטען אין די גרויסע אדעליגע לייט יחוסען זיך שטענדיג מיט דער יודישער פֿאַהן, ווי למשל דער בעוואוסטער פֿירסט באגראטיאן-מוכראנסקי, פֿון דעם נאָמען: בן-מכיר; ווער עס קומט אַריין צו דעם אלטען פֿירסט, בעווייזט ער איהם גלייך זיין יחוס בריף דאָס ער שטאַמט ארויס פֿון די עשרת-השבטים; דער געוויסער פֿירסט אבימעלעך — אבימלך; מעלקיסעדיקאָוויטש — מלכיצדק, א. ה. וי. — אויך געפֿינען זיך פֿיעל העברעאישע ווערטער אין זייער שפראך, פֿון וועלכע אי דער שורש אי דער טייטש איז אלס איינס אויף העבראיש ווי אויף גרויניש, דער ראבינער ה' וויינשאל האָט מיר געוויזען א ווערטער-בוך, אין וועלכען ער האָט צוזאַמען געקליבען 500 ווערטער, וואָס האָבען דויעלכע בעדייטונג און אויסשפראַכע, ווי אויף גרויניש אזוי העברעאיש. — נעמט מען זיך עפֿים וואָס עס איז רעדען מיט א גרוינער בעריהמט ער זיך גלייך אז ער שטאַמט פֿון יודען, אָבער פרובט נור א זאָ: טהון איין אַרמענער אז זיין געזיכט איז עהנליך אויף א יודען (וואָס עס טרעפֿט גאנץ אָפֿט), איז ער גרייט אייך צו טויטען... — אונזערע ברידער, די גרוינישע יודען, האָבען מיר אויך פֿערויכערט אז זיי רעכענען די גרוינער קריסטען ווי ברידער, און ביידע פֿיהלען ביי זיך א קרבת מִשְׁפָּחָה, אָבער די אַרמענער האָבען זיי פֿינד תכלית שנהא ביידע צוזאַמען אי די יודען אי די קריסטען. נאָר ווי די געשיכטע איז, צי שטאַמען די גרוינער קריסטען פֿון יודען צי ניט, דערווייל וויסען מיר אז די אלע פֿעלקער זענען שוין איבער-געניצט געוואָרען... אייניגע האָבען זיך אונטערגעלעגט דעם איסלאַם, און אייניגע האָבען צוגענומען דאָס קריסטענטום, וואָס אַנ-בעלאַנגט אָבער די גרוינער-יודען איז זעהר מעגליך דאָס זיי זענען פֿון די עשרת-השבטים, מיר וועלען פרובען דאָס צו בעווייזען.

עס איז פֿאַראַנען א אלטע "קבלת אַבֹּת" ביי אלע קאווקאזישע יודען, גרוינער, דאנעסמאנער, בערגישע (*) אז זייערע עלטערען די עשרת-השבטים זענען צום ערשטען פֿערטריבען געוואָרען דורך דעם מלך אשור קין אַרמעניען, וואָס עס ליגט ביי די קאווקאזישע בערג, אויף די ווערטער פֿון דעם נביא עמוס (ד-ג) וַיִּפְּצוּם תְּצִאָנָה וַיִּשְׁלַכְתֶּנָּה הַהִרְמֹזָה, זאָגען זיי אז דאָס מיינט מען הרמניה, אָדער אַרמעניען. דער תרגום יונתן בן עוזיאל זאָגט אויך: "וַיִּגְלוּ יִתְכּוֹן לְהִלָּה מִן טוֹרֵי הָהָרִים" ד. ה. מע וועט אייך פֿערטריבען ווייטער פֿון די אַרמענישע בערג; זיי זאָגען אז דער טייך "קורא" וואָס שניידט דורך די שטאָדט טיפֿליס, איז דער "נהר פֿכר", ביי וועלכען יחזקאל האָט געזעהן די מרפֿבה, און דער אמת איז, ווער עס קומט דאָס ערשטע מאל אין דער דאָזיגער געגענד און גיט א בליק אויף די ווילדע הויכע בערג, אויף דעם קלאָר-ווייסען שנעענדיגען שאל מיט די פֿאַרשטגע אייביגע אייז, וואָס פֿערדעקט ווי א שורבאן זייערע קעפֿ, אויף זייערע שרעקליכע ווילדקייט אומעטום און אויף דעם לויטערען שענעם אייביגען פֿריהלינג מיט זיינע פֿערכשוּפֿטע בילדער פֿון אלערליי קאַ-לידען, בלומען און רויזען ביי די בערג אונטען, אויף די גרינע דיר-וואַנעס וואָס בעדעקען די טהאַלען מיט די שענע צעדער-וועלדער און ווייניגערשטער, ווער עס זעהט דאָס אלץ קען ער זיך גאָר גרינג איבער געבען אין א גייסטליכער בעוועגונג און דאָ געפֿינען די הייליגע גאָט-הייט אין איהר גרויסער קראַפֿט וועלכע ווי עס דאָכט זיך צושטערט

חסרונות פֿון די חדרים זאָגען זייער מיינונג אז די פֿערבעסערונג און איינ-אַרדונג פֿון קינדער ערציהונג דאַרף זיין איינע פֿון די וויכטיגסטע ארפֿ-גאָבען פֿון די ציוניסטען און אייניגע לעגען פֿאַר אז מען זאָל מאַכען א בעזונדערע פֿעראַנאָגישע קאָמיסאַן, וועלכע זאָל זיך פֿערנעמען מיט די ענינים, אויסאַרבייטען א פֿראגראַם פֿון די מוסטער-חדרים, און זארגען וועגען גוטע לעהרער און שולביכער א. ד. ה. די שטערט-וועלכע האָבען אין דער לעצטער צייט עפֿים געטהון אין דער זאך זענען די דאָזיגע! בריצשני וואו מען האָט געמאַכט — 1 שולע, גאראדישע — 2 מוסטער-חדרים, קאמענען-פֿאַר — 1 מוסטער-חדר, שפאלא — 1 שולע, סטאראיא אושיצא — 1 שולע, לובלין — 1 מוסטער-חדר, וואנעץ — 1 מוסטער-חדר, ארגיעוו — 1 ער-אַרבייטער פֿערמע; אין די שטערט בריצשני, ווארשא, וואָלקא-וויסקי, געניצשעסק, יעקאטערינאסלאוו, מירנאראד, ראקוטנא, סעקוריאנא, טאמאַשאוו, טאמאַשאפּאל האָט מען געמאַכט ביבליאטעקען אָדער לעזעבוכ-לאַטעקען, אין לאַחויצי אין סעוואסטאפּאָל-שבת-שולען, און בענדער, און אדעס-קורסען פֿון העברעאיש. מען קען נישט זאָגען אז דאָס איז פֿיעל, נאָר בעמאָכטענדיג די קורצע צייט און די פֿיעל שטערונגען, וועלכע זענען געווען אין דער אַרבייט, קען מען זאָגען אז דער ערשטער שריט איז שוין געטהון. מיט בעזונדערען פֿערנעגען בעמערקען מיר אז אין אייניגע ערטער האָט מען אָנגעהויבען צו פֿערשטעהען, אז מען דאַרף אויך געבען די מידליך איין ערציהונג אין נאציאנאלען גייסט. דערמאנענדיג נאָך די פֿאַרלעזונגען פֿון חומש און געשיכטע אין די שולען און פֿרוואַט ערטער וועלכע מען האָט געמאַכט אין פֿיעל שטערט, די רעדען און רעפֿעראטען, וועלכע מען האָט געלייענט ביי יעדער געלעגענהייט, די בעלער, קאָנצערטען וכדומה וועלכע מען האָט געמאַכט לכבוד חנוכה, פורים און פסח, כדי צו ווירקען אויף דעם פֿאַלק-האָבען מיר אויסגערעכענט די גאנצע אַרבייט פֿון די חברות במשך פֿון דעם דאָזיגען יאָהר.

לאָמיר זיך ווענדען צום דין-חשבון פֿון צווייטען יאָהר, וועלכער איז פֿאַרגעלייענט געוואָרען אויף דעם דריטען קאָנערס, דאָרט שטעהט אזוי: חדרים וועלכע זענען מער אָדער וועניגער גוט איינגעארדענט זענען דאָ אין ביאליסטאק, וועליזש, עוואטאריא, אוואנגאראד, ריגא, ראטמיסטראווקא, יאנישק, אין רושאני, אין ריגא, אין טאראשצא זענען געמאַכט אומוויסטע שולען פֿאַר מידליך, אין אלעקסאנדראווסק-שבת-שולען, אין לאדז, און לאמא — אָבער-שילען, יעליסאוועטגראד — 2 שולען, אין קאלוואריע — 1 שולע, אין גיריצא און סוראזש 1 תלמוד-תורה.

עס זענען געמאַכט געוואָרען קורסען פֿון געשיכטע און תנ"ך; אין בלאשקי בוטרימאנץ, בערעזאווקא, ווילנא, וויניצא, גאראדיע, האראדישק, גאלאצא, פריסטאן, יעקאטערינאסלאוו, יעליסאוועטגראד, ושיטאמיר, קאמענ-קא, קאלוואריע, קארעץ, קאוונא, קיבארטי, לאודזשע, מאזיר, מינסק, מאלאיא פערעשעפינא, ניעזבאדקא, ארגיעוו, אשמינא, פעטראקאוו, פעטראוועראווקא, ריעשעטלאווקא, סאלאנטי, סטעבלעוו, סטעפאנצי, טארוטינא, טאראשצא, צשערניגאווקא, צשענסטאחאו, איישישקי און יאבלאנאו.

ביבליאטעקען זענען איינגעריכטעט געוואָרען אין אלעקסאנדראווסק, בערעזאווקא, בוקי, ביטרימאנץ, בערעטליטאו, ביאליסטאק, וויליקי, וויניצא, ווישטיניען, וועליזש, גאראדיע, גאלדינען, דרמער, יעוואטאריא, יעקא-טערינאסלאוו, יעליסאוועטגראד, זשאקאוו, זשואנעץ, וועניגאראדקא, זגיריצא, קידאני, קערק, קאלוואריע, קאוונא, קאמענאק, קאזאטין, קיעוו, קארעץ, לאמא, מאזיר, מינסק, מירנאראד, מאלאצא פערעשעפינא, ניקא-לאיעוו, ארענבורג, אשמינא, ארעל, ארגיעוו, פעטראקאוו, נאָווא-בוכארא ראטמיסטראווקא, ריגא, ריעשעטלאווקא, סטעבלעוו, סעוואסטאפּאָל, טאראשצא, צשערניגאווקא.

אויסער דעם האָט מען פֿאַרגעלייענט רעפֿעראטען פֿאַר געבילדעטע יונגעלייט ווי למשל, געשיכטע פֿון חבת ציון און ציוניזם, געשיכטע פֿון ציוניזם און ווי ער האָט זיך ענטוויקעלט פֿאַר די באַוועגער קאָנערסען, ציוניזם און פֿאַרשטרייט, ציוניזם און די יודישע קאָלאָניאַליזאָן, די היסטארישע ראלע פֿון יודישען פֿאַלק, ציוניזם אלס איבערגאנג פֿון קנעכטשאַפֿט צו פֿרייהייט, די ענטשטעהונג פֿון דעם אַנטיסעמיטיזם, די איינריכטונגען פֿון דער אמאליגער יודישער מלוכה, בעריהמטע יודישע פֿרויען, דער רמב"ם און ווין פֿילא-זאָפֿיע, וועגען ערציהונג פֿון קינדער אין נאציאנאלען גייסט און וועלכעסטרע-הונג א. ה. וי.

אונזערע ברידער אויף קאווקאז.

ג.

טיפֿליס בחדש שבט ת"ר... טייערער פֿריינד!

אם ענדע פֿון פֿאַריגען בריף האָב איך דיר צוגעזאָגט שרייבען עפֿים איבער די גרוינער קריסטען, האָטש פֿיעל האָט מען שוין וועגען זיי געשריבען, דאָך האָלט איך ניט פֿאַר אייביג איבערצוגעבען דיר איבער זיי אייניגע ידיעות.

(*) עס ס'איז אַגריוסער חילוק צווישען די קרוינער, אין די אנדערע קאווקאזישע יודען, די שפראַכען מיט זייערע מנהגים זענען אויך פֿערשידען, נאָר די דאָזיגע לעגענדע איז ביי אלעמען גלייך —

ווי אין גאנצען פֿערגעסען... פֿלוצלינג האָב איך דערפֿיהלט ווי אַ שענע קלאָרע האַנד האָט מיר אָנגעריהרט אויף די ליפּען און נישט טראָג טענדיג אַ סך—האָב איך זי געקושט... דאָס איז געווען, די האַנד פֿון דעם חכם וועלכער געהט נאָך דעם דאוונען ארום די בימה איינגע-וויקעלט אין טלית און דערלאנגט יעדערען די האַנד: דער עולם קוקענדיג אויף איהם, מאַכט מיט די הענד, טהוט אַ טאָג דעם שטערען, אַ גלעט דאָס האַרץ און דערנאָך קושט מען איהם די האַנד. צוגעהענדיג צו יעדערען הויבט דער חכם אויף זיינע אויגען און בענשט יעדערען מיט פֿיעל בענייטערונג. מיר האָט זעהר פֿערהוירט, וואָס דער חכם האָט אויסגעשטרעקט זיין האַנד צו קושען אויך צו די עטליכע יונגע פֿרויענציער אשכנזיות וועלכע זענען געשטאנען ביי דער טיהר פֿון שול און געקומען כדי דער חכם זאָל זיי בענטשען.

מאָרגען צו קבלת־שבת בין איך אַ בעלן געווען צו געהן אָנ-קוקען די צערעמאָניע אין שול ביי די „סאבאַטניקעס“. רוסישע גרים. באמת זאָג איך דיר, אז איך אליין בין פֿון זיי נאָר נישט צו פֿירדען און דעם כלל ישראל קען אויך דערפֿון נאָר נישט אַרויסקומען... לויט איך בין דאָ מיט זיי נישט בעקאנט געוואָרען מיין איך אז מיט דער צייט וועלען זיי זיין אַ מין קאראימען וועלכע וועלען אויך שרייען אז זיי זענען די אמת'ע יודען...

אזוינע געדאנקען האָבען זיך אין מיר דערוועקט קוקענדיג אויף די דאָזיגע גרים — „סובאַטניקעס“ — ווי אָבערזונדערטע אבירים זענען זיי אין דעם רוסישען פֿאָלק און אויך צו אונז וועלען זיי זיך אייביג נישט קענען צוקלעפּען... דערצו האָבען זיי טאָקע זעהר פֿינד דעם יודען, נישט וועניגער ווי די קריסטליכע רוסען, און זיי זאָגען שוין אז גאָט האָט פֿון זיי מעהר הנאה ווי פֿון די אמת'ע בני אברהם יצחק ויעקב... דאָס איינע מיט וואָס זיי קענען זיך יאָ בעריהמען איז זייער שטרענגעס אָבזעסען דעם שבת, און דערמיט שטעהען זיי אוראי העכער פֿון אונז זענע דאָרטיגע יודען וועלכע מאַכען שבת זעהר פֿראַס... ערשט נישט לאנג האָט זיך דאָ געטראָפֿען אזא געשיכטע: אַ קאָמי—וואיאזשער, אַ לוטוואַק, האָט געטהון אַ שידוך מיט אַ פֿרויליך פֿון אַ רייכען סובאַטניק, וועלכער האָט איהם געגעבען גרין פֿינע עטליכע טויזענד רובל. דעם שבת נאָך דער חופּה האָט דער פֿאָטער געפֿראַוועט אַ גרויסע שמחה, צונויפֿגערופֿען די פֿאַרנעהמסטע מענשען. אינמיטען איז דער חתן אַריינגעגאנגען מיט דער כלה אין אַ צימער און האָט זיך פֿערגעסען, און אַרויסגענומען אפּאפּיראָס און פֿעררייכערט... די כלה איז תיכף אַרויסגעשפּרונגען, אַרויפֿגעפֿאלען דעם פֿאָטער אויפֿן האַלד, און מיט טרעהר רען דערצעהלט איהם די גאנצע געשיכטע פֿון איהר מאַן, דער פֿאָטער האָט קיי שוואַרץ נישט געמאכט און איהם חבֿה אָנגענומען ביי די האַר פֿונם קאָפּ און פֿאַר די אויגען פֿון אלע געסט איהם אַרויסגעוואָרפֿען פֿונט שטוב. אויף מאָרגען איז זי שוין געווען גענט פֿון איהם — עס האָט נישט געהאַלפֿען קיין טענה ומענה! —

עס האָט מיר דערצעהלט אַרטיכער יוד פֿון טיפּליס, אז מחמת גרים בושא וואָס ער שעמט זיך זעהענדיג ווי די גרים היטען אזוי שטרענג דעם שבת האָט ער אויך געהייסען אלע זיינע מענשען רוהען אום שבת און לכל הפחות נישט טהון קיין מלאכה פֿאַר זיי אין די אויגען... זייער איצטיגער רב, אָדער חכם, איז ערשט נישט לאנג געשטאָר-בען, דערווייל פֿערנעמט די שטעלע איינער פֿון זייערע רייכע, וועלכער האָט אַמאָל געהייסען קוזמא און היינט: עזרא, ווייל ער איז צווישען זיי דער געלערענטער. זייערע מנהגים אין שול זענען גאנץ אנדערע ווי ביי אונז. דאוונען, דאוונען זיי אויף רוסיש ווייל עס איז נישט איינער צווישען זיי ער זאָל קענען האָטש עברי, הוין דעם חכם און דאָס איז זיין עברי אויך מיט דער רוסישער אויסשפּראַכע, ווי למשל: „ויתעלה, ויתגא־הלל“ (אין קדיש) „מוריד גא־הטל“ א. ד. ג. ביי קדושה שווייגען זיי אלע און זאָגען אַ וואָרט נישט, נאָר אז דער חכם קומט צו „קדוש, קדוש, קדוש“, ווערט אַ געשרי: סוויאט! סוויאט! זעהר נישט אנגענעהם איז מיר געווען צו הערען זייערע ווילדע געזאָנגען, מיט די ווילדע נגנים... אַ קוויטשעריי, אַ סוויסטשעריי, ווער שמועסט ביי דער „שירה“, דאן האָבען די פֿרויען פֿון זייער באַלקאן אָנגעהויבען אויך צו

און צוברעכט אלעס, און שאַפט נייעס מיט וואונדערליכקייט אלע וויילע!! —

אויך אין די נעמען פֿון אייניגע ערטער קענען מיר נאָך געפֿינען די שפּורען פֿון די עשרת־השבטים, ווי למשל די שטאָרט „טעלאב“ ביי דעם טייך „קורא“, פֿון וועלכען די קאווקאזער יודען זאָגען אז דאָס מיינט יחזקאל: וְאָבָא אֶל הַנּוֹלָה תִּלְ-אָבִיב (טעלאב) הַיּוֹשֵׁבִים אֶל נְהַר כְּבֵר (יחזקאל ג') און די בעדייטונג פֿון דעם וואָרט טעלאב לויט איך האָב דא חוקר ודורש געווען ביי די גרוינער און פערסיאנער איז: „א גוטער טהאַל“, כמעט דויעלכע בעדייטונג ווי „תל אביב“ אין העברעאיש. דער טייך „קורא“ וועלכען די פערסיאנער און גרוינער רופֿען נאָך יעצט אויך „חעבאריא“, פֿאַלט אַרײַן אין קאספישען ים, און מיר געפֿינען ביי עזרא'ן אז ער האָט געשיקט אין דעם אָרט „כסיפּיא“ נעמען כהנים און לויים צום צווייטען בית־המקדש, אויך איז פֿאַראַנען דא אַ שטאָרט אַקסטאפּא. עס איז אפשר די זעלבע שטאָרט, וועלכע די גמרא רופֿט אָן קסטופּון.

די קאווקאזער יודען האָבען אין זיך פֿיעל סימנים פֿון זייערע פֿאַרצייטיגע עלטער און פֿיעל עהנליכקייט אין די מנהגים און אין לעבען מיט די אַרומיגע קאווקאזישע פֿעלקער! אז מען בעגעגענט אַ קאווקאזער יודען אין וועג מיט אַ קנזשאל אויף דער זייט, און מע שטעלט זיך אָב מיט איהם רעדען, וועט ער ראשית־כל אָנהויבען לויבען זיין קינזשאל אז ער איז שוין געווען עטליכע מאָל אין דער אַרבייט און האָט זיך זעהר אויסגעצייכענט... דער מנהג „גואל־הדם“ עקזעסטירט נאָך יעצט אויך ביי זיי ווי צוריק מיט צוויי טויזענד יאָהר! די אכזריישע מנהגים פֿון אונזערע קאווקאזישע ברודער זענען די רעכטע סבה וואָס די אשכנזים קענען זיך מיט זיי נישט פֿעראייניגען אין פֿרוואַטען לעבען און אין קהל'ישע ענינים.

אונזערע יודען אשכנזים זענען דא פֿאַראַן בערך 500 פֿאַמיליעס. דער רוב פֿון זיי זענען די בעפֿרייטע ניקאָלאיעווער סאַלדאטען, און די איבריגע גרויסע סוחרים, פֿאַרדראַטשיקעס, און געלערענטע. זיי האָבען 2 שולען, איינע רופֿט זיך קאַראַלישע (ווייל זי האָט נישט קיין בימה אין מיטען...) און די צווייטע הייסט סאַלדאטישע, נאָר טאָקע אמת אַ סאַלדאטישע מיט אלע פיטשיווקעס...

די גרוינישע יודען האָבען אויך אַ בעזונדער שול, נאָר זעהר איין אלטע חורבה וועלכע וואָלט שוין גאנץ לאנג איינגעפֿאלען ווען נישט די קלעצער וואָס האַלטען זי אונטער... פֿאַריגען שבת בין איך געגאנגען דאוונען צו זיי, האָב איך ביי זיי געזעהן אַסך פֿער-שידענע מנהגים ווי ביי אונז אשכנזים. פונקט דעם שבת איז ביי זיי געווען איין אורה, דער גרויסער חכם זייערער פֿון קוטאיש, אַ שעה פֿאַר זון־פֿערגעהן האָט זיך ביי זיי אָנגעהויבען קבלת שבת, און דער חכם, דער גאסט, האָט געדאווענט פֿאַרן עמוד, זעהר אַשענעס אַנ-גענעהמעם בילד איז מיר געווען צו זעהן אונזערע ברודער וואָס זענען פֿערשטויסען און פֿערלאָרען אין אַווינע ווילדע מדינות צווישען מער-דערישע פֿעלקער, אָבעריסען, אָבעטהיילט פֿון דעם גאנצען יודישען אַרגאָניזם, האָבען זיי דאָך נישט פֿערגעסען אין דעם גאָט פֿון זייערע עלטערען! ווער שמועסט אז זיי האָבען אָנגעהויבען צו זינגען אינאיינעם מיט'ן חכם, וואָרט ביי וואָרט, די לכה־דודים און אַ געטליכע האַרמאָניע האָט זיך פֿאַנאָנדער געגאָסען איבער דער גאנצער שול, מיט דעם טרויעריג זיסען ניגון. דער חכם פֿיהרט מיט זיין טרויעריגער שטימע דעם גאנצען „עולם—קאהר“, זיין שטימע לאָזט זיך הערען עטוואָס העכער פֿון זייערע שטימען, און אלע שטימען צוזאמען שטעלען צו-נויף די שענע האַרמאָניע וואָס קלאַפט אויף די סטרוניעס פֿונם יודישען האַרץ און וועקט איהם און דערמנטערט איהם... בכלל האָט זיך מיר פֿאַרגעשטעלט זייער דאוונען ווי דער אַלטער ישראליק שטעהט נעביך פֿאַר גאָטעס שטוהל און טענה'ט זיך אויס, וויינט זיך אויס פשוט דאָס פֿערביטערטע האַרץ פֿאַר זיין טאָטען... אפשר וועט ער שוין אויף איהם רחמנות האָבען אַמאָל, אפשר וועט ער זיך שוין אויף איהם פֿאַרט דערבאַרעמען... ווי אַפֿערבאַרגענע קראַפֿט האָט מיר בענייטערט קוקענדיג אויף דאָס שענע בילד און איך האָב זיך עפּים

די חינוער זענען אויך אנגעפאלען אויף די אייזענבאהן, וועלכע רוסלאנד בויט אין חוץ, נישט ווייט פון דער רוסישער גרענעץ. דאָרט איז אויך פֿאַרגעקומען אַ בלוטיגע מלחמה, ביי וועלכער עס זענען געהרגעט געוואָרען 50 רוסען און עטליכע הונדערט חינוער. ענגלאַנד איילט זיך צו שיקען מיליטער קיין וויי-האָדוויי, רוסלאַנד פֿערשטאַקט איהר חיל ביי די חינועישע גרענעצען.

בלוטיגע מלחמות זענען נאָך אלץ אַהן אַ אויפֿהער אין טיען-טוין, וואו דער פֿעראייניגטער חיל ווערט בעלאַגערט פון דעם גרויסען קולאק. די צאהל פֿון די דערהרגעטע איינפֿאַכער איז זעהר גרויס, עס זענען דאָ ראַטעס אייראָפּעאישע סאָלדאַטען, פון וועלכע עס זענען געבליבען נור איינצעלנע מענטשען. ביי אַזאַ געפֿאַהר האָבען זיך די אייראָפּעאישע מלוכות געמוזט בעאייילען מיט דער פֿראַגע איבער די פֿיהרערנדיקע ראָליע אין חוץ. רוסלאַנד האָט מסכים געווען, יאפּאַן זאָל שיקען חיל קיין חוץ וויפֿעל זי וויל, נאָר מיט דעם תנאי אז יאפּאַן זאָל געהן גלייך מיט די אנדערע מלוכות, האַנד אין האַנד, און יאפּאַן האָט שוין ארויסגעשיקט 100,000 מאַן, וועלכע וועלען פֿריהער פון אלץ בעפֿרייען דעם פֿעראייניגטען חיל אין טיען-טוין פון זיין שווערער לאַגע.

דורך די מלחמה אין חוץ האָט מען אין גאַנצען פֿערלאָרען דאָס אינטערעס צו טראַנסוואַל. אין דרום אַפֿריקאַ זענען נאָך די ענג-לענדער גאַנץ ווייט פון שלום. די טראַנסוואַלער פֿיהרען נאָך די מלחמה מיט פֿיעל ענערגיע און בעאונרוהיגען אַפֿט די ענגלענדער. די טראַנס-וואַלער דעפוטאציע איז שוין פון אַמעריקאַ געקומען צוריק, ביי דער רעגירונג האָט זי דאָרטען גאָר נישט אויסגעפֿיהרט, איצט איז די דעפוטאציע אין פֿאַרזי, וואו זי האָט נאָך וועניגער אויסזיכט אויף גוטע רעזולטאַטען. פֿאַר טראַנסוואַל און אַראַביען איז געווען זעהר גוט, וואָס ענטשטעהען איצט אַזוינע גרויסע שווייגיקייטען פֿאַר ענגלאַנד אין חוץ, אפֿשר וועט דורך דעם ענגלאַנד דאָך מווען שלום מאַכען און ווייניגער ווערען.

צו די מלוכות, וואָס שיקען חיל קיין חוץ, איז אויך עסטרייך צוגעשטאַנען, האַטש די אינערע לאַגע איז נאָך גאַנץ אונטער בעשטימט, מען וויל נאָך אלץ נישט, וואָס רעכענט די רעגירונג צו טהון ביי די שווייגיקייטען וואָס זי האָט דורך די סקאַנדאַלען אין פאַרלאַמענט, די טשעכען טהוען זיך ווייטער זייערס, מאַכען גרויסע פֿאַלקספֿערזאמלונגען און בעמיהען זיך וואָס שטאַרקער אויפֿצופלאַמען די לעבע אין פֿאַלק צו דער טשעכישער שפּראַך. ווי די טשעכען אַרבייטען אין דער הינזיכט, בעווייזט אונז זייער שולפֿעראַיין, וועלכען עס איז איצט געוואָרען 2 יאָהר, מיט אייניגע צעהנדליג יאָהר צוריק האָט זיך די טשעכישע אינטעליגענץ געהאַלטען פֿאַר דייטשען. זי האָט זיך אָנגערופֿען מיט דייטשע נעמען און גערעדט דייטש, בעת די אייגענע שפּראַך און דאָס אייגען פֿאַלק איז איהר פֿערהאַסט געווען. אין בעהמען האָט מען אין די שולען אלץ געלערענט אויף דייטש, די דייטשע שולען און די דייטשע בילדונג האָבען אלץ שטאַרקער געשטיקט דאָס נאַציאָנאַלע לעבען פֿון די טשעכען און אלץ מעהר טהיילען אָבערעסען פֿון טשעכישען פֿאַלק.

עס איז אָבער איצט אנדערש געוואָרען, די איינגעלאָשענע נאַציאָנאַלע געפֿיהלען האָבען צוריק אויפֿגעלעבט, און מיט זיי איז אויך אויפֿגעשטאַנען די טשעכישע ליטעראַטור צו אַ נייעם לעבען, די טשעכען האָבען פֿריה פֿערשטאַנען די גרויסע קראַפֿט, וואָס ליגט אין דער ערציהונג פֿון פֿאַלק, און זיי האָבען אָנגעהויבען זייער נאַציאָנאַלע אַרבייט פֿון די פֿאַלקסשולען, צו דעם צוועק האָבען זיי געגרינדעט אַ שולפֿעראַיין, וועלכער האָט גענומען אויף זיך צו עפֿענען וואָס מעהר פֿאַלקסשולען, וואו עס זאָל געלערענט ווערען אין דער טשעכישער שפּראַך, דערהויפּט האָט די חברה געגרינדעט אַזוינע שולען אין די געגנטען, וואו די טשעכען זענען געווען אין אַ קליינער צאָהל און וואו זיי האָבען נישט געקענט האָבען אייגענע שולען, די טשעכען קענען איצט שטאַלץ זיין מיט זייער שולפֿעראַיין, וואָס האָט אין דעם פֿערלוף פֿון די 20 יאָהר געעפֿענט 127 שולען, אויף וועלכע ער האָט אויסגעגעבען 4 מיליאָן גולדען, און מיט וועלכע ער האָט דעם טשעכישען פֿאַלק צוריק געגעבען צעהנדליגע טויזענדער קינדער.

לאַזען זיך הערען, זייערע שטימען האָבען זיך צומישט מיט די מאַנס-בילישע, און אינאיינעם האָט זיך פֿאַרגעשטעלט אַ ריינע גלאַטע „קאַ-מאַרינסקי“... און אַזוי ווי זיי טראַגען רויטע העמדליך מיט פֿאַדאָווקעס, און דער קאַפּ איז אַרומגעשוירען קיילעכדיג, איז דאָס אלץ זעהר ווייט פֿון דעם עס זאָל קענען אַרויסרופֿען ביי אונז דעם געדאַנק, אז מיר זענען אין אַ יודישער שול.

דער חכם „עזרא“ האָט זיך מניח געווען צו 15 יאָהר, מיט זיין נעם אַ זיידען פֿון 68 יאָהרען. דער פֿאַטער אָבער, האָט זיך נישט גע-וואָלט מניח זיין ביז דער „עזרא“ איז אלט געוואָרען 50 יאָהר. — איך בין אַ בעלן געווען נאָכצופֿרעגען זיך אויף די סיבות וועלכע האָבען זיי געבראַכט זיך מניח צו זיין האָב איך געהערט אַזוינס: איינער האָט מיר ע-צעהלט אז יהודה איז קרויט האָט איהם אין חלום נישט געלאָזט מאַכען אַ צלם, איז ער אויפֿגעשטאַנען פֿריה און זיך מניח געווען; דער צווייטער האָט געהערט אז יודען גיבען אַסך נדן זייערע טעכטער, נאָך אייניגע האָבען מיר דערצעהלט אַזוינע נאָרישקייטען וועלכע זענען גאָר נישט כדאי אַרויפֿצונעהמען אויפֿן פּאַפֿיר... נאר איין אלטער גר פון אַ יאָהר 70 האָט מיר דערצעהלט: אז ער האָט אַמאָל געטריבען אַקסען קיין מאַסקוויאַ (ער האָט דאָמאַלס געוואָהנט אין טאַמבאָווער גובערניע) און האָט אויפֿן וועג געפֿונען אַ טלית ותפילין מיט אַ תנ"כ"ל אין רוסישער איבערזעצונג, איז ער געקומען אַהיים און האָט געהייסען זיין עלטערען זוהן, וועלכער איז געווען אַ געלערענטער, ער זאָל דאָס לייענען פֿאַר דעם עולם, פֿלענען זיך אלע טאַג צונויפֿנעמען די אלע שכנים און ער פֿלעגט לייענען פֿאַר זיי ביז זיי האָבען זיך אלע מניח געווען! צבי כשראי.

פאליטישע איבערזיכט.

די ידיעות פון חוץ זענען נאָך אלץ פֿערפלאַנטעוועט, אין אַנד-הויב וואָך האָבען די טעלעגראַמעס שוין גאַנץ אויספֿיהרליך דערצעהלט מיט וואָס פֿאַר רציחות זענען אויסגעהרגעט געוואָרען אלע פֿרעמדע אין פעקין. אין שרעקליכע בילדער האָבען זיי געשילדערט די לידען פון די מענער, פֿרויען און קינדער; צום גליק אָבער ווייזט איצטער אויס פון די לעצטע דעפּעשען, אז אלע אייראָפּעער זענען נצול געוואָרען; זיי האָבען געפֿונען שוין אין דעם קייזערליכען פּאַלאַץ, וואוהין זיי זענען אַנטלאָפֿען פון דעם גרויסען קולאק, אויף געוויס ווייס מען איצט מער אז עס זענען פֿאַלש די דעפּעשען פון אָנהויב וואָך, דאָס דער קייזער מיט דער קייזערין פון חוץ האָבען זיך פֿערגליכטעט, דער פּרינץ טשאַן, וואָס האָט אַריינגעהאַפּט די הערשאַפֿט אין זיינע הענד, און אויפֿגעפלאַמט די חינוער צו אַ מלחמה מיט די פֿרעמדע, איז איצט אַראָבגעוואָרפֿען געוואָרען פון זיין שטעל; די הערשאַפֿט האָט צוריק איבערגענומען די קייזערין, וועלכע וויל איצט ראַטעווען דאָס לאַנד פון אַ גרויסער בלוטיגער מלחמה מיט דער גאַנצער וועלט. זי האָט אַרויסגעגעבען אַ בעפֿעהל אז אלע וויצעקעניגען פון דער גרויסער חינועישער מלוכה זאָלען ביישטעהן די אייראָפּעער און פֿערהיטען זייער לעבען און פֿערמעגען. מיט דעם איז איצט געשטאַרקט געוואָרען די האַפֿענונג אויף אַ בעסערען אויסוועג, ווייל דער חיל וועט אויפֿהערען צוצושטעהן צום גרויסען קולאק און ווייל דאָס גאַנצע פֿאַלק וועט צוטהיילט ווערען אין 2 טהיילען: אויף פֿריינד פון אייראָפּאַ און אויף איהרע שונאים, און דאָס וועט זעהר שטאַרק אָבשוואַכען די קראַפֿט פון דעם גרויסען קולאק. מיט דעם איז אויך אויסגעמידען געוואָרען די סכנה, עס זאָל ענטשטעהן אַ מלחמה פון די פֿעראייניגטע מלוכות געגען די חינועישע רעגירונג, איצט הייסט עס, העלפֿען די פֿעראינטערעסירטע מלוכות דער חינועישער רעגירונג נור איינשטילען די מרידה אין דער מדינה.

אַלעפֿאַלס איז נאָך די סכנה גענוג שטאַרק, צווישען טיען-טוין און פעקין אליין שטעהט אַ חיל פון דעם גרויסען קולאק, וואָס האָט איבער 100,000 מאַן, אויך אין פֿיעל פֿערשידענע טהיילען פון דער מלוכה ברעכען אויס אלץ שטאַרקערע בונטען פון דעם גרויסען קולאק. איצט זענען די חינוער אַריינגעפאלען אין דאָס ענגלישע לאַנד ביי וויי-האָדוויי, וואָס ענגלאַנד האָט פֿאַר 2 יאָהרען אויסגענאָרט פון חוץ.

זשארנא קאמאנדא שטעהט אָבער אין וועג, דער פראָקוראָר; מען לאָזט נישט לעבען...

אויב א נישט בעהאַרצטער סוחר זיפצט, טראכט ער אַוודאי: רבונז של עולם, וואו נעמט מען א דירה נעבען א באַלדונגן נשָׂרף; אין זיין זכות וואָלט איך אויך אפשר אויסגעלייזט געוואָרען...

העל אויפגעפלאמט האָבען אויך עטליכע פויליש-אַריסטאָ-קראטישע הערצער... און דוקא נישט צו מיוחס'דיגע רייט-און-שפאָן-פֿערד, צו פֿערשיעדענע האַזאַרדען, לאַטעריע-צעטל אָדער באַלעט-און מינגעל-טאַנגעל דאַמען, נאָר — — צו מַצוֹת און מַעֲשִׂים טובים. נעמליך עס גרינדעט זיך אַ חברה גבורים, וואָס וועלען זיך אונט-טערגאָרטלעך די לענדען און אַרויסגעהן מלחמה האַלטען מיט'ן יציר-הרע, וואָס מאַכט אַ חורבה אין וואַרשויער יונג-וואַרג.

די שטאָרט ווערט גרעסער פון טאָג צו טאָג און — די צאָהל פֿון אַרימע, פֿערלאָזטע מיידליך וואַקסט פון שעה צו שעה! מיידליך פעריתומ'טע, מיידליך פֿערוואָגעלטע, וואָס זוכען אַרבייט; נייטאַרען, וואָס געהען ליידיג אָדער פֿערדיענען „וואַסער אויף קאַשע“; באַנעס אָהן שטעלען. דיענסט-מיידליך אָהן ערטער און בכלל מיידליך, וואָס זענען גלייך מיט אלע גבירישע און בעלי-בתישע קינדער פון פֿלייש און בלוט, און האָבען דאָך קיין האַפֿענונג נישט געפֿיהרט צו ווערען בכבוד און מיט פֿרייז אונטער דער חֲפֵה...

אויף די אלע לאַקערט דער יציר-הרע אין אלע ווינקעליך, אין גאָס, אין הויז, אויף די טרעפּ, אויף שפּאַציער-געגנ, פון אונטער אלע בוימער אין גאַרטען... און דער האַנדעל מיט לעבענדיג פֿלייש, וואָס פֿערוואַרט היימישע, אַמעריקאַנישע און אַזיאַטישע קאַנסומענטען מיט פֿרישער סחורה, וואַקסט אויך ווי אויף הייזען...

די נייע חברה וויל זיך בעמיהען צו פֿערשאַפֿען פֿאַר די אַרימע קרבנות אַרבייט צום פֿערדיענען אַ כשר'ן גראַשען; נאר אזוי ווי אַרבייט פֿערשאַפֿען איז נישט לייכט, און ווערט נאָך שלעכט בעצאָהלט; אזוי ווי די פֿערשאַפֿענע אַרבייט פֿערגרעסערט די צאָהל פון די אַרבייט-הענד און וואַרפֿט דעם פֿרייז פֿון דער אַרבייט צוזאַמען מיט דער מאָ-ראַליטעט פון דער אַרבייט-קלאַסע, — על כן וועט זיין דער עקר כלי-זיין גענען דעם יצר הרע; מגידות! אַ וואַרעם וואַרט מוסר, וואָס זאָל זיך געסען אין האַרץ אַריין; געטרייע פֿרומע ווערטער, וואָס זאָלען זיך אַריינגעבען צו דער נשמה — — —

און אויסער דעם: כשר'ע און עהרליכע פֿערוויילונגען: טהעע וועט מען טרינקען לייכטען, אָהן ראָס; עסען וועט מען בייסקוויטס, אפשר גאָר ברויט מיט פּומער, טאַנצען וועט מען אונטער דער השגחה פון אַלטע, גרייז-גראַהע משגיחים...

ביליג און פֿרום... די הַבְנָה וועט זיין, ווי געוועהנליך, פון נְדָבוֹת, בעלער, אלערליי פֿערוויילונגען... נאָך אַ בראַקען, געוואָרפֿען פון דער הויך. איך וואָלט פון נייעס, מאָנערן, פון דער זאַטער הויך אַראָבגע-וואַרפֿענעס בראַקען ניט גערעדט, ווען די חברה זאָל נישט אַרויס-טרעטען אויפֿן אַנטיסעמיטישען אופן; זי, די צדקה-חברה, די גבא'ית, די צנועה, וויל אויך זיין „וידען-דיין“...

הייסען וועט די חברה: אונטערן גרינעם קרייז, און אין איינעם פון איהרע ערשטע תקנות שטעהט בפֿירוש: אַז אָנגענומען קענען ווערען נור קריסטען...

דער פוילישער שוסטער זאָגט, אז דעם יוד קען מען נישט געה-מען אין צעך אַריין, ווייל ער פֿערפֿושט די מלאכה; ער אַרבייט אָהן ליעבשאַפֿט, און דעריבער פֿעלשט ער און ניט פּאַפּיר אויפֿן אָרט פון לעדער, כמעט שטרוי אַנשטאט שטיפֿטען; דער פוילישער סוחר שרייט, אז מען דאַרף אויסרייסען דעם האַנדעל פֿון יודישע הענד, ווייל זיי וואַרפֿען דעם פֿרייז און פֿערקויפֿען, צו ליעב דעם, שלעכטע, פֿער-פֿושטע סחורה, און דער גראַף פּרושעוודזיעצקי, איינער פון די ערשטע גרינדער פֿון דער חברה, שרייבט אין איין אָפֿענעם בריעף אין „קורי ער

דער טשעכישער שולפֿעראַיין איז דערום טאַקי זעהר טייער ביי דעם גאַנצען פֿאָלק: ביי יעדער פֿאַמיליען-שמחה, צי עס ווערט גע-באַרען אַ קינד, צי הויבט דאָס קינד שוין אָן צו געהן אין שול, ביי יעדער חתונה א. ד. ג. פֿערפֿעהלט קיינער נישט צו געבען אַ נדבה פֿאַר דעם שולפֿעראַיין. אויף אלע פֿערוואַמלונגען ווערט געקליבען געלד פֿאַר'ן שולפֿעראַיין, אין אלע הייזער זענען אָנגעשלאָנען פּושקעס צו וואַרפֿען נדבות פֿאַר איהם. יעדער מחבר גיט אַב אַ טהייל עקזעמפּלאַר-רען פֿון זיינע ווערק פֿאַר דעם שולפֿעראַיין. עס ווערען אויך געדרוקט ביכער, פֿון וועלכע די גאַנצע הכנסה געהט אויף די טשעכישע שולען. די חברה האָט איצט 30,000 מיטגלידער, איהר הכנסה איז ביז 200,000 גולדען אַ יאָהר; הויך פֿאָלקסשולען עפֿענט זי אויך גימנאַזיעס, אין וועלכע עס ווערען אלע וויסענשאַפֿען געלערענט אין דער טשעכישער שפּראַך. אייניגע פֿון די טשעכישע גימנאַזיעס, וואָס זענען געגרינדעט געוואָרען אויפֿן חשבון פֿון דער חברה, זענען דער-נאָך איבערגעגאַנגען צו דער רעגירונג, ווייל לויט די עסטרייכישע גע-זעצען מוז די רעגירונג אויסהאַלטען די שולען, אין וועלכע עס איז דאָ אַ בעשטימטע צאָהל פֿון שילער.

אזוי פֿערשטעהען אַנדערע ווי צו אַרבייטען פֿאַר דאָס אויפֿ-לעבען פֿון פֿאָלק און ווי צו שעצען זייער שפּראַך און זייערע שולען! י. ל.

דער 4-טער קאנגרעס.

דער אַקציאָנסקאמיטעט איז מודיע אז אויסגעקליבען צום לאַנד-דענער קאָנגרעס זענען דערוויילע פֿאָלגענדע: פֿון אמסטערדאַם ה. קאַרלין, פֿון ברעסלוי (דייטשלאַנד) ה. ווייסענבערג, פֿון פעטערבורג די העררען שור, שאַך און בעלקאווסקי.

* * *

די דייטשע ציוניסטען לענען פֿאַר צו פֿאהרען אין לאַנדאָן קאמפּאניעסווייז. די וואָס ווילען פֿאהרען צוזאַמען זאָלען וועגען דעם מודיע זיין דעם ביורא פֿון דער ציוניסטישער פֿעראייניגונג אין קעלן (דאָגשטראַסע 2).

* * *

הערר זוסמאַן לעגט פֿאַר אין „וואַסחאד“ אז די ציוניסטען זאָלען אויפֿן לאַנדאָנער קאָנגרעס אַנגעהערן דעם בעשלוס צו מאַכען אַ קאָלאָניע אין ארץ ישראל פֿאַר די אַרבייטער, וועלכע האָבען ביז איצט געוואָהנט אין ארץ ישראל און וועלכע מוזען איצט פֿערלאָזען דאָס לאַנד, ווייל זיי האָבען קיין אַרבייט ניט. הערר זוסמאַן, וואָס איז אליין אַ אַגראַנאַם און איז גוט בעקאַנט מיט דער לאַגע אין ארץ ישראל, לויבט זעהר די אַרבייטער אַלס פֿעהיגע מענשען וואָס ליעבען דאָס לאַנד.

שוין וועלען מיר רעהן צוהערן אז אונזערע בעסטע אַרבייטער, פֿון וועלכע אייניגע זענען אין ארץ ישראל 10 יאָהר, און וועלכע קענען גוט זייער אַרבייט, זאָלען איצט פֿאהרען אין אַנדערע לענדער. שוין וועלען מיר ניט זעהען צו געפֿינען די מיטעל צו דערהאַלטען די אַרבייטער פֿאַר אונז, פֿאַר ציון.

בריעף פון וואַרשא.

פֿון אלע זייטען קומען שלעכטע בשורות.

אין פֿעלד איז נישט געראַטען, עס וועט העכסטענס זיין ברויט קוים צו דער זאַט; אין פּאַבריקען און אין לאַגער ליגען סחורות ווי שטיינער, ווי יודישע השקֿלה-קפֿרים... און אויף דער בערזע ליגט אַ גוסס — דער קרעדיט; ער עקט, ער ווערט פֿר-מָן...

מיט איין וואַרט: השָׁך אין אלע ווינקעליך... און, ווערט אַמאָל ליכטיג, פּלוצים ליכטיג — ברענט אַ הויז, אַ קוים צוגעפֿיהרטס צום דאָך; פֿלאַמט אויף אַ פּאַבריק, פֿלאַקערט אַ לאַגער פון סחורות... עס וואָלט נאָך ליכטיגער געוועזען... שבת צו נאַכטס ביי דער הַבְדֵּלָה, ביי „פֿוראַ מאַרי האַש“, רינט אַזש וואַסער פֿון מויל; די פֿאַר-

אין די 187 טעג האָבען געאַרבייט טעגליך אַמוועניגסטענס 2, אַממערהסט 13 שילערינען. געענדיגט די מלאכה האָבען אין יאָהר 1899 אין גאַנצען צוויי מיידליך.

לויט בעריכט זאָל די אַרבייט זיין געשמאַקפאַל און פֿיין, און ווערט פֿערקויפט אין גאַנץ רוסלאַנד.

דער חשבון פון הוצאה והכנסה שטעלט זיך פֿאַר גאַנץ אַרבייט. דער אינווענטאר (כלים, מאַשינען) האָט אין יאָהר 1899 בעטראָפֿען 312 רובל; מיט 49 רובל מעהר ווי אין 1898.

געקאָסט האָט דאָס לערנען:

געהאַלט פֿאַר לעהרער	932 רובל	(קאפּעקען)
וואַרפֿען מיר אַוועק די וואָהנונג	200 "	
בעדינונג, בעלייכטונג, פֿערהייצונג	140 "	
געקויפט מאַטעריאַל צו דער אַרבייט	1132 "	

צוזאַמען: 2404 רובל

הכנסה איז געוועזען:

פון פֿערקויפטער גאלאנטעריע 517 רובל.

" פֿערקויפטע קערב 292

" פֿערקויפט מאַטעריאַל (?) 133 " צוזאַמען: 942 רובל

עס וואָלט געפֿעהלט 1462

נאר דעם אונטערשיד, מיט אַרעשט פון 218 רובל האָבען גע-

דעקט די נדבות, איינמאַליגע — 220 רובל, אָבגעזאָגט אין אַ ירושה 1450 רובל.

פֿיעל בעסער שטעלען זיך פֿאַר די וואַרשטאַטען פֿאַר יונגליך, וואָס עקזעסטרירען שוין פון 1879, און ווירקען אין אַרדנונג פון 1892, מיר שטויסען זיך עס דערפֿון, וואָס אין בעריכט געפֿינען זיך גענויט חשבונות נור פון 1892 טען יאָהר אָן.

ווי געזאָגט, אין די וואַרשטאַטען ווערט געלערנט אומזיסט; יונגליך

בעקומען נאָך עסען און קליידען, ווי ווייט עס געניגען די נדבות.

(ענדע קומט) ישראל שווערנעמוטה.

מען שרייבט אונז.

פֿינסק: מיט פֿינף יאָהר צוריק, האָבען אייניגע פֿון די פֿינסקער גע- בילדעטע, וואָס אַ טהייל פֿון זיי זענען הובביציון, געגרינדעט דעם ערשטען חדר מחוקן (אויסגעבעסערטען חדר) פֿאַר קינדער אנפֿענגער. נאָך דעם מִשָּׁך פֿון איין יאָהר זענען די קינדער איבערגעגאַנגען צו אַ צווייטען לעהרער, און אַזוי ווייטער ביז די ערשטע קינדער לערנען שוין איצט פֿלמוד אין זעקסטען חדר, און קענען שוין גוט די העברעאישע שפראַך, ווי עס ווייזען אונז די עקזאַמענס, וואָס ווערען געמאַכט צוויי מאל אין יאָהר. אויסשרייבען ריכטיג און גענוי דאָס פראַגראַם פֿון די חדרים רעכען איך אין אַ צווייטען ברף, איצט אָבער האָלט איך פֿאַר נייטהויג שילדערן די שווייגיקייטען וואָס זענען געלעגען אויף די נרינדער און איבערהויפט אויף די לעהרער אין די חדרים, פֿון די פריוואַטע געגנער, וואָס זענען פֿלומרשט גאָטס סטראַסעס און געהמען זיך אָן פֿאַר זיין לעבען נאָמענס קריווע מיט דער בעוואוסטער סקאַרבאווער פֿענע: אַז פֿון אזא אַרט לערנען מיט ניי מאָדנע מעטהאָדעס, וועט איינפֿאַלען די יודישע אָמונה. אין דער אָמת'ן וואו האָט מען דאָס געהערט, אַז אַנשטאַט פֿיט זאָל זיין אַ, אַנשטאַט נימעל ג, און אַזוי ווייטער, אַנשטאַט אַ געפֿלאַכטענעם קאַנ- ציק, זאָל זיין דער ווינקעל, אַנשטאַט אַ פֿערשמאַלצענע יאַרמעלקע מיט אַ נאַקעטע האַרין, און פֿערשלאָפֿענע אויגען מיט אַ בייזען געזיכט, זאָל איצט זיין אַ מענש מיט אַ גוטען געפֿיחל, מיט אַ פֿרייען געזיכט, מיט אַ ריינער קלאָרער אויסשפראַכע, אַנשטאַט אַ ענגע איינגעפֿאַלענע הויקער- דיגע צופֿילטע שטיבעלע זאָל איצט זיין אַ שען קלאָר און ליכטיג צימער, אַנשטאַט צובראָכענע קרומע פֿיסגע שייש און ביינק זאָל איצט זיין גע- פּוצטע מעביל, אַנשטאַט די בייגענע שוואַרץ פֿערשמאַלצענע טייטל, זאָל זיין אַ שוואַרץ מעבידדיגער טאַפֿעל, אַנשטאַט דעם בעהעלפֿער וואָס פֿלעגט שלעפֿען דאָס צאַפֿלענדיג און שרייענדיג קינד אויף די פֿלייצעס און איהם קנייפענדיג אויפֿעסען דאָס קינדערשע עסען, וואָס די מוטערס האָבען מיטגעגעבען, ויצט איצט אין חדר אַ יונגער אַרענטליכער מענש

וואַרשאווסקי, אַז מען האָט געמוזט פֿערמאַכען די טיהר פֿאַר נישט- קריסטען, ווייל זיי פֿושערן אין דער מאַראַליטעט.

— נישט-קריסטען, — שרייבט דער גראַף — קענען זיין עהרליך און מענשליך אפילו בעלי-צדקה, נאר דאָס איז וועניג! צו דער היי- ליגער זאך, וואָס מיר נעמען זיך פֿאַר, מוז מען צוגעהען מיט'ן גאַנצען האַרץ, מיט דער גאַנצער נשמה; ווער עס וויל מלחמה האַלטען מיט'ן יאַר-הָרע, מוז זיך קענען מוסר-נפֿש זיין, מוז אַרבייטען לטובֿת-הַלָּל לַ אֱלֹהִים גאָטס נאָמען, דעמאלט ערשט וועט ער אַרבייטען בְּשִׁלְמוֹת, וועט ער האָבען התלהבות און דבֿקות...

איהר בעמערקט אפשר, אַז די ווערטער קלינגען גאַנץ יודיש, דערמאָנען אין אונזערע מוסר-ספרים?...

דאָס אייגענע בעמערקט אויך דער וואַרשויער „איזראַעליט", וואָס וויל נישט איינזעהען, אָדער, וואָס מאַכט זיך נישט וויסענדיג, אַז דער שוסטער מיט'ן סוחר, מיט'ן גראַף זאָגען דאָס זעלבע, נאר יעדער אין זיין ענין מיט זיינע ווערטער, אַז די גאַנצע געזעלשאַפֿט איז פון אונטען ביז אַרויף ריין אַנטיסעמיטיש, און מאַכט זיך תּמ'עוואַטע און דרוקט אַ לייט-אַרטיקעל, אַ דרשה, מיט וועלכער ער וויל בעווייזען, אַז דער גראַף פרזשעוודזעצקי האָט, לאַ עליכם, אַ טעות; אַז מוסר, התלהבות און דבֿקות זענען עכט יודישע סחורות, אַ ריינער סיג-עקספּאַרט... אויך אַ סיסטעם...

די פֿראַגע איז נור, — וואָס וועט זיין, אַז די נייע חברה וועט בעשטעטיגט ווערען און וועט אָנהויבען מאַכען בעלער?

צי וועט מען שיקען בילעטען אין רייכע יודישע הייזער?

צי וועלען אונזערע אַריסטאָקראַטיש-יודישע הייזער נור אָבשיקען געלד פֿאַר בילעטען, אָדער נאָך געהען און אויסבעטלען אַ טענציל מיט'ן גראַף פרזשעוודזעצקי און זיין גלייכען פֿאַר אַ שען-הינדיג יודיש כּל-המידי?

ווער ווייסט?!

נאָך אַ פֿראַגע: צי איז נישט אַ יושר נאָכצומאַכען? אויך גרינדען אַ חברה מיט ביליגען טהעע און נאָך ביליגערן מוסר? דערמיט זאָלען זיך בעשעפֿטיגען די אַלע, וואָס האָבען נאָך נישט פֿערלאָרען דעם צוטרוי צו דער אַלטער מעדיצין מיט אָבשפּרעכען. מיר קענען נור בעמערקען, אַז אזא מיטעל (אַרבייט צו פֿערשאַפֿען נור אָהן מגירות), אזא כּל-ידין מלחמה צו האַלטען מיט'ן יצר הרע, האָט אויך דער וואַרשויער „דאָואַר" אין דער האַנד.

אויך „אַ בראַקען פון דער זאַטער הויך געוואַרפֿען"...

איך מיינ די וואַרשטאַטען פֿאַר אַרימע יונגליך און מיידליך, וואָס דער דאָואַר האָט אויף דער שליסקא-גאַס נר 28.

לויט דעם אויספֿיהרליכען בעריכט, וואָס דער דאָואַר האָט איצט אַרויסגעגעבען פֿאַר'ן יאָהר 1899, מיט ציפֿער און חשבונות פֿאַר דער צייט 1892—1899, איז דער צוועק פֿון די וואַרשטאַטען אויסצולערנען אַרימע קינדער אַ מלאכה, זיי זאָלען זיך שפּעטער, אַז זיי וועלען על-טער ווערען, קענען פֿערדינען זייער ברויט מיט עהרליכער ניצליכער אַרבייט.

די וואַרשטאַטען זענען פֿאַר יונגליך און מיידליך, נאר געלערנט ווערען זיי נישט די זעלבע מלאכות. יונגליך לערנט מען: טישלעריי, דרעקסלעריי, שלעסעריי, געסעריי, בלעכעריי, בערשטען מאַכען, ריעמען האַנדווערק, שניידעריי און שוסטעריי; מיידליך לערנט מען דערווייל נור קערב פֿלעכטען און איינבינדעריי.

ערשט אַצינד נעמט מען זיך איינצורייכטען פֿאַר מיידליך נאָך אַ מלאכה — בלומענמאַכעריי.

די וואַרשטאַטען פֿאַר מיידליך עקזעסטרירען אין גאַנצען זעקס יאָהר און זענען נאָך דעריבער וועניג ענטוויקעלט.

לויט בעריכט האָט מען אין די וואַרשטאַטען אין יאָהר 1899 אין גאַנצען 187 אַרבייט-טעג, ווייל אויסער שבתים און ימים טובים, האָט מען נישט געאַרבייט אויך די וונטאָגס, געוויס ווייל די לעהרער זענען קריסטען.

וואס גיט אכטונג עס זאל אלס זיין אין בעסטער אָרדענונג, ציכטיג און ליכטיג. אויף די קינדער ווירקט אזא בענעהמען זיך גאר אנדערש. זיי לויפֿען אליין אין חדר פֿרעהליך און לוסטיג, זיי זעהען אויס לעבעדיג און מונטער. אנשטאט דעם וואָס אלע קינדער פֿלענען זיך וואַלגערן נאָנצע טעג זומער אופֿן מיסט, און ווינטער אויפֿן אווועק, און דער רבי פֿלעגט ויצען איינגעבויגען, איינגעהויקערט און דרעמלענדיג לערנען מיט איין יונגעלע, מיט אַ ווילדער משונה'דיגער שטימע: זאָג! רייד! גיכער! ווייטער! ווי זאָגט מען דאָס! און דאָס! און דאָס מיט דעם! אַ קרומע פֿלייצקעלע! אַ אַבנעהאַקטע פֿיסעלע! האַמחא! מאַפּס! קירבעס! יאַטקער-קלאָין! ויצען איצט אלע קינדער צוזאַמען און לערנען אלע צוזאַמען און קוקען אלע גלייך אויפֿן טאַפֿעל וואו דער לעהרער האָט אָנגעשריבען. א, ב, און אזוי ווייטער. נאָך דעם לערנען פֿון אַ האַלבער שעה רוהען זיך די קינדער אַ האַלבע שעה אויס און די פֿרייע צייט פֿערבריינגען זיי פֿרעה-ליך אין אינטערעסאַנטע שפּילען.

אנשטאט דעם וואָס מע פֿלעגט מיט גרויסע שוויקייטען קוים אויסלערנען דאָס קינד אויסלענען ווערמער מיט גרייזען אין אַ פֿערלווה פֿון צוויי יאָהר לערענט מען איצט דאָס אויס און אָהן גרייזען אין אַ פֿערלווה פֿון אַ חדש, אנשטאט וואָס מע פֿלעגט האַלטען די קינדער פֿערשפּאַרט אזוי ווי אין אַ שטייג ביי שפּעט אין דער נאַכט און די קינדער פֿלענען קוים קומען אַהיים דערשלאָנגענע, צוביילטע, הונגעריגע, געהען איצט די קינדער אַהיים פֿריי 3 אַ זייער ביי טאָג, אנשטאט דעם וואָס מע פֿלעגט אָנהויבען לערנען מיט'ן פֿיציל קינד פֿון קליין אַלפֿיל פֿון "ויקרא" מיט פֿיעל דרשות און מען פֿלעגט שטאַפֿען דעם קליין מוחיל מיט'ן גאַנצ-אַפּפּער, מיט'ן פֿרידאַפּפּער, מיט די אינגעווייט מיט די גירען, הויבט מען איצט אָן לערנען פֿון בראשית און גאר גרינג, פֿערשטעהט דאָס יונגע קעפעלע יעדע געשיכטע וואָס עס קומט איהם פֿאַר, אנשטאט דעם וואָס יעדער פּאַטער פֿלעגט זאָגען זיין אייגענע דעה ווי צו לערנען און וואָס צו לערנען, אנשטאט דעם איז איצט איינגעפֿיהרט אַ פֿערזאַמלונג פֿון לעהרער מיט אייניגע געבילדעטע וואָס זיי אַרבייטען אויס אַ פּראָגראַמע, וואָס צו לערנען און וויפֿיעל צו לערנען, און דאָס אלעס ווערט אויסגע-אַרבייט נאָך דער מערהרטיי פֿון שטימען. אנשטאט דעם וואָס פֿריהער פֿלעגט דער מלמד מוזען קומען צו די עלטערן פֿון קינד שבת אין מיטען עסען, עקזאַמענירען דאָס פֿערשלאָנגענע קינד, נאָך די דאָנערשטיגע קלעפּ, אנשטאט דעם וואָס דאָס יונגעלע זיך ריכטענדיג אויף אַ קלאָ-גענדיגען זונטאג איז שוין דעם גאַנצען שבת אומגעגאַנגען פֿערח'שקט, פֿערבישערט, זענען איצט איינגעאַרדנעט שטענדיגע וועכענטליכע עקזאַ-מענס פֿון אלע לעהרער צוזאַמען און יעהרליכע עקזאַמענס פֿון געבילדעטע פֿערשטענדליכע מענשען, וואָס אינטערעסירען זיך מיט דער ערציהונג פֿון אונזערע קינדער.

די אלע גוטע איינפֿיהרונגען מיט די נייע מעטהאָדעס זענען ניט געפֿעלען די פֿערפֿינסטערטע געגנער וועלכע האָבען זיך געסטאַרעט מיט אלע זייערע וועגען צו ברעכען דאָס וואָס מען האָט אויפֿגעבויט. זיי זענען אַרומגעלאָפֿען אַנטווער, מען זאל די קינדער חלילה ניט אַבשטודיען אין די נייע חדרים, זיי האָבען דייטליך געזאָגט אז מ'קאָמט וועט מען דאָרטען לערנען מיט די קינדער אז עס איז נישטאָ קיין גאָט און נישטאָ קיין נסים, איינער אַ דרשן האָט געשריען אויפֿן בִּימָה: עס ברענט! ראטער-וועט! די תּינוקוֹת-שֵׁל-בֵית-רַבֵּן רייכערען שוין. ביי צייטען פּאַפֿיראַסען אַוס שבת (ער האָט אליין געזעהן?) ער איז געקומען דינסטאג 4 אַ זייער גער פֿאַרנאַכט און 6 אַ זייער האָט ער געדרושט און ביי נאַכט איז ער אַבגעפֿאַהרען; דער בעל דרשן איז פֿאַר זיי געווען נאָך ניט גענוג, האָ-בען זיי אָנגעהויבען מיט פּאַסקווילען און מיט דאָנאַסען ווי עס פּאַסט פֿאַר'ן פֿינסטערען קאַבינעט. נאָר גראַדע היינטיגס מאָל האָט זיך געשטאַרקט דער אַקט איבער'ן שַׁקֵּר, און אַגרויסע צאָהל פֿון די אַקט'ע פֿרומע דער-קענען שוין אויך אז די חדרים בריינגען גרויסע נוצען און אַ גרויסע צאָהל פֿון די פֿרומע יודען שיקען זייערע קינדער לערנען זיך אין די חדרים, און די עלטערן זענען העכסט צופֿרידען מיט דעם ווי די קינדער בעוויי-זען גוט אין לערנען און מיט זייער אויפֿפֿיהרונג. פֿון דעסטוועגען איז נאָך ביי היינטיגען טאָג ניט געשטעלט געוואָרען אין גאַנצען די מלחמה

פֿון אַ צווייטער באַנדע, וואָס האָט שטיצע פֿון שוואַרצען קאַבינעט, דאָס זיינען אינווערע אַמאַליגע מלמדים. אין אַנפֿאַנג זענען זיי געקומען מיט דער שאַל פֿון ברויט, און מיט דער טענה האָט זיי איינער אַ רב גע-פּסקיעט, אז זיי מענען שרייבען דאָנאַסען, פּאַסקווילען און מאַכען סקאַנדאַלען. די מלמדים האָבען טאַקי געפרובירט די אַלע זאַכען, נאָר פֿון די אלע מיטלען האָט זיך גאר ניט אויסגעלאָזט. די מלחמה האָט ניט אויפֿגע-הערט עד היום, האָטש איצט שטעהען זיי שוין אויך אין דער מאַטערי-אַלישער זייט זעהר גוט, זיי האָבען שוין אויך געמאַכט קלאַסעס ביינאָך ליד, זיי האַלטען שוין אויך סטאַראַזשען אנשטאט בעהעלפֿער, זיי טהוען שוין אויך אָן היט מיט מאַנישקעס, זיי בעטען זיך שוין רחמים מען זאָג זיי רופֿען לעהרער ניט רבי, זיי קויפֿען שוין דעם "המתחיל" אנשטאט דעם אַלף-בית, זיי קויפֿען נייע מעטהאָדעס אנשטאט אַלטע, פֿון דעסט-ווענען די אַלטע מעטהאָדע פֿון דאָנאַסען שרייבען ווילען זיי ניט אַוועק-וואַרפֿען ביי היינטיגען טאָג. אַ פּאַקט קען איך דערצעהלען פֿון אַט דעם לעצטען איצטיגען דאָנאַס: איינער אַ לעהרער פֿון די בעוואוסטע 6 חדרים האָט אָנגעהויבען לערנען היינטיגען זומער דעם צווייטען האַלבען טאָג מיט קליינע מיידליך אַנפֿענגערקעס. די נוצען וואָס דער ערשטער מאַנאַט האָט אַרויסגעוויזען האָבען פֿשוט דערקוויקט די עלטערן. ווער-ליג עס איז אלעמען בעקאַנט שטעהען מיר מיט דער ערציהונג פֿון אונ-זערע מיידליך נאָך צעהן מאָל ערגער ווי מיט דער ערציהונג פֿון אונזערע יונגליך. ביי אונז פֿערשטעהט מען נאָך עד היום ניט ווי וויכטיג עס איז אז קליינע מיידליך זאָלען לערנען אונזער הייליגע שפּראַך און אונזער געשיכטע, פֿרי זיי זאָרען נאָכדעם קענען זיין גוטע מוטערס און גוטע ערציהערנס צו זייערע קינדער, און אז מען האָט שוין יאָ געמאַכט דעם ערשטען אָנהויב צו זאָרען אויך פֿאַר די ערציהונג פֿון אונזערע מיידליך, האָט מען דאָס אַריינגעבראַכט אין די הויכע פֿענסטער און דערמיט גלייך אַבגעשניטען דעם וועג, אויף וועלכען מען האָט געקענט האַפֿען אזוי פֿיעל. (פֿיליכט וואַלטען זיך געפֿינען מענשען וואָס זאָלען זיך בעמיהען צו קריי-גען די ערלויבניש אז מען זאל מיט מיידליך אויך מענען לערנען). אַט אַזעלכע שרעקליכע שטרייטונגען פֿערטראָגען אונזערע לעהרער, פֿון דעסטוועגען ווערען זיי ניט מיער, האָטש די לעצטע צייט זענען די ציו-ניסטען אַביסיל אַבגעשוואַכט פֿון מיטהעלפֿען אין דער אַרבייט וואָס גערט צו די נייע חדרים, און די לעהרער סטאַרען זיך מיט אלע מענ-ליכקייטען אויסצובעסערען זייערע חדרים, אזוי ווי עס האָבען בעוויזען די עקזאַמענס. קוקענדיג אויף די נייע חדרים האָבען שוין פֿיעל היגע מלמדים אויסגעבעסערט זייערע חדרים, אין די אַרומיגע שטענדליך האָט מען שוין אויך גענומען גוטע לעהרער פֿון פינסק און מען האָט דאָרטען אויך געגרינדעט נייע חדרים. אומעטום אָבער האָבען נאָך די געבילדעטע און פֿערשטענדליכע מלמדים געברענטע ליידען פֿון דעם שוואַרצען קא-בינעט, דאָס גליק איז נור וואָס אין יעדער שטענדיל עקזעסטרען צו 8 רבנים מיט צוויימאַל אזוי פֿיעל צדדים, אז דער זאָגט טאָג זאָגט יענער נאַכט, איז דאָס דערווייל פֿאַר די חדרים ניט קיין פֿעהלער און די חדרים וועלען דאָרטען אויך בלייבען פֿעסע מיט אַ רעכטען בעשטאַנד.

בערנאָרדסקי.

ל. פֿיין פֿון היינע (מינסק. גוב.); אונזער שטענדיל איז קליין, עס האָט אין גאַנצען 50 פּאַמיליעס און די קליינע צאָהל איינוואָהנער ווערט אלע מאָל ווינציגער, ווייל זייערע קרובים וועלכע געפֿינען זיך אין אַמעריקע שיקען זיי שיפּסקאַרטען און בריינגען זיי אַראָב צו זיך, ווייל קיין פרנסה האָט דאָ קיינער ניט. אלע בעשעפֿטיגען זיך מיט קראַמען, אפילו דער בעל מלאכה מוז ווערען אַ קרעמער, ווייל קיין אַרבייט האָט ער ניט. פֿון דעסט-ווענען ביי אַזא טרויערען צושטאַנד, איז ביי אונז אַ גרויסע מחלוקת איבער די שוחטים, ביי אונז געפֿינען זיך 2 שוחטים און יעדער פֿערלאַנגט מען זאָל נור עסען פֿון זיין שחיטה. כמעט דאָס גאַנצע שטענדיל האָט זיך אַריינגע-מישט אין דער מחלוקת און זיך צוטהיילט אויף צדדים. מיט וואָס עס וועט זיך ענדיגען, פֿון וועמעס שחיטה וועט מען מענען עסען, ווייס מען דערווייל ניט. פֿרומע ווייבער זאָגען אז ווי באלד שוחטים קריגען זיך טאָר מען ניט עסען פֿון זייער ביידע שחיטה און טהייל עסען טאַקע דעריבער בלל קיין פֿלייש. דער רב האָט זיך אַריינגעמישט אין וויל מאַכען שלום. הלואי.

די יודישע וועלט

עסמטרייך. = א קלויסטער-געשיכטע. אין גאליציען איז גע-
שעהען נאך אזא מעשה ווי מיט מיכאלנא אראטען. די עסמטרייכיש איזא-
עליטישע אונגאן איז מוריע דער „עסמטרייכיש“ דעם 7-טען אויגוסט 1899
איז א מיידל מיט דעם נאמען רחמה ווייס אנטלויפֿען פֿון די עלטערען
אין מיט גענומען מיט זיך וועט, קליידער און 2 שפארקאסעביכליך. פֿון א
בריעף וועלכען זי האט געלאזען האט מען זיך דערוואוסט אז א יונגער פֿאליאק
יוסף אשקעוויץ האט איהר אָנגערעדט אוועקצוגעהען אין א קלויסטער
און זיך דאָרט לאָזען טויפֿען. אויף דעם 2-טען טאָג איז די מיידל צוריקגע-
קומען צו די עלטערן; דעם 1-טען סעפטעמבער איז זי ווידער אוועק צום
געמיינדעאויפֿגעהער זאפֿאלסקי אין וויעליצשקא, וועלכער האט זי אוועק-
געפֿיהרט צוזאמען מיט אדאם וואַראָווסקי אין דעם פעליציאנערינען-קלויסטער
אין קראקוי. תיכף נאך דעם צווייטען מאָל אנטלויפֿען האט דער פֿאטער פֿון
דער מיידל מאַרקוס ווייס מוריע געווען דערפֿון דער פֿאליציע און גע-
בעטען מען זאל נאָכפֿאַרשען וואו זיין קינד געפֿינט זיך. דער וועליצקער פֿא-
ליציאנספעקטאָר האט געזאָגט דעם פֿאטער, אז ער ווייסט אפֿילו ווי די מי-
דל געפֿינט זיך; ער איז אָבער נישט מחויב צוריקצובריינגען יודישע קינדער
צו די עלטערן. נאָכהער האט זיך ווייס געסטאַרעט מען זאל איהם צולאָזען
רעדען מיט זיין טאָכטער. נאך א לאַנגער צייט האט דער פֿאליציאָקאָמיסאַר
בעקומען א בעפֿעהל ער זאל מאַרקוס ווייס און נאך איין אנדערען יוד, וועל-
כער האט א טאָכטער אין פעליציאנערינען-קלויסטער בעגלייטען אין קלויסטער.
דער קאָמיסאַר האט ביידע יודען געלאָזט וואַרטען אין הויף, און ער איז א-
ריינגעקומען אין צוויי שעה אַרום מיט א פראטאקאל, אין וועלכען עס איז
געשטאַנען, אז די יודישע מיידל וויל ען נישט רעדען מיט זייערע
טאַטעס. אין זומער 1899 האָבען מאַרקוס ווייס און שאול שטרויסבערג,
וועלכער האט אויך א טאָכטער אין קלויסטער, אויסגעוויקלט ביי דעם בישאָפֿ
אז מען זאל זיי לאָזען רעדען מיט די קינדער. די אָבערין פֿון קלויסטער האט
אָבער נישט צוגעלאָזט די יודען אין קלויסטער מיט דעם תירוץ, אז די קינדער
ווילען זיי נישט זעהען. אין דער זעלבער צייט איז אָבער דער מוטער און
שוועסטער פֿון דער מיידל געראטען צו זעהען זיך מיט איהר, דורך א
שפארונג פֿון טויער און זי האט דערזעהלט, דאָס מען האלט איהר איינגע-
שלאָסען בעזונדער האַטש זי וויל זיך זעהען מיט די עלטערען.

*

רוסלאַנד. = אין קישינעוו איז דעם 25 יוני געווען די הלויה פֿון
דר. מ. מ. בלומענפֿילד וועלכער איז געשטאַרבֿען אין בערלין. ווי מען
איז מוריע די „אדעס נאָוואַסטי“ האט גאַנץ בעסאַראַביע אַנטהייל גענומען אין
זיין הלויה; בערך 10.000 מענטשען, יודען און קריסטען, זענען נאָכגעגאַנגען
נאך זיין אָרון, און דאָרטער פֿיעל מענטשען וועלכע זענען געקומען פֿון פֿרעם-
דע שטעט. אויף דעם וואקאל, בשעת מען האט אַרויסגעטראָגען דעם אָרון,
האט געהאַלטען אַ רעדע דער וויצע-גאראדסקאָי גאלאווא, אין וועלכער ער האט
דערזעהלט די גרויסע מעלות פֿון געשטאַרבֿענעם אלס מענטשענפֿריינד, געלעהר-
טער און בירגער. אַלע האבען געוויינט הערענדיג די רעדע. אין דער הלויה
האָבען זיך בעטהייליגט די פֿאַרשטעהער פֿון דער זעמסטווא, לעהראנשטאלטען,
חברות א. ו. ו. וועגען דעם גרויסן עולם איז געווען די פראָצעסיע אַרום-
גענומען מיט חיל.

סענאטסער קלערונג. דער סענאט האט ערקלערט, (1) אז אויס-
האַלטען שולען צום דאווענען און צאָהלען ציגש פֿון דער ערד, אויף וועלכער
עס שטעהען יודישע קהל'שע געביידען, געהערט צו די הוצאות, וועלכע קע-
נען גענומען ווערען פֿון דער קאראבקע. (2) דערום קען די גובערנסקע פראוו-
לעניע נישט אָבזאָגען דער קהלה אַרויסצוגעבען געלד פֿון דער קאראבקע אויף
אויסהאַלטען א שול, מיט דעם אויסרעד, אז די שיל האָט אייגענע הכנסות.

*

דייטשלאַנד. אין קאָניץ איז געווען די טעג א פֿערזאַמלונג פֿון די
פֿאַרנעםסטע מענטשען אין שטאָרט, כדי צו בעראַטהען זיך וועגען דער שלעכ-
טער לאַגע, אין וועלכער די שטאָרט געפֿינט זיך צוליעב דער רציחה פֿון
ווינטער און די אַנטיסעמיטישע העצעריווען. דער לאַנדראטה פֿריהער פֿאָן
צעדליץ האָט אויפֿגעקלערט דעם עולם וועגען דעם שאָרען וועלכען דער
קאָניצער בלוט-בלבול האט גורם געווען דער שטאָרט. דער מסחר איז געפֿא-
לען בוי דעם לעצטען גראד, פֿיעל יודען האָבען איינגעשטעלט וויערע געשעפֿ-
טען, פֿון וועלכע די שטאָרט האט געהאַט הכנסה. די סאַלדאטען וועלכע מען
האט אוועקגעשטעלט אויף איין אונגעשטימטע צייט, כדי צו היטען די אָרדנונג
קאָסטען זעהר טייער דער שטאָרט. די מערק האט מען אָבגערופֿען און דורך
דעם ליידען שאָרען נישט נור די איינוואָהנער פֿון קאָניץ, נאָר אויך די אַרו-
מיגע דערפֿער. דאָס ערגסטע איז אָבער דאָס די קאָניצער אינוואָהנער, אפילו
די פראָסטע עהרליכע מענטשען, געהען אַרום ווי פֿערבלענדעט און מיינען אז
זיי זענען מחויב צוצוהעלפֿען דעם געריכט כדי צו דערגעהען דעם אמת, און
מיט דעם פערפוטען זיי נאך מעהר דעם משפט, דאָס געריכט איז נאָכגעגאַנגען
יעדע שפור בוי עס איז אַרויסגעקומען קלאָר אז אַלע בלבולים זענען פֿאַלש.

מען איז אויך דערגאַנגען אויף ריכטיג אז דער חשר געגען קצב לעווי
און זיינע זיהן איז פֿאַלש, און בכלל איז נישטאָ וואָס צורעדען וועגען אַרציחה
אויף א מצוה-זאך.

רומעניע. „עויל-רגל“ פֿון רומעניען. די יודען פאהרען נישט
אוועק פֿון רומעניען נאר זיי געהען צו פֿיס, אזוי ווי אמאל אונזערע אבות --
פֿון מצרים. די סבה איז פשוט, ווייל זיי האבען נישט נעכד אויף ריווע היצאות.
לעצטענס האט זיך געשטאַרקט די עמיגראציען קיין קאַנאַדאַ (צפון אמערי-
קא). עס האט זיך געגרינדעט א בעזונדערע צייטונג אין רומענישער שפראך.
וועלכע אגירט אין פאלק צו פאהרען קיין קאַנאַדאַ. דער רעראקטאר פֿון דער
צייטונג האט בעקומען אפילו איין אזהרה פֿון דער רעגירונג ער זאל נישט שריי-
בען וועגען עמיגראציען, אבער דאס ארויספאהרען האט נישט אויפֿגעהערט.
דעם 24 יוני האבען פערלאזען די שטאדט ביזעאי 44 יונגע לייט און 6
מיידלעך. זיי האבען זיך אלע אנגעטוהן וועגספֿליידער מיט פעקליך אויף די
פלייצעס און ארום צו -- פֿוס פֿון שטאדט. א גרויסער עולם האט זיי בעגלייט
פֿון שטאדט, דאָרטער אויך פיעל קריסטען, און זיי געשטיצט מיט וואס מעג-
ליך איז, דאס געזעגען פֿון די עמיגראנטען איז געווען הערצרייכענדיג. הונדער-
טער מענטשען האבען געוויינט און די קולות זענען געגאַנגען ביזן הימעל. פֿון
פֿיאַטרא זענען ארום 59 עמיגראנטען. אומעטום וואו זיי זענען געקומען האט
מען זיי געגעבען עסען און טרינקען און אויך געלד אויף דעם וועג.

ביי דעם אלעס וויל זיך נאך די רומענישע רעגירונג שטעלען פֿיין פאר
איירופא און האט זיך נישט געשעמט אכצולייקענען אלעס וואס עס געשעהט מיט
יודען. זי האט געהייסען דער בוקארעשטער „רומענישע אגענטור“, זי זאל צושי-
קען אין אלע צייטונגען די דאזיגע דעפֿעסע: די רומענישע צייטונגען לייקענען
אב אויס גוטער קוועלע די ידיעות וועגען רדיפות אויף די רומענישע
יודען. עס איז נישט געווען קיין פאל, אז מען זאל רודפֿין יודען, אדער יודען
זאלען זיך קלאגען אויף רדיפות. די צאהל פֿון די עמיגראנטען איז קליין, און
די רומענישע פאליציי פערלאנגט פֿון יעדען עמיגראנט „פאר זיין אייגענער
טובה“ ער זאל בעווייזען, צי ער האט געלד אויף ריווע הוצאות. די רומענישע
רעגירונג איז אויך גרייט צו שיקען די עמיגראנטען אויף איהרע הוצאות בוי
דער גרעניץ. אין דער ידיעה איז אבער דא אזוי פיעל אמת, ווי פיעל עס איז
דא ביי די רומענער רחמנות און גערעכטיגקייט.

— די רומענישע רעגירונג איז אונצופרידען וואס מען שרייבט אזוי
פיעל אין די עסמטרייכישע צייטונגען וועגען איהר אונגענשליכער פֿיהרונג מיט
די יודען. נאר זי מיינט נישט צו ענדערן איהר דרך. זי האט נאר דורך איהר
געזאנדטען אין ווען אויפֿמערקזאם געמאכט דאס מיניסטעריום דעם אייטערען
אין עסמטרייך אויף די „נישטפאסיגע אנפֿעלע פֿון די ווענער צייטונגען אויף
רומעניען וועגען דער עמיגראציע פֿון די דארטיגע יודען“, און געבעטען מען
זאל זיי פערמאכען די מיילער.

ענגלאַנד. אַדאַלף מילמאַן. דער בעליעכטער אַרטיסט פֿון לאָנ-
דאָנער פובליקום אַדאַלף מילמאַן האט דערזעהלט ווין לעבענסגעשיכטע דעם
קאַרעספּאָנדענט פֿון „דזאיש וואַרלד“. די געשיכטע איז נישט קיין נייע
און האט זיך שוין געטראָפֿען מיט אַ סאך יודישע אַרימע בחורים, האַטש דער
סוף לאָזט זיך נישט אלעמאַל אויס אזוי גוט ווי ביי אַדאַלף מילמאַן.

מילמאַן איז געבאָרען געוואָרען אין קישינעוו, און צו 3 יאָהר איז
ער פֿערייטעט געוואָרען פֿון שטאָטען, וועלכער האט אָנגעזאָגט אז ער זאל לעגען
אַלע כחות צו ווערען אַרב. די מוטער האט ערפֿילט, דעם רצון פֿון פֿאטער און
אוועקגעגעבען דעם יונגל אין חדר, און נאָכהער אין ישיבה. דער יונגל האט
געהאַט זעהר אַ גוטע שטימע און בעוויזען נפלאות אין זינגען. די חברים האָבען
איהם געראטען צו ווערען אַ חזן. נאָר די מוטער האט נישט געוואָלט הערען
דערפֿון, צום גליק האט אַ בעקאנטער חזן אָנגעהויבען צו לערנען דעם יונגל
זינגען. דערנאָך איז מילמאַן געפֿאַהרען קיין אַדעס און געוואָרען כאָריסט אין
דער גרויסער שול. דאָרט האט איהם דער דירעקטאָר פֿון קאָנסערוואַטאָריום גע-
געבען זיין ראטה צו פֿאַהרען קיין וויען און זיך אָבגעבען אין גאַנצען אויף זינגען.
די מוטער אין די קרובים פֿון מילמאַן האָבען בשום אופן נישט געוואָלט
מסכים זיין אז מילמאַן זאל ווערען אַ זינגער. ער האט אָבער נישט געקוקט אוף
זיי און געפֿאַהרען אין 1887 יאָהר קיין וויען. דאָרט האט ער געהאַט צרות
אויף דעם פֿור, געגעסען אַפֿט „טעג“ ביי בעלי-בתים, און נאָך עפֿטער געהונג-
גערט. דאָכט האט ער געשמאַק געלערענט מוזיק און די דייטשע שפראך. זיין
מצב האט זיך פֿערבעסערט בעת די באַראָנעסע קעניגסוואַרטער האט פֿאַר איהם
געקראגען אַ קליינע סטיפֿענדיע (שטיצע פֿאַר אַ סטודענט) און אַ שטעלע אין
טעאטער-באר. דעמאלסט האט ער געהאַט יעדען חדש 10 גולדען! אזוי האט
מילמאַן געלעבט 3 יאָהר.

ביסליכטוויי האט זיך מילמאַן דערשלאָגען צו אַ תכלית. זיין ערשטער
ארויסטרעט איז געווען אין ראָטערדאָמער טעאטער, נאכהער אין דיסעלדאָרף.
שפעטער איז ער געפֿאַהרען קיין אמעריקא און קיין לאָנדאָן, וואו ער האט גע-
שפילט אין געבורטסטאג פֿון דער קעניגין וויקטאָריע. יעצט איז מילמאַן פֿון די
בעריהמטעסטע אַרטיסטען אין לאָנדאָן; פֿונדעסטוועגען האלט ער זיך נישט
גרויס און בעהאַלט זיך נישט מיט זיין יודישקייט.

פעהל איז נוגע אלע מענשען וועלכע זענען נאך נישט פֿערשיקט געװאָרען קיין סיביר, האָטש די געמיינדען האָבן שוין בעשלאָסען אויסצושליסען זיי פֿון יוד.

= פֿרייזען אויף טהע. דער „ניזש׳ ליסטאק״ איז מוריע אז צוליעב דער מלחמה אין חזקא האָבען די אַפּטאווע טהעהענדלערס אין ניו־שני נאווגאראד אנגעהויבען צו פֿערגרעסערן די פֿרייזען אויף טהע. למשל אויף אַ קאסטען ציבֿיק-טהע האָט מען געהויבען דעם פֿרייז מיט 5 רובל; אויך האָט מען געהויבען דעם פֿרייז אויף פֿאַטאַטשנעם טהע. צו פֿערגרעסערען די פֿרייזען האבען אַכיסל גורם געווען די קליינע סוחרים, וועלכע פֿאַרדערן טהע פֿון אלע זייטען. אויף טהע פֿון אייגענעם אויסוועגען האָבען די אפּטאווע פֿירמעס לעת-עתה דעם פֿרייז נישט פֿערגרעסערט, ווארטענדיג דערמיט ביו צום ירד.

= די ממשלה האט בעשטימט אויף די בערערפֿענישען פֿון מיניסטעריום פֿון פאלקסאויפקלערונג 33,180,829 רובעל, מיט 4 1/2 מיליאן רובעל מעהר — לוי פֿאריגעס יאהר.

= נייע בעשטימונג וועגען שכרות. דער מיניסטער האָט פֿאַר-געשטעלט אַ נייעם פֿראַיעקט וועגען שטראַף פֿאַר שכרות. — מען זאָל בעשטראַפֿען שכרים, וועלכע קימען אין עפֿענטליכע ערטער, טרינקען אויף דער גאס אָדער אויף די הויזען א״דגל.

* אינדיען. דער הונגער. פֿון באמבוי (אינדיען) איז מען מוריע אַפֿיציעל, אז אין די געגענדען וואו עס הערשט דער הונגער זע-נען אין איין וואָך ביו דעם 30 מען יוני קראַנק געוואָרען 10,230 מענשען אויף האַלערע, פֿון וועלכע זענען געשטאָרבֿען 6,520 מענשען.

* חזקא. לי-ליען-חין. אין פעקין איז געשטאָרבֿען דער הויפט-סרס אין הויף פֿון דער קייזערין, לי-ליען-חין. ער האָט איבערגעלאָזט אַ פֿערמעגען פֿון 60 מיליאן רובעל, וועלכעס ער האט אנגעקליבען פֿון שוחר. ער איז געווען אַגרויסער חשוב ביי דער קייזערין, און ווער עס האָט געראַדעט אנקו-מען צו איהר, האָט פֿריהער געמוזט געבען שוחר לי-ליען-חין. אפילו די חנינע-וישע פֿרינצען האָבען אויך געמוזט אנקימען צו איהם און איהם געבען געלד. פֿאַר זיין געלד האָט ער געקויפֿט הייזער אָדער געגעבען הלואות אויף הייזער און אווי האָבען געהערט צו איהם גאַנצע גאַסען אין פעקין. ער איז געשטאר-בען ווי מען דערצעהלט פֿון פֿערגיפֿטונג.

אפֿריקא. — דער אלזשירער סור האָט געפֿסקנט, אז די געמיינדען פֿון די שטערט אלזשיר און מוסטאפּא זענען כחויב צו בעצאָהלען די יודען פֿאַר דעם שאָרען וואָס זיי האָבען געהאט בשעת די פֿאַנגראַמען אין 1898-טען יאהר.

* אינדיען. = יודען אין קאלקוטא. אין אינדיען איז דאָ 8000 יודען, און אין קאלקוטא, איינער פֿון די גרעסטע שטערט אין אינדיען, וואָהנען בערך 1100 יודען. זיי האָבען 2 שולען צום דאווענען, איינע הייסט „מנן דוד״ און די אַנדערע „בית אל״. נאָך מעריב לערנט אַביסעל, דער חכם מיט דעם עולם און דערנאָך ליענען זיי אין שול קריאת-שמע.

אין קאלקוטא איז אויך דאָ צוויי שולען פֿאַר קינדער, וואו מען לערנט לשון-קדש און תורה. איין שולע איז פֿאַר רייכע קינדער, וועלכע צאָהלען פֿאַר דעם לערנען, און די צווייטע שולע איז פֿאַר אַרימע קינדער און יתומים. וועלכע בעקומען אויך אומזיסט עסען.

אלגעמיינע וועלט נייעס.

רוסלאנד. = דאס פֿערשיקען אין סיביר. דער רוסישר קיי-זער האָט ארויסגעגעבען דעם דאָווענען בעפֿעהל צום סענאט:

וואָרגענדיג פֿאַר אלע טהיילען פֿון אונזער מלוכה האָבען מיר איינגע-זעהען דעם שאדען וועלכער קומט ארויס פֿאַר סיביר און אַנדערע ווייטע ערטער פֿון אונזער מדינה דורך דאס פֿערשיקען אהין פֿון פֿערברעכער לויט דעם פסק פֿון געריכט אָדער לויט בעשטימונג פֿון די געמיינדען: אויסצושליסען פֿון זיך די פֿערברעכער.

לכן בעפֿעהלען מיר:

I. דאס פֿערשיקען קיין סיביר אדער זאקאווקא צו בלייבע דאָרט אַ בעשטימטע צייט, און אויך דאס פֿערשיקען אויף אייביג קיין סיביר און אַנדערע ווייטע מקומות זאָל בטל ווערען, און דאס פֿערשיקען אויף אַ בעשטימ-טע צייט אין די ערטער זאָל בלייבען נור פֿאַר פֿערברעכער וועלכע זענען בעזונדער אויסגערעכענט אין געזעץ.

II. דער זכות פֿון די געמיינדען און די שטערט אָדער דערפֿער צו בע-שליסען אויב מען זאָל אויפֿנעהמען אין דער געמיינדע אַזעלכע מענשען וועל-כע זענען בעשטראַפֿט געוואָרען מיט טויורמע, ארעסטאנסקע ראַטעס אדער בע-רויבונג פֿון זייערע פֿערזענליכע רעכטע (לישעניע פראָוו) — דער זכות זאָל בטל ווערען, און אויך זאָל בטל ווערען דער זכות פֿון די שטערט איבערצוגע-בען דער רעגירונג זייערע שלעכטע חברים כדי זיי צו בעשטראַפֿען. דער בע-

דעם שמש׳ טאכטער

(א פֿאלקס-לעגענדע.)

1.

שְׁמִי'ל און פֿינסטער איז געוועזען אין דעם אַלְטֶען, ענגען שְׁמִיבֿי, וואו געלעגט און געשלאָפֿען איז דער אַלְטֶער גרויסער שמש׳.

שְׁמִי'ל און רוחיג שְׁלֶאפֿט דער שמש׳ און אין שְׁלֶאפֿט דערהערט ער עפֿעס שווערע מַרְיט ווי פֿון אַ קרוֹמֶען, וועלכער געהט אַרום אויף קוילעס.

און דערשטאַקען און פֿערוואונדערט האַפֿט זיך אויף פֿון שְׁלֶאפֿט דער שמש׳; ער צינדט-אָן דאס אַלְטֶע רַעמפֿיר, און וואס נעמט ער? — גאט דו ליעבער!

ער דערנעמט: פֿון וואָנד צו וואָנד געהט-אַרום אליין זיין שטעקען... אוי, דאס איז אַ שְׁלֶעכטער סימן — אז אַ גוטס איז אין שטענדל...!

אין דעם אויגענבליק דערהערט ער שרייט זיין מאַכטער: „— גיכער, מאַכע, וועק דעם עולם! אונזער רבי, אונזער רבי איז פֿאַרביי...!

2.

נאך ביי-נאכט פֿון שטוב צו שטוב געהט און קלאַפֿט דער אַלְטֶער שמש׳...

אָבער וואס איז דאס מיט דבורה'ן מיט דעם אַלְטֶענעם שמש׳ מאַכטער?

דבורה זיצט ביי'ם מיש, און הייסט מַהרערען קאַפֿען פֿון די אויגען; ביטער וויינט זי, וויינט און שטעפֿצט: אַך, דער רבי איז פֿאַרביי...!

הייל איהם, העלף איהם, גאט דו ליעבער!.. היים און ערנסט ווי אַ מאַכטער האט פֿון קינדהייט ליעב דעם אַלְטֶען, קראַנקען רב די יונגע דבורה;

ווייל דער אַלְטֶער מורה-צדק האט דאס קינד אויף ליעב געהאט ווי אַ נאָיאַגענט: פֿלעגט רופֿען אלע שבת זי אינאיינעם

מיט'ן שמש׳ בִּרְבָּה מאַכען, האט זי אויסגעלערענט דאוונען, אויך געלערענט שרייבען, לעזען; ליעבדיק זאגענדיג דערביי:

„לערען, דבורה, לערען, מאַכטער, און דו וועסט איה'ש ווערען גרויס און קלוג ביי יודען, גלייך מיט דבורה הנביאה...!

און זי זיצט ביי'ם מיש און הייסט מַהרערען קאַפֿען פֿון די אויגען; ביטער וויינט זי, וויינט און שטעפֿצט: „הייל איהם, העלף איהם, ליעבער גאט!...!

3.

אין בית-מדרש שטעהט דער עולם; גרויס און קליין געקומען אלע

התלם זאגען, וויינען, געמערן צו דעם בורא... גאר עס העלפֿט ניט.

שוין פֿון וואָס אַ ליכט אַ גרויסע, אַקוראט די מאס פֿון קראַנקען, אויסגענאָסען, אין פֿכֿריכים אַנגעטחין און, ווי דער מנהג

איז ביי יודען פֿון פֿאַרצייטען, זי פֿעגראָבן אין אַ קבר, ווי אַ פֿר-מנן... עס העלפֿט ניט, אַלץ געפֿרובֿט און אַלץ אומזיסט....

אַמת, איינס נור איז געבליבען, איינס נור: יעדער פֿון דעם עולם זאָל אַוועקשטענען אַ חלק פֿון זיין לעבען פֿאַר דעם חולה —

מענער, ווייבער, קינדער, זקנים, ווער אַ מאַג און ווער אַ חודש — דאס פֿערשברייבט מען אויף אַ צעטעל און פֿערשליסט אין אַרון-קודש.

4.

אז צום אַלְטֶען שמש׳ שְׁמִיבֿי, איז מען מיט דעם פֿתב געקומען, האט זיין מאַכטער די גפֿאים אַפֿגעשטעלט און שְׁמִי'ל און רוחיג

זיי געזאָגט „פֿערשברייבט, איה פֿעט איה״. — ווי פיעל, דבורה, שטענקסטו? — „ווי פיעל?

אַך, מיין גאנצען, נאנצען לעבען...! זא, פֿערשברייבט — איה שטענק אַוועק

איהם מיין גאנצען לעבען זי" - "דבורה - האבען זיי זי אנגעהויבען אפצורעדען - גארניש קינד, ווי געשיקט זיך? אבער אלע

מענות האבען ניט געהאלפן. ניט געהאלפן האבען דא אויך דעם אלטען מאמענס בעמען, זיינע רייד און זיינע טהערען -

און פערשריבען האבען זיי מיט איהר חתימה אין דעם צעמל ווי זי האט פון זיי געפאדערט ; - "דבורה שפעקט איהר גאנצען לעבען".

און בשעת דער שלים האט דעם כתב אין שול געבראכט און פערשלאסען איהם אין ארון, אין דעם זעלבען אויגענבליק

איז דער חולה אויפגעשטאנען ווידער פריש, געזונד און יונג, אין די אומגליקליכע דבורה, דאס אנשולדיגס, ריינעס קינד,

איז דעם זעלבען טאג געקומען אין איהר רוח'... דער אלטער מאמע האט זי ערנסט, הייס בעוויינט און געזאגט דעם ערשטען קדיש ;

אוף איהר הערליכע לויז, איז געווען דער גאנצער עולם און געוואונשט פון פולען הערצען איהר א ליכטיגען גלייכען...

5. שטיל און רוהיג געהט די צייט אין דעם קליינעם, שטיצען שטערמיל, מענשען לעבען, האבען קינדער ; קינדער ווערען יונגע צייט,

וואקסען, ווערען אלט און שטארבען ; אויף דעם אלטען בית הקברות זענען דא פיער נייע קברים, וואס-זשע מאכט דער אלטער רב ?

באנקען גאט, ער לעבט אין פרידען, לעבענט הורה, פסקנט שאלות, ער געהענקט דאס לעבע קינד, ער געהענקט די טוידטע דבורה,

ער פערנעסט ניט יעדען יאהרצייט קויפען ליכט און זאגען-קדיש, און אזוי געהט שטיל און רוהיג טאג נאך טאג און יאהר נאך יאהר.

6. טאג נאך טאג און יאהר נאך יאהר געהען-פאר, ער ווערט ניט עלטער, אבער טרויעריג ניט זעלמען זעהט ער אויס ; דערזעהלט ניט קיינעם

וואס ער פיהלט אין וואס ער טראכט, און עס וויינט פון דעם ניט קיינער, אז ביינאכט, בשעת ער זיצט אין לעבענט, ווי געוועהנטליך,

הערט זיך איהם א פרויען-שטימע; זיסע ליעדער, ליעבע ליעדער קלינגען, פליסען פונדערווייטען, און פאר זיינע אלטע אויגען

שטעהט א בילד... אה, ער דערקענט, ער דערקענט דעם זיסען פנים פון זיין פלמידקע - פון דבורה'ן, און ער בעט זי : - זיי מיר מוחל זי זיי מיר מוחל, ליעבע מאכטער, וואס דורך מיר ביסט דו געגאנגען פון דער וועלט... ווען דו וואלטסט לעבען, וואלטסטו איצט געווען א בלה'...

7. טאג נאך טאג און יאהר נאך יאהר געהען פאר, און איינמאל הערט ער א געשריי פון א יולדת... און ער וויינט, בעגיסט מיט טהערען

די גמרא... - זיי מיר מוחל זי - בעט דער זקן - ליעבע דבורה, אז דו וואלטסט געבליבען לעבען, וואלטסטו איצט געווען א מוטער...

און אזוי אויך יעדע נאכט הערט זיך איהם איהר יונגע שטימע - זיסע, ליעבע וועגע ליעדער וויינט ביינאכט די טוידטע מוטער....

8. דרייצען יאהר געהט-פאר... ער הערט ווי איהר ווהן, שוין א בר-מצוה, זאגט א גרויסע, שטענע דרשה... - ער וואלט זיין א גרויסער למדן ! -

טראכט דער רב - און ווי פיעל פרייד וואלט געהאט פון איהם די מאמע זי... ווייטער הערט ער - בליד-זמר שפיעלען : פיעדלען, מאצען און קלאנגעמען

קלינגען, זינגען פונדערווייטען... - זי מאכט חתינה א טאכטער - טראכט דער אלטער - צו דער חופה פיהרט זי איצט די טוידטע מאמע זי..."

9. און פון דעמאלט-אן טאג-טעגליך הערט און פיהלט און זעהט דער זקן יעדען צושטאנד פון איהר לעבען און ער וויינט מיט הייסע טהערען און ער בעט דעם בורא-עולם : - "גיב מיר, גאט, איה זאל דערהערען איהר געוויין, איהר ביטער-זיפצען, איהרע טהערען זאל איה זעהען -

"האמש די איינציגע נחמה זאל איה האבען, אז אים לעבען וואלט זי אויך גענאסען צרות וואלט זי אומגליק אויך געפיהלט

און עס וואלט ביי איהר געוועזען האמש איין-איינציגע מינוט, ווען זי וואלט די וועלט פערשאלמען "און געוואונשען זיך דעם טויט זי..."

10. נאר אומזיסט איז זיין בקשה : זיסע ליעדער, ליעבע ליעדער

הערט ער זינגען אין דער פינסטער - גליקליך וואלט געווען איהר לעבען - יענעם שטילעם פרויען-לעבען וועלכעס גלענצט ניט ווי די זון, נאר עס שיינט אהן וויינד און וואלקען ווי דער העדער מארגען-שטערען...

און עס גיסען זיך און גיסען זיינע טהערען טאג און יאהרען. - "ליעבער גאט זי - איה ער מתפלל - טהו מיט מיר ביין גרויס גענאד,

"אה, בעפריי, בעפריי מיין אלטע, מיין פערזאמערטע נשמה - שטארבען, שטארבען העלף מיר גיכער, ליעבער פאטער, גרויסער גאט זי..."

11. טאג נאך טאג און יאהר נאך יאהר געהען-פאר, דאס קליינע שטערמיל איז שוין לאנג א שטאדט געווארען, א בעקאנטע, רייכע שטאדט.

הונדערט מענשען, צענדליג זקנים וועדקע ער געדענקט אלס קינדער, ליגען שוין אויף דעם בית-עלמין, ער נור איינער לעבט און לעבט.

זייע צייטען, זייע מענשען, זייעס לעבען און מנהגים, - פרעמד און איבריג, ווילד און עלענד איז דער זקן צווישען זיי.

דונקעל זענען זיינע אויגען, אויסגעבארט דער באנצער קערפער, און ער קלאגט צום בורא-עולם ; וויינט און בעט אויף זיך דעם טויט...

12. איין געבאנקט און איין געפיהל איז דעם זקן נור געבליבען : שטארבען זי שטארבען זי... און צולעצט האט זיך גאט אויף איהם דערבארעמט :

פינסטער איז געווען די נאכט, שרעקליך האט גערוישט דער שטורם, ווי א קינד געקלאגט, געיאמערט האט די קאלטע, שווארצע נאכט.

אבגעוועהנט שוין לאנג פון אלע לעבענס-פריידען, לעבענס-שמערצען - זיצט דער זקן אין בית-מדרש... מיט א מאל דערהערט זיך איהם :

א געוויין, א קלאג פון קינדער... פושקעס קלאפען אין די גאסען און מע וויינט אל-מלא-רחמים...

- דאס וואלט זי געשטארבען איצט זי - האט מיט פרייד געזאגט דער זקן - "אויס, א סוף צו מיינע שמערצען זי... נעם מיר מיט, מיין ליעבע דבורה, אויף דער ריינע, וואהרע וועלט זי..."

שטיל און רוהיג האט בעפרייט זיך פון דעם קערפער זיין נשמה... און אויף מארגען האט דער עולם היים און ערנסט איהם בעוויינט, ש. פרוג,

קאליקעס.

פון מ. ספעקטאר.

(פארטועצונג).

פון דער צייט אָן האט זיך הירשעל בעסער געפֿיהלט און געדע-
צעהלט די טעג ווען אידא וועט קומען.

— איך וואָלט נור געוואָלט אז ביי מיר מיט אידאן זאָל מען
שרייבען ווי צום ניכסטען תנאים, די חתונה מעג זי אָבלענען. ווען זי
וועט וועלען, פלעגט ער זאָגען אידאס מוטער, מיינע עלטערען מיט
זייערע שדכנים זאָלען מיר ענדליך אויפהערען דולען אַ קאָפּ מיט זייערע
שידוכים, די לעצטע צייט לאָזען זיי מיך גאָר נישט לעבען, איך זאָל
„פֿאַהרען אָנקוקען“.

— פֿאַר וואָס זאָלסטו דו זיי נישט דערצעהלען גלייך ווי מיר.

— צו וואָס דארף איך זיך מיט זיי דערווייל קריענען.

— קריענען זיך? האָט פעסיע געפֿרעגט דערשראָקען, דאָס וויל
איך נישט, מיינע קינדער ב"ה דארף איך נישט אָנוואַרפֿען. איך האָב מיך,
געלויבט זיין לעבער נאָמען, מיט זיי נישט וואָס צו שעמען. וואס איז
באַשערט איז באַווערט. קריענען זיך דארף מען נישט און טאטע מאמע
דארף מען פֿאַלגען.

— ווען מיינע עלטערן וועלען נישט וועלען וועל איך נישט חתונה
האַבען, ווען נישט מיט אידאן, וועל איך קיין מאָל נישט חתונה האָבען.
פעסיע האָט אידאן נישט דעפֿעשיערט, נאָרווענען דעם אַ לאַנגען
בריעף געשריעבען און געבעטען זי זאָל קומען אַ היים, ווי צום ניכסטען.
נחמן האט דער טאכטער אויך אַ גרויס צוגעשריבען אז אין די
זאכען מיט ער זיך נישט, דאָס איז דער מאמעס געשעפֿט, און זיין
גאנצער צוועק איז לעבען איז נור, אז זי זאָל זיין גליקליך אונזער זאָל
זי האָבען נאָהענט נעבען זיך.

הירשעל האָט זיך געפֿיהלט גליקליך, ווען ער האָט זיך דער-
וואוסט אז אידאס עלטערן האָבען איהר געשריעבען אז זי זאָל ווי
צום ניכסטען קומען צו הויז. ער האָט געוואוסט אז אידא איז איבער-
געבען און שעצט איהרע עלטערן און וועט זיי פֿאַלגען. ער האָט
געצעהלט די טעג ווען עס וועט פֿון איהר זיין אַ ענטפֿער דאָס זי
פֿאַהרט אַרויס.

נאָך מעהר האָט ער זיך דערפֿרעהט ווען זיין פֿאָטער האָט איהם
געזאָגט:

—הירשעל! די זאָלסטו היינט אָבענד זיין צו הויז, איך האָב מיט
דיר וועגען אַ וויכטיגער זאך צו רעדען.

זיין האַרץ האָט איהם געזאָגט וועגען וואָס זיין פֿאָטער וויל
מיט איהם רעדען, געוויס וועגען אַ שידוך. זיין מוטער פֿלעגט אָפֿט
מיט איהם רעדען וועגען שידוכים, דער פֿאָטער פֿלעגט וועגען דעם
ענין וועניג רעדען מיט איהם. זיין מוטער פֿלעגט אָפֿט זיך ווענדען צו
איהר מאן:

— קלמן! וואָס וועט זיין דער סוף, דיך אַרשט גאָר נישט ווי גלייך
דו ביזט קיין טאטע, האָסט מעהר נישט אין זינען ווי געשעפֿט און געד-
שעפֿט און ווען מען דארף אַ קינד חתונה מאכען ווילסטו דו גאָר נישט
וויסען, ווי גלייך עס איז נישט דיין קינד, קומט אַמאָל אַ שדכן שיקסט
די אָב צו מיר, וואָס קען איך, אַ יודענע, רעדען און וויסען, ביי מיר
זענען אלע שידוכים גוט, אַבי עס זאָל נור זיין מיט מול; ווי געמט
זיך נישט אַמאָל אַ טאטע צייט אויסצופֿרעגען וועגען אַ שידוך וואָס
מען לעגט פֿאַר אז עס זאָל ווערען אין אַ גוטער שעה. אלץ טאָג מיט
נאכט פֿערטראָגען אין געשעפֿטען און וועגען קינדער צו לייטען
בריינגען ווילסטו דו נישט טראכטען.

דאָן פֿלעגט קלמן לאַוויצער צוזאָגען זיין ווייב אז ביי זיין
ערשטער ריזע וועט ער זיך דערפֿרענען וועגען אַ שידוך, און דערמיט
פֿלעגט זיך ענדיגען. הירשעל פֿלעגט פֿון אזא ענדע זיין זעהר צו-
פֿריעדען, קיינער האָט איהם דערווייל נישט געשטערט צו האַפֿען אויף
אידאן, נאָר איצט, אז זיין פֿאָטער האָט איהם געזאָגט אז ער האָט

מיט איהם צו רעדען וועגען אַ וויכטיגער זאך, איז ער געבליבען זעהר
צופֿריעדען, געוויס וויל ער איצט רעדען ערנסט וועגען אַ שידוך,
אויף וועלכען ער האָט זיך אין זיין לעצטער ריזע זיך דערפֿרעגט, איצט
קען מען מעהר די זאך נישט אָבציהען, איצט איז דער בעסטער צופֿאל
איין מאָל פֿאַר אלע מאָל זיינע עלטערן אלעס דערצעהלען, זאָל זיין
וואָס עס וויל זיך זיין.

—אז מיינע עלטערן וועלען נישט בעשטעהן אויף דעם שידוך,
וועלען אידאס עלטערן אויך נישט וועלען. „מיט מיינע קינדער דארף
איך זיך נישט אָנוואַרפֿען, איך האָב זיך מיט זיי נישט וואָס צו שעמען“,
האָט הירשעל זיך דערמאָנט אין פעסיעס ווערטער, און ער האָט ביי
זיך פֿעסט בעשלאָסען, אז ווען זיינע עלטערן וועלען נישט בעשטעהן
מיט זייער בעסטען ווילען צו טהון אַ שידוך מיט נחמן ליפֿשיץ, וועט
ער זיי זאָגען אז מען זאָל איהם מעהר קיין שידוכים נישט רעדען.
אידא אָדער קיינע נישט.

*

ווען קלמן לאַוויצער האָט אין אָבענד אַריינגערופֿען זיין זוהן צו
זיך אין צימער, האָט הירשעל זיך דערשראָקען פֿאַר זיין געזיכט, ער
האָט זיין פֿאָטער קיין מאָל אזוי נישט געזעהן פֿערזאָרגט און אזוי
ערנסט—ניין נישט וועגען אַ שידוך וויל ער מיט מיר איצטער רעדען,
איז הירשעל אויפֿגעקומען אויף דעם געדאַנק, גאָר אויף זיין פֿאָטערס
געזיכט האָט זיך באַלד געוויזען אַ גענייטער שמייכל, און אין זיינע
אויגען האָבען זיך נישט ווילענדיג געשטעלט טרעהרען. הירשעל האָט
זיך מעהר צוגעקוקט אין זיין פֿאָטערס געזיכט און האָט איצט בע-
מערקט ווי זיין באַרד איז אין דער לעצטער צייט שטאַרק גרוי געד-
געוואָרען און די קנייטשען אויף דעם שטערען זענען טיפֿעפֿער. אַ אונז-
געהוירע לעבע און ערגעבענהייט האָט זיך איצט געוויזען ביי הירשעל
צו זיין פֿאָטער, און ער האָט געפֿיהלט ווי ער איז איצט מיט קיין
זאך נישט אין שטאַנד אָבצוזאָגען זיין פֿאָטער און ווער שמועסט איהם
נאָך מיט עפֿים מַצֵּר זיין, ער האָט געפֿיהלט מיט זיינע אלע אברים
ווי ער איז איצט גרייט זיך מַקְרִיב זיין אום צו פֿערגרונגערען זיין
פֿאָטער, זיין באַרד זאָל אזוי ניד נישט גרוי ווערען און די קנייטשען
אויף זיין געזיכט זאָלען זיך נישט פֿאַרגרעסערען, נאָר וואָס איז דאָ
געשעהן? מיט וואָס קען ער איהם דען העלפֿען, זיין פֿאָטער האָט איהם
קיין מאָל פֿון קיין שלעכטע זאכען נישט דערצעהלט, געוויס איז נישט
פֿאַרגעקומען קיין שלעכטס, וואָס זשע זעהט ער איצטער אזוי אויס
און וועגען וואָס וויל ער מיט מיר רעדען?

—וואָס איז מיט דיר, טאטע? האָט הירשעל געפֿרעגט זיך נישט
קענענדיג דערוואַרטען ביז זיין פֿאָטער וועט אָנהויבען רעדען, וועגען
וואָס האָסטו דו מיך גערופֿען?

—וואָס זאָל זיין מיט מיר, געלויבט גאָט, וואָס זעהסט דו דען
אזוינס אויף מיר?

— איך ווייס, דו זעהסט אויס אזוי שלעכט, וואָלסטו זיך בע-
דאַרפֿט אָברוהען, פֿאַהרען קיין אויסלאַנד, נישט אזוי אַרבייטען, נישט אזוי
פיעל געשעפֿטען האָבען.

—ביזט אודאי גערעכט מיין קינד, דערויף טאַקע אַרבייט איך
מען זאָל זיך אויף דער עלטער קענען אָברוהען. דו זאָגסט איך זאָל
האַבען ווינציג געשעפֿטען. איך וואָלט עס אויך געוואָלט, נאָר דו ווייסט
דען נישט אז דאָס איז נישט געווענדט אין סוחר, „אָדער דער סוחר
האַלט די געשעפֿטען אָדער די געשעפֿטען האַלטען דעם סוחר“, דאָס
איז נישט געווענדט אין מיר, מיין קינד, די געשעפֿטען האָבען מיך
אַרומגערעהט פֿון אלע זייטען ווי שלאַנגען, און איך קען זיך נישט
אויסדרעהען פֿון זיי דענסטמאָל ווען עס ווילט זיך מיר, נאָר לאָמיר,
מיין קינד, אַוועקוואַרפֿען די מסחרים און בעסער מיט דיר רעדען
וועגען אַ פֿרעהליכערע זאך, האָט קלמן געזאָגט און אויף זיין געזיכט האָט
זיך ווייטער געוויזען אַ שמייכל און אַ גענייטע פֿרעהליכקייט. דו
ווייסט, הירשעל, אז היינטיגע וואָך האָב איך זענענדיג אין וואַרשאַ
אַנגעקוקט פֿאַר דיר אַ כלה, און אויב זי וועט דיר אזוי וואָהל געפֿעלען
ווי מיר, וועט דאָס מיט אלעמען זיין אַ גליקליכער שידוך פֿאַר דיר.

וועניג וואס געהאלפן. דאס פאלק געהט שנעלער נאך דעם, ווער ס'זינט איהם אזוי ווי עס וויל. מעהר פאר אלעמען האט געליטען דער נביא ירמיהו. ער איז געווען א הייסער פאטריאט און האט פֿער-שטאנען אז, אזוי לאנג ווי דער בית-המקדש וועט שטעהען, וועט די יודישע מדינה נישט אויפֿהערען. אין דעם בית-המקדש זענען דא כהנים, ווי לערנען די תורה, די שפראך און אויף אזא אופן האלט זיך אויף די יודישקייט. דאס איז אויך געווען זיין פֿונד, ווען ער האט א עצה גע-געבען דעם פאלק זיך פֿרייוויליג אונטערצוגעבען אונטער דעם שוטיץ פֿון בבל, אלץ בעסער ווי אין גלות און דער חורבן פֿון בית-המקדש.

דאס פאלק, וועלכעס האט אָבער נישט פֿערשטאנען זיין גוטע כונה, האט אויף איהם געקוקט ווי אויף א מורד במלכות און נישט איין מאל געוואלט איהם פֿערשטיינען. מיט נסים האט ער זיך געראטעוועט פֿון זייערע הענד. פֿון זיינע שטראף-ווערטער קענען מיר פֿערשטעהען ווי דאס פאלק איז דעמאלס געווען פֿערדאָרבען.

— געהט ארום אין אלע גאסען פֿון ירושלים — זאגט דער נביא ירמיהו — קוקט זיך גוט איין און זוכט, וועט איהר זעהען, אויב ס'איז דא איין מענטש וואס טהוט גערעכט, איין מענטש, וואס זוכט אמונה — אויב יא, ויעל איך אייך מוחל זיין.

אין מיין פאלק זענען פֿאראן אזעלכע רשעים, וואס זיי לויפֿערען ווי פֿויגעל-האפער צו פֿאנגען א מענטשען אין זייער נעטיץ. זייערע הייזער זענען פֿול מיט פֿאלשקייט ווי א שטייג מיט קליינע פֿויגעל-ליך, און פֿון דעם שטאמט זייער גרויסקייט און זייער עשירות. פֿון קליין ביז גרויס זענען זיי געלד-גייצער, דער נביא ווי דער כהן אלע זענען פֿאלש.

אזא פאלק האט לאנג נישט געקענט עקזעסטרען. וואס מעהר יודען האָבען אָבגעטרעטען פֿון גוטע מדות, ערגער איז געוואָרען זייער לאנגע און סוף כל סוף זענען מקוים געוואָרען אלע שלעכטע נביאות. 136 יאָהר נאָכדעם, ווי די עשרת-השבטים זענען פֿערוואָגעלט געוואָרען פֿון זייער לאַנד, האט נבוכדנצר דער קעניג פֿון בבל איינגענומען די שטארקע מויערן פֿון ירושלים. דער נאָהן איז איהם אָבער שווער, זעהר שווער אָנגעקומען.

IV

צוועלף יאָהר האט געדויערט די בלוטיגע מלחמה. צום ערשטען מאל איז נבוכדנצר בעפאלען אויף יהודה אין דעם מלך יהויקים'ס צייטען, נאָר די ערשטע מלחמה האט זיך לייכט געענדיגט פֿאַר די יודען. דריי יאָהר האט דער יודישער קעניג יהויקים געצאָהלט די אָב-צאהלונג, וואס נבוכדנצר האט אויף איהם אַרויפֿגעלעגט, אויפֿ'ן פֿיערטען יאָהר אָבער האט ער אויפֿגעהערט צו צאָהלען. ירמיהו האט געמאכט ליאָרם וועגען דעם, ס'האט אָבער נישט געהאַלפֿען. ס'איז בעשערט געווען, ירושלים זאל אונטערגעהן. נבוכדנצר האט וויעדער בעלאַגערט די הויפטשטאָרט פֿון יהודה און געפֿאַנגען דעם קעניג יהויקים. ער האט איהם אָבער באלד פֿרי געלאָזען ווייל ער האט איהם געשוואָרען געטריי צו זיין. נאָך יהויקים'ס טויט האט געקעניגט זיין זון דער אכטצעהניגער יהויכין. ער איז מעהר נישט געווען קעניג ווי דריי חדשים. נבוכדנצר איז ביי געוואָרען, וואס ער איז געוואָרען א קעניג אָהן זיין וויסען און ער האט וויעדער בעלאַגערט ירושלים מיט זעהר א גרויסען חיל. דריי און אַהאלב חדש האט געדויערט די בעלאַגערונג. יהויכין האט געזעהען אז ס'איז שלעכט, האט ער זיך אונטערגעגעבען. נבוכדנצר האט פֿערשיקט די גאנצע קעניגליכע פֿאַמיליע צו זיך אין בבל, גלייכצייטיג האט ער פֿערטריבען 10 טויזענד יודען, די רייכסטע און די שענסטע איינוואָהנער פֿון ירושלים און מיטגענומען מיט זיך אלע אוצרות פֿון בית-המקדש און פֿון קעניגליכען הויז. צווישען די פֿערטריעבענע איז אויך געווען יחזקאל הנביא.

דאָך האט נאָך די מלוכה נישט אויפֿגעהערט. אויף נבוכדנצרים בעפֿעהל איז געוואָרען א מלך יהויכין'ס פֿעטער צדקיהו.

די בעסטע זאך וואָלט דאָן געווען פֿאַר יודען זיך אָבצורוהען און צו שטארקען דאָס אָבגעשוואַכטע פאלק. ירמיהו הנביא האט

ר' שלמה אהרן ווייסענזילבער הייסט דער מחותן, גאנץ וואַרשא קען איהם אלס א לייטישען סוחר און גרויסען גביר. איך אליין האָב צוריק מיט יאָהרען מיט איהם געהאט א פֿאַר געשעפֿטען און קען איהם זעהר גוט, איצט וויל ער טרונ מיט מיר א שידוך. אלס קינד האט ער זיך אַמאָל געזעהן פֿאַרבייפֿאַהרענדיג אונזער לאַוואָווע, מיט איין וואָרט עס איז כמעט א היימישער שידוך. דערצו דאַרפסט דו וויסען פֿון וואָס פֿאַר א גרויסען יחוס ער קומט אַרויס. מיט זיינע עלטערע קינדער האט ער געטהון די שענסטע שידוכים, נאָך שבת קענען מיר פֿאַהרען אַנקוקען, הירשעל, און אויב חתן כלה וועלען זיך געפֿעלען, וועט מען קענען שרייבען תנאים למזל, איך האָב זיך מִתְחַיֵּב געוועזען דיר געבען פֿופֿצעהן טויזענד רובל און ער גיט דרייסיג. אַלזא, הירשעל, אי"ה נאָך שבת פֿאַהרען מיר אין א גוטער שעה, האט קלמן געענדיגט, און זיין געמאכט פֿרעהליכקייט איז פֿערשוואַנדען געוואָרען. הירשעל האט געשוויגען, דער קאָפּ האט זיך איהם ווי פֿער-דרעהט, אין די אויגען האט איהם געשווינדעלט. ער קען נישט צוזאמענ-נעמען אלע ווערטער וואָס זיין פֿאַטער האט גערעדט, ער געדיינקט נור איינציג ווערטער, ער וויל עפֿים ענטפֿערען זיין פֿאַטער, נאָר ער קען נישט, אַט וויל זיך איהם זאָגען „ניין, טאטע, איך קען נישט פֿאַהרען“ און איהם דערצעהלען אלעס, עפֿענען זיין האַרץ, נאָר קוקענדיג אויף זיין אלטען פֿערזאָרגטען פֿאַטער, הויכט זיך איהם נישט די ליפֿען, ער זאל קענען א וואָרט אויסרעדען.

— נו וואָס שווייגסט דו, פֿאַהרען מיר הירשעל.

— ניין... טאטע. האָבען זיך פֿלוצים אומבעטראַכט אַרויס-

געריסען א פֿאַר ווערטער.

— וואָס הייסט ניין? האט קלמן געפֿרעגט דערשראָקען, די כלה

קענסט דו נאָך נישט, האָסט זי נישט געזעהן. ווי זשע קענסט די זאָגען אז „ניין“ וועסט פֿאַהרען, וועסט אַנקוקען, וועסט דו דענסטמאָל וויסען, און אז זי וועט דיר געפֿעלען, בין איך זיכער. זי איז זעהר א שענע, ביי אונז אין לאַוואָווע איז נישט דא אַזוינע, דערצו איז זי זעהר גע-בילדעט, רעדט אויף עטליכע שפראַכען, זי שפּילט אויף א פֿאַרטע-יאָן אז עס צוגעהט זיך אין יעדען אָבר הערענדיג. וואָס האָבען מיר נאָר וועגען דעם איצטער צוטרעכטען, מיר וועלען פֿאַהרען, וועלען מיר זעהן... נו, א גוטע נאָכט! איך האָב נאָך פֿיעל בריעף צו שרייבען, נחמן וואָרט אויף מיר אין קאנטאָר, עס איז נאָך דא פֿיעל אַרבייט. זעה מאַך דיר גרייט צום פֿאַהרען, טאָמער פֿעהלט עפֿים, גרייט צו. די מאַמע וועט שוין וועגען דעם אלעמען מיט דיר איבעררעדען. איך האָב מיט דיר וועגען דעם געוואָלט רעדען אין צווייטען, די מאַמע וואָרט אויף דיר, האט קלמן אויף ניד געענדיגט און איז אַראָב צו זיך אין קאנטאָר אויף דעם ערשטען שטאָק, וואו נחמן ליפֿשיין האט געוואָרט אויף איהם מיט בריעף ער זאל זיי אונטערשרייבען.

(פֿאַרטעצונג קומט).

דער חורבן.

(פֿאַרטעצונג)

III

ליינגער האט זיך געהאלטען די מלוכה פֿון יהודה. הגם דאָרטען איז אויך נישט געווען אליין אין אַרדנונג. די עשרת-השבטים זענען געווען נישט ווייט אין ביסליכקייט האט זיך אַריינגעשלעפֿט אין יהודה די עבודה-זרה. דאָס רוב מלכים האָבען זיך געלאָזט פֿיהרען פֿון שלעכטע מענטשען און שטענדיג געוואָלט נאָכטהון די שבטים. די גוטע מלכים ווי אסא, יהושפט, עזריהו, חזקיהו און יאשיהו, איז געווען צו שווער מיט אַמאָל צו פֿערבעסערן דאָס, וואָס די אַנדערע זינדיגע מלכים האָבען פֿערדאָרבען דורך זייערע שלעכטע אויפֿפֿיהרונגען. — דערצו האָבען זיך אויך געמאכט פּאָליטישע פֿראַגען און יהודה האט זיך געוואָרפֿען פֿון איין שכן צום צווייטען. די קלוגע נביאים, וועלכע זענען געווען גרעסערע פּאָליטיקער פֿאַר די מלכים מיט זייערע יעצים האָבען יעדעס מאל אויס געוויזען די פֿעהלערען, ס'האט אָבער

אָנגעשטאַנען אויף דעם קעניג ער זאל הייסען טויטען דעם נביא, ווייל ער שוואכט אָב מיט זיינע ווערטער דעם היל. דער מלך האָט זיך אליין ניט געוואוסט ווי אַ עצה צו געבען. ער האָט געוואָלט צוליעב טהון די הויפּטלייט, איהם איז אָבער אויך געווען אַ שאַד דער נביא, וועלכער זאָגט מער אמת פון אלעמען און ביי וועלכען מ'קען דאָך אַ מאָל פֿרעגען אַ עצה.

— טהוט וואָס איהר ווילט — האָט ער געענטפֿערט זיינע הויפּט־לייט — ער איז ביי אייך אין די הענט, איך מיש מיך אין דעם נאָר ניט אַריין.

די שלעכטע מענשען האָבען ניט קיין רחמנות געהאט אויף דעם אלטען נביא און איהם אַריינגעוואָרפֿען אין אַ לייס־גרוב. ירמיהו וואָלט געוויס דערטרונקען געוואָרען אין דעם לייס, נאר דעמאָלס ווען די יודישע רחמנות האָט אויפֿגעהערט אין גאַנצען, האָט זיך געפֿונען אַ נייער מבין אויף ירמיהו הנביא און דוקא ניט קיין יוד, נאר אַ ווילדער שוואַרצער קנעכט פון דעם קעניג צדקיהו האָט זיך אָנגענומען פֿאַר דעם נביא. ער איז געגאַנגען צום קעניג און האָט געזאָגט:

— אדוני המלך! די שלעכטע מענשען האָבען געמאַכט אַ גרויסען פֿעהלער מיט דעם נביא ירמיהו, נאָך וואָס האָט זיי געטויגט איהם אַרייַן צוואַרפֿען אין גרוב, ער וואָלט דאָך סיי ווי סיי געשטאַרבען פון הונגער, אין שטאַרט הויכט דאָך שוין אָן צו פֿעהלען ברויט.

דער קעניג וואָס האָט אליין געוואָלט בעפֿרייען דעם נביא האָט זיך דערפֿרעהט מיט די רייד און איהם שנעל געענטפֿערט:

— נעה געשווינד, נעהם מיט דיר מיט דרייסיג מענשען און ציהט אַרויס דעם נביא פון דעם לייס־גרוב ער זאל דאָרטען ניט שטאַרבען. און אזוי איז ירמיהו הנביא געראטעוועט געוואָרען פון זיינע ברידערס הענט דורך אַ שוואַרצען שקלאפֿען.

דערווייל האָט זיך אין שטאַרט געשטאַרקט דער הונגער. ס'איז געוואָרען שלעכט פון אלע זייטען. מענשען זענען געפֿאלען ווי פֿליגען. ס'איז געקומען דערצו אז מע האָט געעסען טויטע פֿגרים אָדער נאָך ערגער, מען האָט געקוילעט אייגענע קינדער און געקאכט זייער פֿלייש צום עסען. אויף ירושלים'ס גאַסען האָבען זיך דאַמאלס אַרומגעדריעהט ניט קיין לעכעדיגע מענשען, נאָר דאָרע, אויסגעמאַנערטע, פֿעהרהונגערטע געשטאַלטען, הויט און ביינער.

און דאָך האָבען זיי זיך ניט אונטערגעגעבען!

דער קעניג צדקיהו האָט געזעהן, אז וואָס אַ טאָג ווערט אליין ערגער, האָט ער ווידער געשיקט רופֿען דעם נביא ירמיהו. ער האָט זיך מיט איהם בעהאַלטען אין אַ בעזונדערען חדר אַהן עדות און געפֿרעגט: — זאָג מיר דעם ריינעם אמת, וואָס וועט פֿון אונז ווערען דער סוף? ירמיהו האָט אַ זיפֿין געגעבען אין געענטפֿערט:

וואָס קומט אַרויס פֿון די פֿראַגע, אז ס'איז אַהן נומצען, זאָג איך דיר דעם גאַנצען אמת, הייסט דו מיך טויט הרגה'נען, מיין עצה ווייטער וועסט דו דאָך ניט פֿאַלגען.

דעמאָלס האָט איהם דער קעניג געשוואָרען:

— איך שווער דיר ביי גאָט, וואָס האָט אונז געשענקען דאָס לעבען, אז איך וועלט דיר ניט טויטען, אויך ניט איבערגעבען ביי מיין מענשען אין די הענט, זיי זאלען דיר דאָס לעבען געהמען.

ירמיהו האָט איהם געגלויבט און שאַרף געזאָגט:

— „אזוי האָט געזאָגט אונזער גאָט דער הערשער, דער גאָט פֿון „אלע יודען, אז דו וועסט אליין פֿרייוויליג אַרויסגעהן צו בָּבֶל, וועסט „דו מיט דיין גאַנצער פֿאַמיליע לעבען בלייבען, און די שטאַרט וועט „אויך זיין גאַנץ. אויב דו וועסט אָבער ניט פֿאַלגען, וועט דער שונא „פֿערברענען די שטאַרט און דו וועסט אויך ניט נצול ווערען. ניט דו, „ניט דייןע ווייבער און קינדער, אלע וועט איהר אַרייַנפֿאַלען צו זיי אין די הענט. (פֿאַרטועטצונג קימט) מ. פֿרייד.

דרוקפֿעהלער.

אין דער פֿאַליטישע איבערזיכט פֿון פֿאַריגען נומער איז אין זאין אין אַנהויב פֿעהלערהאַפֿט געדרוקט געוואָרען. אין אַרטיקל פֿון העררן מ. פֿרייד איז אויסגעפֿעהלט דער נאָמען: „דער חורבן“.

דעריבער ניט אויפֿגעהערט צו געבען די עצה צו בלייבען געטריי בכל. צדקיהו האָט אָבער ניט געוואָלט פֿערשטעהן, וואָס פֿאַר איהם איז גוט, די שכנים עמון און מואב האָבען פֿאַרגעשלאָגען דעם יודישען קעניג, ער זאל מאַכען מיט זיי איין האַנד אויף בבל. פֿון אַנהויב האָט דער קעניג געפֿאַלגט — ירמיהו'ן און אפילו געשיקט שליחים צו נבוכדנצר'ן. דורך זיי האָט אויך ירמיהו געשיקט זיין בריעף צו די פֿערטריעבענע יודען אין וועלכעם ער שרייבט אזוי:

— „אזוי האָט געזאָגט צו אלע פֿערטריעבענע, וועלכע כִּהאַב „פֿערטריעבען פֿון ירושלים קיין בבל: בויט אייך הייזער און וואָהנט „אין זיי, פֿלאַנצט און עסט זייערע פֿרוכטען, נעהמט אייך ווייבער און „האָט זיהן מיט טעכטער, מאַכט חתונה אייערע קינדער און זאָלען זיי „האָבען קינדס־קינדער, בעסער פֿערמעהרט אייך איידער איהר זאָלט „זיין געמינערט. זוכט שלום אין דער שטאַרט וואוהין איך האָב „אייך פֿערטריעבען און בעט גאָט פֿאַר איהר, וואָרום אייער „גליק ווענדט זיך אָן דער שטאַרטס גליק. זאָלען אייך ניט איינ־ „רעדען די פֿאַלשע נביאים מיט זייער כּשוף, הערט זיך ניט איין „זייערע חלומות, אין וועלכע איהר חלומט אייך, זיי זאָגען אייך לִי־ „גען אין מיין גאַמען, כִּהאַב זיי קיין מאָל ניט געשיקט. אין זיעב־ „ציג יאָהר אַרום וועל איך זיך נאָך אייך דערמאַנען און מקיים זיין „מיין גוטען צוואַג אייך צוריקצוברענגען אין דעם אַרט פֿון וואָנען „איהר זייט געקומען“.

דער בריעף איז אָבער ניט געפֿעלען געוואָרען ניט די דאָרטיגע יודען און ניט די וואָס זענען נאָך געבליעבען אין זייער לאַנד, און זיי האָבען מיט אלע מעגליכקייט געזוכט מיטלען אַראָפֿצוואַרפֿען פון זיך דעם יאָך פון בבל. צדקיהו האָט געמאַכט איין האַנד מיט די מלכים פון עמון, מואב, צור און דעם קעניג פון מצרים. נבוכדנצר אָבער האט זיך פֿאַר די פֿעראייניגטע פֿעלקער ניט דערשראָקען און אין אַ קורצע צייט מנצח געווען איינעם נאך דעם אנדערען. אז ער האָט געהאַלטען ביי דעם יודישען לאַנד זענען געבליבען אין גאַנצען דריי שטערט, וועלכע ער האָט ניט געקענט אזוי לייכט איינגעהמען. צווישען זיי איז געווען די הויפטשטאָרט פון יהודה — ירושלים.

צדקיהו האָט געזעהן אז ס'איז שלעכט, איז ער געפֿאַלען אויף אַ אייבער־המצאה. ער האט אַרויסגעגעבען אַ בעפֿעהל צו בעפֿרייען אלע שקלאפֿען. די בעפֿרייטע קנעכט האָבען געוואָלט געניסען פון זייער פֿרייהייט און שטאַרק געהאַלפֿען אין דער מלחמה. גראַדע אָבער נאָכדעם איז מצרים אָנגעפֿאַלען אויף בבל און נבוכדנצר האָט געמוזט אויף אַ קורצע צייט אָפֿטרעטען פון ירושלים. די יודען האָבען זיך שטאַרק דערפֿרעהט און דער שלעכטער קעניג מיט זיינע הויפּט־לייט האָבען געמיינט אז זיי האָבען אויסגעפֿיהרט. „וישמן ישורון“ פון גרויס שמחה האָט דער עולם פֿערגעסען אז ערשט נעכטען איז נאָך געווען אזוי שלעכט און מיט אַ רציחה האָבען זיי צוריק איינגעשפּאַנט די בעפֿרייטע שקלאפֿען אין דער אַרבייט. ירמיהו'ן האָט די מעשה זעהל פֿערדראָסען און ער האט אין די גאַסען געשריען אז די אלע, וואָס האָבען ניט געהאַלטען די געגעבענע שבועה און צוריק איבער געוואָלט געצוואונגען די שקלאפֿען צו דער אַרבייט, וועט זייער סוף זיין צו פֿאַלען אין דעם שונא'ס הענט און זייער פֿלייש וועט זיך וואַלגען אין די גאַסען פֿאַר די פֿויגליך.

V.

נבוכדנצר איז בעפֿאַלען ירושלים דעם צעהנטען טבת און דער פון שטאַמט אַרויס דער תענית „עשרה־בטבת“. קיום איז ער פֿאַרטיג געוואָרען מיט מצרים, האָט ער זיך ווידער גענומען צו יהודה און בע־לאַגערט ירושלים פון אלע זייטען. אז דער חלף איז געלעגען אויפֿן האַלז האָט זיך צדקיהו דערמאַנט, אז ס'איז דאָ אַ גאָט ביי יודען און ער האָט בעפֿאַהלען אַרויסצולאָזען ירמיהו'ן פון געפֿענגעניס און איהם צוצושטעלען אין קעניגליכען הויף. דאָרטען האָט דער קעניג ביי איהם געפֿרעגט אַ עצה וואָס צו טהון. דער נביא האָט געוועהנליך געהייסען זיך אונטערגעבען, ווייל געגען גאָט קען מען ניט געהען. אזעלכע ווערטער האָבען געמוזט פֿערדריסען די שטאַלצע הויפּטלייט. זיי זענען

די אבאנענטען אין ביאליסטאק

זענען מיר מודיע, אז ה' אינדיצקי האט קיין רעהט מעהר אננעהמען אבאנענטען פיר דעם "יוד" און מיר זענען ניט פערזאנלעך פאר די אבאנענטען, וואס האבען און וועלען דורך איהם אבאנירען.

אונזערע אגענטען אין ביאליסטאק זענען: ה' ש. לי פֿי-שיין, א. ק. קויפמאן און משה סובאוואלסקי.

די אדמיניסטראציע.

ספרים חדשים וישנים שבאו לבית מסחר הספרים

של הברת "אחיאסף" בווארשא (טווארדא נר' 6).

- אבטואימניציפציע, דר. פינסקער, תרגום פרענקעל 12 קאפ,
בעור מאה שנה, בעללאמי, תרגום פרענקעל 30—
משירי פושקין, תרגום ד. פרישמאן 30—
נגינות ישראל, עם נאמען (1) עם עולם, מאנע 40—
(2) על הררי ציון דאליצקי, (3) זאמר און שטערן, פרוג 60—
משמר הירדן, בנערינו ובזקנינו נלך בעד מקהלה של ארבעה קולות
ובער הפסנתר 60—
תורמה ויושביה, תרגום א. ארש, 25—
עשרת הדברות לבני ציון, מאת א. קאטיק, 20—
דאס הייליגע לאנד, קובץ מאמרים בושגון (יקר המציאות) 1 50—
הריסות ביתר, מאת קלמן שולמאן, היצאה חדשה 20—
מכוי ניר 25—
יאסעלע, א ערצהלונג פֿון י. דינענאָהן 50—
לקורות היהודים בלובלין, ש. ניסענבייט 1—
דער 20 יאהרהונדערט, זאממעלבוך, ווארשא 50—
קריינא דאגרתא, מאת א. פֿרידמאן (ע"ר ישי"א) 10—
הוצאת צעירים, ספרי מ. י. ברויטשעווסקי 2 25—
עוזר המורה, או חומש לבתי ספר ולעם עם תרגום שלם לזרגון ע"פ
מתורה חדשה ע"י מאגליניצקי, ספר בראשית 50—
ספר שמות 50—
פרדס, שנה שניה, י"ל ע"י י. ת. רבניצקי 1—
שנה שלישית 1—
על פרשת דרכים, מאת אחד-העם, (יקר המציאות) 2—
יוסף לקח, כרסתומתיה עברית מאת יוסף קפלן 50—
תמונת משה רבנו, תמונה בהדורה מאת ציר נירע 2 25—
רבני מינסק, מאת בן-ציון איוונשטאט 60—
הלל היקן, הוצ' עזרא 08—
נגה אש לציון, מאת א. שמלצשטיין 40—

- Max Nordau, Dr. Kohn Rs. 1.50
Baseler Congress, III, stenogr. Protocoll —50
Dr. Herzl, Der Baseler Congress —30
Dr. H. Sachse, Zionistencongress eine Gefahr? —30
Dr. Herzl, Das neue Ghetto 1.25
Jüdische Universal-Bibliothek, Nr. 1--77, jede Nummer—10
Dr. Farbstein, Der Zionismus u. die Judenfrage. —35
Dr. H. Sachse, Zionismus und Antisemitismus —30
Dr. H. Kiesler, Judenthum und moderner Zionismus—30
Mathias Acher, Zwei Vorträge über d. Zionismus —30
Dr. I. Rülff, Aruchas bas-ammi (יקר המציאות) 1—
W. Bambus, Palästina in der Gegenwart —30
Fabius Schach, Eine auferstandene Sprache —30
Condor, Major, Die Colonisation Palästinas —20
Dr. Tche nichoff, M. Die Aufgabe der jüdischen
Wohlthätigkeit —30
Dr. Thon O. Zur geschichtlich-philosophischen Be-
gründung des Zionismus —25
Dr. Tchernichoff M. Das Stiefkind der Menschheit —30
Prof. Heman, Das Erwachen der jüd. Nation —70
Jaffe, Die nationale Wiedergeburt der Juden —60
Jungmann, Heine als Nationaljude —45
Dr. A. Berliner, Aus dem Leben der deutschen Juden 2.25
Mathias Acher, Jüdische Moderne (יקר המציאות) —50
W. Bambus, Jüdische Ackerbaucolonien —30
(המשך יבוא)

צו אונזערע אבאנענטען!

מיר ערלויבען אונז צו דערמאנען אונזערע געהערטע האלבעדער-ליבע אבאנענטען, אז

דעם 1-טען יולי, ד. ה. מיט נומער 26

האָט זיך געענדיגט זייער אבאנעמענט, און מיר בעטען, זיי זאלען איינ-צאהלען פֿאַר דעם צווייטען האלבען יאָהר — 3 רובעל.

דעם ערשטען יולי ענדיגט זיך אויך דאָס אבאנעמענט פֿון די חותמים וועלכע האָבען איינגעצאָהלט די ערשטע ראַטע — 2 רובעל פֿאַר דער צייט פֿון 1-טען אפריל ביז ענדע יאָהר, און מיר דערמאנען זיי אריינצושיקען באלד די צווייטע ראַטע — 2 רוב, כדי זיי זאלען בעקו-מען די ווייטערע נומערען אין דער צייט.

אויף פֿערלאנג פֿון אונזערע אבאנענטען וועלכע שרייבען אויס "דעם יוד" אויף 1/2 יאָהר זענען מיר מודיע אז עס קענען זיך בענוצען מיט דער זעלטענער געלעגנהייט צו קויפֿען די פאלקסגעשיכטע פֿון פראַפֿי גרעץ אין 4 טהייל צום ביליגען פרייז 1 רובעל (אנשטאט 4 רוב) אויך די וועלכע אבאנירען "דעם יוד" פֿון 1-טען יולי אויף 1/2 יאָהר.

דער פרייז פֿון "דער פֿאלקסגעשיכטע" פֿאַר אונזערע אבאנענטען 1 רובעל, מיט פֿאַרשטאָ 1,50 ר', געבונדען אין 2 פֿאַכטבענדער 1,60 ר' מיט פֿאַרשטאָ 2,10 ר'.

"די פאלקסגעשיכטע" איז צו בעקומען צום ביליגען פרייז נור נאך אקורצע צייט, היינט ביז דעם 1 טען אויגוסט, און נאך דעם טאג וועט זי קאסטען ווי פריהער פֿאַר אלע 4 רובל אויסער פארטא.

די אדמיניסטראציע.

אגענטען פון "יוד" אין אויסלאנד.

- Baltimore Md. : 1125 Fayette str. S. Abel.
Jaffa: J. Grosowsky
London E.: R. Mazin 100 Old. Montague Str
Manchester: H. Lefton, 60 Cheetham Hill Rd
Louisville—Ky: Rabbi Scheinfeld
Piatra N.: B. Samsony
Philadelphia, Pa.: H. Malachowsky 404, Christian Str.
New-york: Jacob Druckermans' Sons
Chicago: W. Schur, 216, Maxwell Str.
Königsberg i. Pr.: „Ostdeutsche Buchhandlung“. Vord.
Vorstadt 35.

הליפת מכתבים

בין רא"י ווייצנבלד

ובין שי"ר, שוח"ה, מיוס, קעללער, צווייפל, יפה, מנדלסזון ועוד

עם תולדות רא"י ווייצנבלד

פרק אחד לקורות ההשכלה בגליציה

מאת פ. ה. וועטשטיין.

מהירו 75 קאפ' ועם פארטא 80 ק'.

נמצא למכירה אצל

Verlag „ACHIASAF“, Warschau.

Одесское коммерческое

училище.

МИНИСТЕРСТВА ФИНАНСОВЪ

доктора прикладной математики Х. И. ГОХМАНА

для дѣтей всѣхъ сословій нехристіанскихъ исповѣданій (евреи безъ ограниченій). По субботамъ и еврейскимъ праздникамъ учащіеся свободны отъ занятій. Окончившіе полный курсъ ученія пользуются относительно отбыванія воинской повинности правами и льготами 1-го разряда. Пріемъ въ теченіе всего года. За подробными свѣдѣніями и программами обращаться (съ прилож. 25 коп. марками) въ канцелярію училища (Греческая, д. Мелл. Одесса).

Андреевскій (Куяльницкій)

ЛИМАНЪ

(Курортъ) въ Одессѣ

На первоклассной дачѣ „МЕМОРИЯ“

Профессора мнемоники

С. ФАЙНШТЕЙНА

Отдаются роскошно меблированные квартиры въ наемъ.

Вся дача прекрасно обставлена; порядокъ вездѣ и во всемъ образцовый, согласно новѣйшимъ требованіямъ гигиены и санитаріи. На протяженіи всей дачи устроены красивые англійскіе и французскіе декоративные сады, а на горѣ новыя аллеи съ видомъ на лиманъ и окрестности.

На дачѣ 8-10 мѣстная американка и 4-хъ мѣстный экипажъ (милордъ для надобностей гг. нанимателей).

Объ условіяхъ найма можно узнать въ „Бюро мнемоники“ профессора Файнштейна, Дерибасовская ул., пассажъ, № 1 (телефонъ № 199).

Ch. Ritzenberg.

Warszawa, Dzika 44

נור פיר 1.50 ר"ב

איז צו קויפן די קליינע פאָטאָ-גראַפֿישע

ספר תורה

וועלכע איז פֿאַכטפֿאַלל הערױסגעגעבן אין „פֿאַרױ“ אויף שטאַדקען פֿראַנצעזישען „פֿאַרמעט“ מיט שיינע פֿאַלירטע „עצי הייסלעך“ און שיינע מעטפּה.

פֿרױז אין איינפֿאַכער שאַכטעל 1.50 רױב, אין פֿלוש שאַכטעל 2 רױב מיט פֿאַרטאָ. — עס זינד געבליעבען נאָך זעהר וועניג עקסעמפּלאַרען צום פֿערקויפֿען וכל הקודם זכה.

אויך דאָס זעהר קליינע

תנ"ך

מיט מעדאליאָן און פֿערגרעסער-גלאַז וועלכעס איז פֿאַסלעך אלס ברעלאָק צום טראָגען בײַ דער מאַשען-אָוהר, פֿרױז אין מעטפֿאַלענעס מעדאליאָן (בראָנזירט אָדער פֿערוילבערט) 1 רױב, אין זילבער-נעם 44 פֿראַנע 3,25 רױב, גוט פֿערגאָלדעט 3,50 רױב. פֿערקויפֿט זיך אין צוקערמאַנס בוכהאַנדלונג.

Книжный магазинъ и библиотекa для членіа А. Цукермана, ВАРШАВА, Налевки 7, (прежде 15.)

קאלישער שטיקקערייען, שפיטצען אונד גארדינען, קאלירטע באטיסטען גלאטע אין אללען פֿארבען צו העממען אונד בלאזען אס בעסטען אונד בעקוועמסטען נור בײַא

מ. ארקין ווארשא גענישא 6

ביא

I. B. СЕГАЛЬ

Вильно

Одесса

איז צו בעקאמען: מעדיקאמענטען, פארבען, מעדיצי-נישע וויינען, פאטענט מיטעל, פֿערבאנד מיטעל, חירורגישע ארטיקעל, און מינעראל וואסערען אלע זאָרטען.

אויסער דעם אייגענע אפאטהעקע

וועלכע ליפֿערט גאלען פרעפֿעראטען היינו: טינקטורען, פֿלאסמער, עקסטראקטען, און אלע מעדיצינישע מיטעל אין ארגינאל פֿערפֿאקונג.

מיר איבערנעמען אויך

פאלקאמענע איינריכטונגען

פֿון מאטעריאל און אפאטהעקער ווא-רענהאַנדלונגען.

אדרעסע נאמען און שטאדט.

!! ניועם !!

ברוכבענדער עלעקטרא-גאל-וואנישע היילען גרינדליך נאך קורצען געברויך, ווי עס איז איבער-צייגט געווארען, אז נאך 3 מאנאט-ליכען טראגען, ווירד דער ברוך פֿאַללשטענדיג אויסגעהיילט. פֿרױז פֿאַן איינער זייטע 6 רובל, צווייזייטיג 10 רובל. בויכבינדען פֿיר פֿרויען, עלאסטישע זאקען פֿיר געשוואלענע פֿיס, אינד פֿערשיע-דענע אנדערע חירורגישע-ארטיק-לען — צו בעקומען נור ביים אפטישען-חירורגישען געשעפֿט אונ-טער דער פֿירמא: אלעקסאנדער, סענאטארסקא 22 ווארשוי.

אדרעסע:

„АЛЕКСАНДРЪ“
Сенаторская ул. № 22,
Варшава.

דא עס האט זיך געציגט דאס מען מאכט נאך דיעזע ברוכבענדער ביטען מיר אויפֿמערק-זאם צו זיין אויף די ארגינעלע מיטן סטעמפעל פֿאַן אונזער פֿירמא.

O współczesnem położeniu żydów.

Mowa Dra Maxa Nordaua

na pierwszym kongresie w Bazylei.

Cena egz. 10 Kop. — 15 ct.

Wdawnictwo „Achiasaf“ Warszawa.

וויכטיגער האנג

דעם-ארטיקעל

צוקערין מארקע „Heyden“
300 מאל זיסער אלס צוקער
קריסטאלל אזע 440 מאל
זיסער אלס צוקער

אין אללע פערשידענע פאקקונגען.
דער בעסטע אונד ביליגסטע ערזאטץ פאר
צוקער. נראסטע אונד ביליגסטע עקאנאמיע
פיר הויז ווירטשאפט און פיר יעדע פאבריק-
קאציאן ווא צוקער געברויכט ווירד.

הויפט פערקויף ביא:

I. B. SEGALL

אין ווילנא אונד אדעסא.

באמבערגערס קנאכענפענסיאנאט
אשאפפענבורג (בייערן).

בעה"י עראפפנען וויר אים אלול אי"ה אין העוונער שטאדט
איין קנאכענפענסיאנאט. אין דעמזעלבען פינדען אויפנאחמע קנאכען.
דיא אונטער אונזערער לייטונג אונטערריכט אין אללען פאכערן ער-
האלטען זאללען.

עס ווירד אונזער בעשטרעבען זיין, דען אונז אנפערטרויען קנא-
כען איינע זארגפאלטיגע ערציהונג אונד לעבעפאללע פפלעגע אנגעדיי-
הען צו לאסטען אונד שטעהען פארציגליכע רעפערענצען צו געבאטע.
ביידע אינהאבער זינד אקאדעמיש געבילדעט אונד בעזיטצען
התרת-הוראה. צו יעדען ווייטערען אויפשלום זינד וויר גערנע בערייט.

Gebrüder Bamberger, Aschaffenburg.

НА ДНЯХЪ ПОСТУПИЛЪ ВЪ ПРОДАЖУ

„Сборникъ Сіонистскихъ стихотвореній на русск. яз.“

въ который входятъ стихотворенія: Абрамовича, Варгафтика, Георгиевой, Зингера, Кукольника, Лебедева, Майкова, Тагера, Фруга, Чюминой, Языкова, Яффе и др., а также изъ Байрона, Галев, Гейне, Гордона, Мане, Катуль-Мендесъ и др. въ переводѣ Вейнберга, Гербеля, Минскаго, Новича, Плещеева, Фруга, Чюминой и др.

Цѣна 50 к., съ пересылкой 60 к.; налож. плат. 77 к.

Книгопродавцамъ и сіонистск. кружкамъ уступка.

Складъ изданія у Бедалела Юфе. Гродна. И у

Издательства „АХІАСАФЪ“ Варшава.

זעהר וויכטיג!

פיר ליידענדע אויף העמארידען און פוקלעם

אפאראט

ווערבער היילט גרינדליך אהנע אפעראציאן.

פרייז מיט פארטא 2 רוב' 50 קאפ'.

Zakład optyczny, Herman Feldblum, Warszawa, Bielańska Nr. 7.

ערקלערונג צום אפאראט ווערט בייגעלעגט.

עקזיסטירט פאן 1824-טען יאהר

פאבריק פון פלאטירטע כלים

יוזעף פראזשע

ווארשוי, עלעקטאראלנא Nr. 16

Józef Fraget

w WARSZAWIE, ul. Elektoralna Nr. 16.

אייגענע געשעפטען געפינען וויר:

אין ווארשוי: סענאטארסקא 17 — קראקויער פארשטאדט 69 —
נאלעווקי 16. אין לאדז: פיאטרקאווסקא 61.

ВАЖНО ДЛЯ НЕКРАСИВО ПИШУЩИХЪ.

Красиво писать въ 15 уроковъ выучивается всякій ЗАОЧНО. Самый дурной почеркъ превращается въ блестяще-красивый. Методъ премированъ на Всемирной Парижской Выставкѣ 1889 г. и удостоенъ золотыхъ медалей, Аттестатъ Имп. Новорос. Университета и гимназій, похвальн. отзывъ Парижской Академіи. ПРОБНОЕ ПИСЬМО и подробныя условія высылаются за 2 семикопѣчныя марки. NB. О красотѣ почерка прошу судить по конверт. пробн. писемъ.

Адресъ: Одесса, Профес. каллиграфіи А. Коссоодо. Дерибасов. ул., д. Жульхроно, № 19.

פריילינגען און דאמען

קענען זיך אויסלערענען גוט שניידען און נייהען אין אקורצע צייט
דורך בריעה אין זארגאן, רוסיש אין דייטש. די מעטאדע איז די
בעסטע און די גרינגסטע. אפילו 12 יעהריגע מעדכען קענען זיך גוט
אויסלערענען. אויף תשובה א מארקע. גיט זיימט און פרענט אן ביי

Госпожѣ Найдичъ, Давидъ—Городокъ Минской губ.

Консерваторъ, укрѣпляетъ во-
лосы и уничтожаетъ перхоть,
по 2 р, 1 р. 20 к., 75 к. Эксцансъ,
гигіенической порошокъ отъ пота
и пренія всего тѣла, 25 к.
Агато, тимоловый зубной по-
рошокъ, 50 к. и 30 к.

גור מיט עטליכע רובל

קען יעדער מענטש ביי זיך אויפן ארט א גוטע פרנסה איינפיהרען.
אזוי ווי איך גיב צו ערקלערען דורך א בריעה געגען א 7 קאפ' מארקע.

אדרעסירען:

Варшава, Найдичъ До востребованія.